

01
923
PB-19

Bosnia and Herzegovina
Federation of Bosnia and Herzegovina

CANTON SARAJEVO
Ministry for Education

Broj: 01-03/02-04-53807-18/23
Sarajevo, 15. 01. 2024. godine

SKUPŠTINA KANTONA SARAJEVO
n/r Okerić Elvedina, predsjedavajućeg Skupštine Kantona Sarajevo

PREDMET: Odgovor na zastupničku inicijativu, dostavlja se

Cijenjeni,

Zastupnica u Skupštini Kantona Sarajevo **Vedrana Vujović** je u okviru 13. Radne sjednice Skupštine Kantona Sarajevo, održane dana 29. 12. 2023. godine, u okviru tačke Dnevnog reda „Poslanička/zastupnička pitanja, inicijative i odgovori“, a u skladu sa članovima 211. i 214. Poslovnika Skupštine Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ - Drugi novi prečišćeni tekst – broj: 41/12, 15/13, 47/13, 47/15, 48/16, 9/20, 14/20, 16/22 i 17/22-Ispravka) uputila zastupničku inicijativu:

„ Za dostavu informacije iz oblasti inkluzije i stručne supervizije, koja treba sadržavati:

- Po kojem aktu je definisana stručna supervizija?
- Ko su nosioci stručne supervizije?
- Koliko je osoba iz područja specijalne edukacije i rehabilitacije uključeno u užu stručnu superviziju?
- Koliko se izdvaja novca iz Budžeta Kantona Sarajevo za superviziju stručnih mobilnih timova uključenih u inkluzivni proces?
- Koji su dosadašnji realizirani ciljevi i koji su očekivani programi Ministarstva za narednu 2024. godinu?“

Odgovor:

Koristimo priliku upoznati Vas sa sljedećim:

Na osnovu člana 69. Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 23/17, 33/17, 30/19, 34/20 i 33/21), člana 67. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 23/17, 30/19 i 33/21) i člana 13. Pravilnika o inkluzivnom obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 32/19) na nivou Kantona Sarajevo ministar formira Mobilni stručni tim za pružanje podrške inkluzivnom obrazovanju. Uloga članova Mobilnog stručnog tima je da prate i procjenjuju djecu/učenike koji imaju teškoće u razvoju u odgojno-obrazovnim ustanovama, pomažu u izradi Individualno-prilagođenog programa i Individualno-edukacijskog programa, da predlažu primjerene oblike rada sa djecom i obavljaju i druge poslove u skladu sa Pravilnikom o inkluzivnom obrazovanju i Pedagoškim standardima i normativima za osnovno i srednje obrazovanje i drugim zakonskim i podzakonskim aktima koji uređuju oblast odgoja i obrazovanja. Mobilni stručni tim čine profesionalci: psiholozi, edukator-rehabilitatori i logopedi.

Naime, u toku 2022. godine Vlada Kantona Sarajevo je donijela Posebni program za unapređenje inkluzije u Kantonu Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj: 17/22) u kojima je odobreno da Ministarstvo za odgoj i obrazovanje odgojno-obrazovnim ustanovama dostavi saglasnost za prijem stručnog kadra na neodređeno radno vrijeme i to 23 edukator-rehabilitatora, 23 logopeda, 23 psihologa za rad sa djecom sa teškoćama u osnovnim i srednjim školama i 3 psihologa, 3 edukator-rehabilitatora i 3 logopeda za rad sa djecom sa teškoćama u predškolskim ustanovama.

Dakle, ministrica Rješenjem imenuje Mobilni stručni tim za pružanje podrške inkluzivnom obrazovanju za jednu školsku godinu i posebnim Rješenjem imenuje supervizorice za pružanje **savjetodavne podrške i praćenje rada** članova Mobilnog stručnog tima. Dakle, zadatak supervizorica je da *prate i usmjeravaju način provođenja aktivnosti i zadataka* Mobilnog stručnog tima. Supervizorice savjetodavno usmjeravaju članove tima u izvršavanju njihovih zadataka, redovno organizuju koordinacijske sastanke i pružaju podršku u organizaciji rada članova Mobilnog tima.

Supervizore prof. dr. Lejla Kafedžić i prof. dr. Sandra Bjelan vrše evaluaciju procesa rada Mobilnog tima i izvršenih zadataka, te o istom informišu Ministarstvo u formi Izvještaja o radu.

Želimo Vas informisati da psiholozi, pedagozi, socijalni radnici u školama i nastavnici nemaju stručnu superviziju, stoga ni članovi Mobilnog stručnog tima za pružanje podrške inkluzivnom obrazovanju nemaju stručnu superviziju.

S obzirom da ne postoji proces stručne supervizije ne izdvajaju se finansijska sredstva iz Budžeta Kantona Sarajevo.

Kako biste imali uvidu u rad supervizorica procesa rada Mobilnog stručnog tima za pružanje podrške inkluzivnom obrazovanju dostavljamo Vam Izvještaj za period februar-juni 2020. godine, školsku 2020/2021. godinu, 2021/2022. godini i školsku 2022/2023. godini.

S poštovanjem,

- Prilog: 1. Izvještaj o radu Mobilnog stručnog tima februar- juni 2020. godina
2. Izvještaj o radu Mobilnog stručnog tima školska 2020/2021. godina
3. Izvještaj o radu Mobilnog stručnog tima školska 2021/2022. godina
4. Izvještaj o radu Mobilnog stručnog tima školska 2022/2023. godina

Dostaviti:

1. Naslovu
2. A/a

Adresa: Reisa Džemaludina Čauševića 1, 71 000 Sarajevo
Tel: + 387 (0) 33 562-128
Web: <http://mo.ks.gov.ba>, E-mail: mo@mo.ks.gov.ba

2/2

Juli, 2020. godine

IZVJEŠTAJ O RADU
MOBILNOG
STRUČNOG TIMA
KANTONA SARAJEVO
(februar-juni 2020)

PROF.DR. LEJLA KAFEDŽIĆ I DOC.DR. SANDRA BJELAN-GUSKA

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
UVOD	3
1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA.....	5
2. PROGRAM OBUKE MOBILNOG STRUČNOG TIMA, STANDARDI I ULOGE	6
Obuka za članove/ice Mobilnog stručnog tima	15
3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA.....	17
Dodatne aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima	21
4. EVALUACIJA PROCESA OD STRANE ČLANOVA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KS	22
ZAKLJUČCI I PREPORUKE	25
P R I L O Ž I.....	27

SAŽETAK

Osnovna svrha *Izveštaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (februar-juni 2020. godine)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima (u nastavku teksta: MST) u navedenom periodu, složenost poslova i neophodnost njihovog angažmana u daljnjem razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja za svako dijete u Kantonu Sarajevo.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine. U istom mjesecu je realizirana obuka za članove MST-a prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u MST-u, očekivane uloge i poslove članova MST-a (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke. Obuka je realizirana u trajanju od tri dana.

Članovi Mobilnog stručnog tima su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih timova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova MST-a je brojao 40, čak 20 stručnih lica manje od planiranog broja. Najviše je bilo angažirano psihologa, potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

Spomenuta obuka, iskustvo koje su stekli tokom pet mjeseci rada, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa (što je dovelo do traganja za drugačijim rješenjima i načinima podrške djeci, nastavnicima, asistentima u nastavi i roditeljima, razvijanju novih i unapređenju postojećih kompetencija), kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima i u školskoj 2020/2021. godini.

UVOD

Odgaj je u svojoj osnovi proces, a proces uvijek uključuje dinamiku postajanja, rasta, napredovanja, razvoja i usavršavanja. Zbog toga je odgoj dugotrajan, aktivan i humani proces koji uključuje brigu čovjeka o čovjeku i za čovjeka.

Obrazovanje je, također, kontinuirani proces koji traje cijeli život. Čini ga kombinacija formalnog i neformalnog obrazovanja i informalnog učenja. Ono omogućava, između ostalog, razvijanje znanja iz različitih oblasti života, priliku da dijete stekne iskustvo u onome što ga interesira, da se oblikuje ličnost. Obrazovanjem se kod djece razvija kritičko mišljenje, vještine potrebne za istraživanje, razmjenjuje se iskustvo sa drugima, razvijaju navike, itd. Jedan od osnovnih zadataka obrazovanja je osposobljavanje ljudi za unapređivanje kvalitete života što se može smatrati i svrhom obrazovanja.

Posljednja dva i pol desetljeća inkluzivnost je najčešće spominjani pojam u odgojno-obrazovnom sistemu. Rasprava o razumijevanju inkluzivnog odgoja i obrazovanja obavezno uključuje Izjavu iz Salamanke u kojoj se donosi odluka o uključivanju sve djece u odgojno-obrazovni sistem. Izjavom se ponovo potvrđuje pravo na obrazovanje svakog pojedinca, kao što je utvrđeno u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, te se obnavlja zahtjev donesen na Svjetskoj konferenciji o obrazovanju za sve i to da se svima, bez obzira na individualne razlike, omogući pravo na odgoj i obrazovanje. Obrazovni koncept koji se razvija iz ovog stava prihvaćen je kao inkluzivni odgoj i obrazovanje. Dakle, inkluzivni odgoj i obrazovanje je koncept koji uključuje svako dijete. Ustvari, inkluzivni odgoj i obrazovanje treba shvatiti kao: temeljno ljudsko pravo svakog djeteta; princip koji cijeni dobrobit svih učenika, poštuje njihovo urođeno dostojanstvo, priznaje individualne zahtjeve i sposobnosti da se djelotvorno uključe i pridonesu društvu; sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava i rezultat je procesa trajne i aktivne posvećenosti uklanjanja prepreka koje ometaju pravo na obrazovanje, zajedno s promjenama u kulturi, politici i praksi odgojno-obrazovnih ustanova da se prilagode i djelotvorno uključe svu djecu. **Suština inkluzivnog odgoja i obrazovanja je kvalitetan odgoj i obrazovanje kroz osiguravanje pristupa, sudjelovanja i postignuća svakog djeteta. Odgojno-obrazovne ustanove koje njeguju inkluzivnost predstavljaju temelj inkluzivnog društva.**

Budući da se Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 32/19) odnosi isključivo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju, u nastavku teksta će se spominjanje sintagme inkluzivni odgoj i obrazovanje odnositi upravo na ovu grupu djece. Pravilnik, između ostalog, propisuje formiranje Mobilnog stručnog tima za podršku inkluzivnom obrazovanju na području Kantona Sarajevo (Član 13). Ovim članom su predviđene i uloge Mobilnog stručnog tima, kao i stručna lica koja ga trebaju činiti. Prema Pravilniku, uloge Mobilnog stručnog tima su: da prati i procjenjuje djecu s teškoćama u razvoju; pomaže u izradi i realizaciji IPP/IEP-a; predlaže primjerene oblike rada sa djecom i obavlja ostale poslove u skladu sa Pravilnikom. Mobilni stručni tim predstavlja vid podrške za djecu s teškoćama u razvoju, ali i nastavnike i roditelje. Primjerena i

kvalitetna podrška je nužna u realizaciji inkluzivnog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju, a može biti povremena, privremena i trajna podrška. U skladu sa razvojnim karakteristikama, djeca s teškoćama u razvoju će trebati pojedinačnu podršku ili kombinaciju navedenih vrsta podrške. Svaku od njih može pružiti Mobilni stručni tim za podršku inkluzivnom obrazovanju Kantona Sarajevo.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, s tim što su pojedini članovi imali angažman prije, a drugi poslije navedenog perioda. U februaru 2020. godine je realizirana obuka za članove Mobilnog stručnog tima prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u Mobilnom stručnom timu, očekivane uloge i poslove članova Mobilnog stručnog tima (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke. Obuka je realizirana u trajanju od tri dana.

Članovi Mobilnog stručnog tima su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih timova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova Mobilnog stručnog tima je brojao 40, čak 20 stručnih lica manje od planiranog broja. Najviše je bilo angažirano psihologa, potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

O svemu navedenom je napisano u nastavku kroz sljedeće cjeline:

1. Struktura Mobilnog stručnog tima
2. Program obuke Mobilnih stručnih timova, standardi i timovi
3. Aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima i
4. Evaluacija procesa od strane članova Mobilnog stručnog tima KS.

Osnovna svrha *Izveštaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (februar-juni 2020. godine)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima u navedenom periodu, složenost poslova i neophodnost njihovog angažmana u daljnjem razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja za svako dijete u Kantonu Sarajevo. Pomenuta obuka, iskustvo koje su stekli tokom pet mjeseci rada, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa (što je dovelo do traganja za drugačijim rješenjima i načinima podrške djeci, nastavnicima, asistentima u nastavi i roditeljima, razvijanju novih i unapređenju postojećih kompetencija), kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima i u školskoj 2020/2021. godini

1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA

Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo brojao je 40 članova/članica. Članovi/ice su bili raspoređeni u 17 osnovnih škola i jednoj srednjoj školi.

Raspored Mobilnih stručnih timova prema općini i školi je bio sljedeći:

Red.br.	Općina	Škola
1.	Općina Stari Grad	JU OŠ "Edhem Mulabdić" JU OŠ „Safvet beg Bašagić“
2.	Općina Centar	JU OŠ „Alija Nametak“ JU OŠ „Hasan Kikić“
3.	Općina Novo Sarajevo	JU OŠ „Grbavica I“ JU OŠ „Malta“ JU OŠ „Kovačići“ JU „Srednja škola za okoliš i drvni dizajn“
4.	Općina Novi Grad	JU OŠ „Skender Kulenović“ JU OŠ „Aleksa Šantić“ JU OŠ „Osman Nuri Hadžić“
5.	Općina Ilidža	JU OŠ „Sedma osnovna škola“ JU „Peta osnovna škola“ JU „Druga osnovna škola“
6.	Općina Ilijaš	JU OŠ „Stari Ilijaš“
7.	Općina Hadžići	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“
8.	Općina Vogošća	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“ JU OŠ „Zahid Baručija“

Struktura Mobilnog stručnog tima prema zanimanju i školi je bila sljedeća:

Red. br.	Ime i prezime	Zanimanje	Škola
1.	Safet Planjac	Logoped	JU OŠ „Osman Nuri Hadžić“
2.	Adila Bilalić	Eduktor rehabilitator	
3.	Bisera Mavrić	Psiholog	
4.	Marina Rubić	Magistra psihologije	JU OŠ „Alija Nametak“
5.	Eldina Krečo	Diplomirani psiholog	JU OŠ „Malta“
6.	Selma Popaja	Logoped	
7.	Dejana Karan	Diplomirani defektolog	
8.	Slađana Đorem	Defektolog	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“
9.	Irma Husanović	Psiholog	
10.	Milica Avram	Logoped	
11.	Slađana Ivanović	Defektolog	JU OŠ "Edhem Mulabdić"
12.	Gabrijela Čosović	Logoped	
13.	Meliha Ljutović Hasečić	Psiholog	
14.	Enisa Hukić	Defektolog-logoped	JU OŠ „Safvet beg Bašagić“
15.	Alisa Suljić	Bachelor specijalne edukacije i rehabilitacije	
16.	Amina Cerić	Diplomirani psiholog-profesor psihologije	
17.	Selvina Džaferagić	Logoped	JU „Srednja škola za okoliš i drvni dizajn“
18.	Azra Čehajić	Psiholog	
19.	Slađana Patić	Defektolog	JU OŠ „Skender Kulenović“
20.	Arnel Morić	magistar psihologije	

21.	Sofija Vuković	Logoped-surdoaudiolog	JU OŠ „Aleksa Šantić“
22.	Almedina Omerović	Logoped i audiolog	
23.	Imela Spahić	BA specijalne edukacije i rehabilitacije	
24.	Aldijana Kovačević	Psiholog	JU OŠ „Zahid Baručija“
25.	Medina Muhamedagić	Psiholog	
26.	Azra Ivazović	Psiholog	JU „Druga osnovna škola“
27.	Jasmina Merdžanović	Magistar logopedije, bachelor audiologije	
28.	Nikolina Tomić	Defektolog	JU OŠ „Grbavica I“
29.	Edina Kućanin	Diplomirani psiholog	
30.	Ivana Grabovčić	Logoped i surdoaudiolog	
31.	Nina Čizmić-Đurić	Psihologinja	JU OŠ „Hasan Kikić“
32.	Ivanović Stefan	Defektolog	
33.	Samra Tatlić-Javorovac	Magistar psihologije	JU OŠ „Sedma osnovna škola“
34.	Ivana Korčanin	Specijalni edukator i rehabilitator	
35.	Ognjen Begenišić	Edukator-rehabilitator (Defektolog)	JU OŠ „Kovačići“
36.	Amina Kotorić	Zanimanje Logoped i surdoaudiolog	
37.	Lutvija Sirćo	Psiholog	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“
38.	Romana Halilović	Logoped	
39.	Semra Bitić	Psiholog	JU „Peta osnovna škola“
40.	Halida Habibović	Magistar psihologije	JU OŠ „Stari Iljaš“

Iz prethodne tabele je vidljivo da je u radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo učestvovalo ukupno 40 stručnjaka sljedećih profila/zanimanja:

Profil/Zanimanje	Broj
Psiholog	17
Edukator rehabilitator/defektolog	12
Logoped	11
Ukupno	40

2. PROGRAM OBUKE MOBILNOG STRUČNOG TIMA, STANDARDI I ULOGE

Cjeloživotno učenje odnosi se na sve aktivnosti stjecanja znanja, vještina, stavova i vrijednosti tokom života s ciljem usvajanja novih ili proširenja postojećih. Takav sveobuhvatni koncept obuhvata učenje u svim životnim razdobljima i u svim oblicima realizacije. Uključuje programe formalnog odgoja i obrazovanja, neformalnog obrazovanja, ali se odnosi i na nenamjerno, neorganizirano i spontano stjecanje znanja, vještina, stavova i vrijednosti na neformalne i informalne načine. Cjeloživotno učenje predstavlja osnovu osobnog razvoja svakog pojedinca i poligon za razvoj sposobnosti snalaženja kako bi se prilagodio promjenljivim okolnostima i funkcionirao u životu, na radnom mjestu i u društvenoj zajednici uopće.

Cjeloživotno učenje je obavezni dio profesionalnog razvoja nastavnika i stručnih saradnika, jer pretpostavlja praćenje društvenih promjena s posebnim fokusom na razvoj nauke i profesije s ciljem osobnog razvoja i postizanja što boljih rezultata u profesionalnom radu. Promjene društvenih prilika mijenjaju i očekivanja od profesionalaca u odgojno-obrazovnom procesu, zahtijevaju njihove stalne promjene i često multipliciraju zadatke unutar određenog radnog mjesta.

Svjesni nemogućnosti inicijalnog visokoškolskog obrazovanja da u potpunosti pripremi stručnjake određenog područja za svako radno mjesto na kojem bi se mogli naći i narastajućih očekivanja od stručnjaka u odgojno-obrazovnom procesu posebno, kreiran je program obuke koji ima razvojnu i kompenzirajuću funkciju. Razvojna funkcija ovog programa odnosi se na unapređenje postojećih kompetencija, a kompenzirajuća funkcija na usvajanje novih kompetencija koje pojedinac nije imao priliku do tada razviti kroz formalno i/ili neformalno obrazovanje ili to od njega nije zahtjevalo radno mjesto.

Ponudeni program obuke je, dakle, kreiran s ciljem promoviranja cjeloživotnog učenja, unapređenja postojećih i razvijanja novih kompetencija profesionalaca u skladu s propisanim standardima, te osnaživanja profesionalaca da kompetentno odgovore na potrebe djece, roditelja/staratelja i saradnika. Program je namijenjen profesionalcima iz oblasti pedagoških, psiholoških i edukacijsko-rehabilitacijskih nauka s ciljem unapređenja i/ili razvijanja općih pedagoških i specifičnih stručnih kompetencija s posebnim fokusom na kompetencije neophodne za realizaciju kvalitetnog inkluzivnog obrazovanja za svako dijete.

Program obuke temeljen je na načelima i principima kvalitetnog obrazovanja za svako dijete, povezanosti teorije i pripadajuće prakse, savremenosti naučnih i stručnih spoznaja, te na principu ostvarivanja visokih standarda kada je u pitanju realizacija programa od strane kvalificiranih stručnjaka. Program obuke predstavlja osnovnu obuku za članove mobilnih timova u Kantonu Sarajevo kreiranu na osnovu očekivanja i uloga stručnjaka koji čine ove timove, dok bi specijalizirana obuka bila planirana kroz drugi program obuke i temeljena na obrazovnim potrebama.

Osnovne informacije o Programu:

Cilj programa:	Cilj Programa je jačanje kompetencija stručnjaka za rad na poslovima članova mobilnih stručnih timova u Kantonu Sarajevo.
Oblici realizacije programa:	Direktni kontakt sati i sati samostalnog rada.
Trajanje programa:	Osam (8) dana. Ukupno 80 sati (48 direktnih kontakt sati i 32 sata samostalnog rada).
Način provjere postignutih ishoda učenja:	Aktivnosti realizirane tokom direktnih kontakt sati. Zadaci realizirani tokom samostalnog rada. Završni ispit.

Završni ispit:	Završni ispit se organizira nakon realizacije svih modula i aktivnosti u okviru sati samostalnost rada. Završni ispit je test zadataka objektivnog tipa.
Način certificiranja:	Svi učesnici Programa koji realiziraju aktivnosti i polože završni ispit će dobiti uvjerenje o završenom programu obuke.

STRUČNI MOBILNI TIMOVI U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO

Inkluzivno obrazovanje je „proces u kojem se uzima u obzir i odgovara na različitosti potreba svih putem povećanja sudjelovanja u učenju, kulturi i zajednici i smanjenja isključenosti iz i u okviru sistema obrazovanja.“

Prema pristupu zasnovanom na ljudskim pravima, svako dijete ima pravo na inkluzivno obrazovanje što podrazumijeva osnaživanje obrazovnog sistema u pravcu njegove inkluzivnosti čime bi se osiguralo da svako dijete dobije odgovarajuću podršku i okruženje koje potiče razvoj, učenje, učešće i postignuće.

U cilju podrške inkluzivnim procesima i promociji socijalne inkluzije, stručni mobilni timovi su obavezni graditi vlastite kapacitete za rad s različitostima, te osiguranju učešća i promociji rasta, učenja i postignuća.

Stručni rad članova i članica mobilnog stručnog tima podrazumijeva razumijevanje principa i filozofije inkluzivnog obrazovanja, odgovornost i etičnost, timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom, planiranje i praćenje, stručnu pomoć i podršku djetetu, roditeljima i kolegama, te lični i profesionalni razvoj.

Pored rada i podrške djeci, članovi mobilnog stručnog tima značajan dio svog profesionalnog angažmana posvećuju građenju partnerskih odnosa s roditeljima/starateljima i kolegama, uspostavljanju saradnje sa sektorima zdravstva i socijalne zaštite, organizacijama osoba s invaliditetom i stručnim udruženjima.

STANDARD 1: Razumijevanje filozofije inkluzivnog odgoja i obrazovanja uz poštivanje principa etičnosti i odgovornosti (međunarodne konvencije, politike u obrazovanju, zakonske i podzakonske akte).

Član/članica tima uvažava raznolikosti unutar grupe/odjeljenja i zalaže se za poštivanje prava svakog djeteta uz odgovorno i profesionalno obavljanje posla.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje principe i filozofiju inkluzivnog odgoja i obrazovanja s fokusom na pristup zasnovan na ljudskim pravima.
- Član/članica tima promovira dječija prava zagarantovana domaćim i međunarodnim pravnim aktima.
- Član(članica tima štiti pravo na privatnost i osigurava zaštitu podataka o djeci i porodici.
- Član/članica tima odgovorno obavlja svoj posao.

- Član/članica tima se profesionalno odnosi prema kolegama i drugim saradnicima.

STANDARD 2: Timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom

Član/članica tima je usmjeren na građenje partnerskih odnosa s porodicom i kolegama u cilju osiguranja optimalne podrške za dječije razvojne i odgojno-obrazovne potrebe.

Indikatori:

- Član/članica tima razumije značaj timskog rada i saradničkih odnosa u stvaranju poticajnog okruženja za razvoj, učenje, učešće i postignuće svakog djeteta.
- Član/članica tima redovno kumunicira s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće.
- Član/članica tima dijeli odgovornost u procesu donošenja odluka u vezi s odgojem i obrazovanjem djeteta.
- Član/članica tima inicira međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama.

STANDARD 3: Planiranje i praćenje

Član/članica tima razumije da se individualno planiranje zasniva na kontinuiranom praćenju i procjenjivanju napretka djeteta u skladu sa ishodima učenja i individualnim karakteristikama djeteta. Redovno bilježi napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima prepoznaje važnost planiranja i procjenjivanja u svrhu sistemskog i kontinuiranog praćenja i procjenjivanja napretka djeteta koji se temelji na ishodima učenja povezanim s individualnim potrebama djeteta.
- Član/članica tima koristi procedure i instrumente za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja.
- Član/članica tima učestvuje u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa.
- Član/članica tima prati i prikuplja informacije o djetetu i porodici.
- Član/članica tima planira i izrađuje godišnji plan svog profesionalnog rada.
- Član/članica tima planira i prati sedmični i mjesečni programa rada s djecom.
- Član/članica tima planira i realizira individualne i grupne aktivnosti s djecom.
- Član/članica tima redovno prati i izvještava o napretku djeteta.
- Član/članica tima učestvuje u izradi prilagođenih programa.

STANDARD 4: Stručna podrška i pomoć djetetu

Član/članica tima poštuje razumije i poštuje individualnost primjenjujući različite strategije i metodološke principe i procjene. Uvažava interese i potrebe djece i redovno prati napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje razvojne karakteristike djece predškolske i školske dobi te poštuje individualne i kulturne razlike među djecom.
- Član/članica tima prepoznaje vrijednosti i karakteristike djeteta i njegove porodice.
- Član/članica tima razumije utjecaj vanjskog okruženja na učenje, učešće i postignuće djeteta u odgojno-obrazovnom procesu.
- Član/članica tima poštuje individualnost primjenjujući različite strategije u radu uz prilagođavanje osobnostima svakog djeteta.
- Član/članica provodi inicijalnu procjenu djetetovih funkcionalnih sposobnosti i daje doprinos u identificiranju potrebnog nivoa i vrste podrške.
- Član/članica tima predlaže adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima predlaže potrebnu asistivnu tehnologiju i pomagala neophodnu za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima realizira direktni rad sa djetetom u skladu sa potrebama.

STANDARD 5: Savjetovanje roditelja/staratelja i odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika

Član/članica tima razumije važnost aktivnog uključivanja roditelja/staratelja i profesionalnog angažmana odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika u odgojno-obrazovnom procesu u interesu optimalnog razvoja, učenja, učešća i postignuća.

Indikatori:

- Član/članica tima redovno informira roditelje/staratelje o aktivnostima rada s djetetom na objektivan, razumljiv i primjeren način uz uvažavanje individualnih i kulturoloških osobnosti roditelja/staratelja.
- Član/članica tima uključuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike u planiranje aktivnosti s djetetom te im pruža podršku u razumijevanju razvojnih karakteristika djece i potrebe za uključivanje dodatnih servisa podrške za dijete.
- Član/članica tima upoznaje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike s metodama i načinima rada, te upotrebi različitih didaktičkih materijala.
- Član/članica tima savjetuje i osnažuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike tokom tranzicijskog perioda (prelazak djeteta iz jedne u drugu grupu ili iz jednog obrazovnog nivoa u drugi).
- Član/članica tima pruža podršku asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama.

STANDARD 6: Lični i profesionalni razvoj

Član/članica tima razumije značaj cjeloživotnog učenja, te procjenjivanja i unaprjeđenja kvaliteta profesionalnog rada.

Indikatori:

1. Član/članica tima prepoznaje značaj različitih izvora informacija radi razumijevanja i uvažavanja svakog djeteta.
2. Član/članica tima prepoznaje važnost cjeloživotnog učenja i praćenja trendova u odgoju i obrazovanju.
3. Član/članica tima kontinuirano radi na unaprjeđenju profesionalnih odnosa s kolegicama i kolegama s ciljem podizanja ukupne kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

Članovi mobilnog stručnog tima su podrška razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja u različitim segmentima, odnosno članovi stručnog mobilnog stručnog tima imaju sljedeće uloge:

1. Pružanje pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa kroz savjetovanje o: razvijanju povjerenja u potencijale učenika s teškoćama u razvoju; najučinkovitijim pristupima odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju; prevazilaženju prepreka učenju i učešću kroz pedagošku opservaciju, procjenu potreba, razvoj individualnog plana i programa i slično; strategijama postizanja ishoda učenja; postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika s teškoćama u razvoju; primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi; razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju, itd.
2. Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju kroz: opserviranje dinamike u odjeljenju; intervjuiranje roditelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta; intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika; direktni rad s djetetom.
3. Saradnja sa nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i roditeljima učenika s teškoćama u razvoju u procesu kreiranja individualnog plana i programa.
4. Učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno – obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu.
5. Asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine.
6. Savjetovanje roditelja učenika s teškoćama u razvoju: osnažiti roditelje za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima djeteta ukoliko je to potrebno, uputiti roditelje na mogućnosti ostvarivanja prava i osigurati podršku u roditeljstvu općenito.

7. Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije kojima je cilj ostvarivanje prava djece s teškoćama u razvoju/osoba s invaliditetom.

Članovi mobilnog stručnog tima pružaju savjetodavnu podršku odgojno-obrazovnim ustanovama s ciljem razvoja inkluzivnih ustanova. Sarađivati s nadležnim ustanovama u planiranju rada i izvještavanju o provedenim aktivnostima najmanje dva puta godišnje.

PROGRAM OBUKE MOBILNIH STRUČNIH TIMOVA U KANTONU SARAJEVO

Modul 1. Razumijevanje koncepta različitosti u kontekstu inkluzivnog obrazovanja

Inkluzivno obrazovanje je proces osiguravanja učešća i učenja svih učenika. Koncept je predstavljen pomoću pristupa zasnovanog na ljudskim pravima. Ostvarivanje prava podrazumijeva poštovanje individualnih prava pojedinaca i progresivno uvođenje pristupa zasnovanog na ljudskim pravima u ustanove ili organizacije. Član/članica tima treba biti sposoban/na da osigura prava pomoću oba pristupa poštujući prava svakog djeteta stvaranjem inkluzivnih vrtića/ škole i grupa/učionica.

TEMA	TRAJANJE		ISHODI UČENJA
	Direktni kontakt sati	Sati samostalnog rada	
1.1.Pristup zasnovan na ljudskim pravima	3	2	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> objasniti koncept ljudskih prava, komentirati dokumente koje podržavaju ovaj koncept, analizirati međunarodne dokumente u odnosu na trenutne politike i propise u odgoju i obrazovanju.
1.2.Personalizirano i individualizirano učenje kao ključni koncept inkluzivnog odgoja i obrazovanja	1,5	2	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> razlikovati personalizirano i individualizirano učenje, kreirati moguće prijedloge situacija u kojima svako dijete može učiti, argumentirati da je svako dijete sposobno da uči.
1.3.Razumijevanje učešća kao ključnog koncepta inkluzivnog odgoja i obrazovanja	1,5	2	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> objasniti učešće i osnovni model za razumijevanje ograničenja u učešću, argumentirati da je svako dijete sposobno da učestvuje.
1.4.Poštovanje različitosti djece i diferencirano podučavanje	3	3,5	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> zastupati koncept različitosti, preispitati vlastitu praksu i svoje kompetencije za rad u odgojno-obrazovnom procese, kreirati moguće scenarije u kojima će prepoznati sve dimenzije različitosti s fokusom na djecu s teškoćama u

			razvoju/invaliditetom i primijeniti koncept u odgojno-obrazovnom okruženju.
1.5.Feedback na realizirani modul	1,5	-	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> • usporediti vlastiti napredak prije odslušanog modula i neposredno nakon, • evaluirati modul, • predložiti načine unapređenja.
Ukupno sati:	20 sati		

Modul 2. Zajednički rad na stvaranju inkluzivnih vrtića i škola

Ovaj modul se bavi razumijevanjem značaja međusobnih odnosa, zajedničkog rada i dijeljenja iskustava. Stručni saradnici i odgajatelji/nastavnici u vrtiću/školi rade zajedno na osiguranju i promociji učešća svakog djeteta u odgojno-obrazovnom procesu te razumiju ograničenja učešća. Kroz mapu saradnje se ostvaruje povezivanje s drugima unutar i van škole s ciljem razmjene informacija i planiranja koje će omogućiti učešće djeteta.

TEMA	TRAJANJE		ISHODI UČENJA
	Direktni kontakt sati	Sati samostalnog rada	
2.1.Komunikacija za uspostavljanje radnih odnosa	3	1	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> • argumentirati važnost kvalitetnih međuljudskih odnosa, • primijeniti tehnike asertivne komunikacije.
2.2.Mapa saradnje	3	3	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> • prepoznati različite odnose na mapi saradnje, • koristiti alate za rješavanje problema.
2.3.Saradnja radi ostvarivanja učešća djeteta i porodice	1,5	2	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> • identificirati djecu i porodice koje nemaju potpuno učešće u odgojno-obrazovnom procesu ili su pod rizikom od socijalne isključenosti, • kreirati plan saradnje s porodicama.
2.4.Pružanje podrške svim učenicima	3	2	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> • preispitati vlastito razumijevanje učenja i podučavanja, • dizajnirati okruženje za učenje primjenjujući principe razumne prilagodbe.
2.5.Feedback na realizirani modul	1,5h	-	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none"> • usporediti vlastiti napredak prije odslušanog modula i neposredno nakon • evaluirati modul, • predložiti načine unapređenja.
Ukupno sati:	20 sati		

Modul 3. Planiranje podrške bazirano na principima osobno usmjerenog pristupa

Učesnici se upoznaju sa područjima procjene i međunarodnom klasifikacijom funkcioniranja te njenom primjenom u procesu odgoja i obrazovanja. Učesnici će se također upoznati sa procesom osobno usmjerenog planiranja kao temelje za individualizaciju s ciljem planiranja (metode, sredstva, asistivna tehnologija, asistencija u nastavi i sl.) uzimajući u obzir interesovanja, potrebe i sposobnosti djeteta/osobe.

TEMA	TRAJANJE		ISHODI UČENJA
	Direktni kontakt sati	Sati samostalnog rada	
3.1.Procjena (područja, međunarodna klasifikacija funkcioniranja)	4,5	2	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none">• prepoznati područja procjene,• primjeniti međunarodne klasifikacije funkcioniranja u odgoju i obrazovanju.
3.2.Planiranje podrške bazirano na principima osobno usmjerenog pristupa	6	6	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none">• argumentirati primjenu koncepta osobno usmjerenog pristupa,• kreiraju plan koristeći različite procjene, izvore informacija i alate.
3.3.Feedback na realizirani modul	1,5	-	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none">• usporediti vlastiti napredak prije odslušanog modula i neposredno nakon• evaluirati modul,• predložiti načine unapređenja.
Ukupno sati:	20 sati		

Modul 4. Evidentiranje i praćenje

Svaki odgojno-obrazovni proces treba biti evidentiran, adekvatno i kontinuirano praćen, te vrednovan. Iako je vrednovanje i procjena realiziranog postignuća posljednja faza/aktivnost jednog procesa, to je uvijek i početna faza novog planiranja. Učesnici se upoznaju s različitim instrumentima i načinima evidentiranja i dokumentiranja procesa s ciljem profesionalne refleksije na proces i evaluacije istog.

TEMA	TRAJANJE		ISHODI UČENJA
	Direktni kontakt sati	Sati samostalnog rada	
4.1.Procjena (područja, međunarodna klasifikacija funkcioniranja)	10,5	8	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none">• primijeniti adekvatne načine/obrazce/instrumente evidentiranja i praćenja procesa,• kreirati načine/obrazce/instrumente evaluacije procesa.
4.2.Feedback na realizirani modul	1,5	-	Učesnici će biti u stanju: <ul style="list-style-type: none">• usporediti vlastiti napredak prije odslušanog modula i neposredno nakon• evaluirati modul,

		• predložiti načine unapređenja.
Ukupno sati:	20 sati	

OPĆE DIDAKTIČKO-METODIČKE UPUTE ZA REALIZACIJU PROGRAMA

Teme podrazumijevaju upoznavanje polaznika s teorijama koje objašnjavaju fenomene/područja iz kojih su odabrane, primjere primjene istih i praktične vježbe kojima se unapređuju i/ili razvijaju vještine polaznika. Preporučuje se direktne kontakt sate realizirati interaktivno stavljajući polaznike u aktivan položaj onih koji sukonstruiraju vlastite kompetencije. Nastava treba biti temeljena na andragoškim pretpostavkama uz poseban naglasak na iskustveno učenje. Aktivitet i motivacija polaznika u direktnim kontakt satima se postiže različitim relevantnim i metodički vješto realiziranim aktivnostima. Posebno je važno osigurati postizanje ishoda učenja, pa to treba činiti i primjenom adekvatnih didaktičkih strategija. U tom kontekstu oblici nastavnog rada i metode se trebaju smjenjivati, ne samo u odnosu na karakteristike skupine polaznika, nego i na temu ali i doba dana u kojoj se tema realizira. Diskusije, primjeri, praktični rad, ilustracije, video materijali, debate i simulacije su dobrodošle, a upotreba adekvatnih didaktičkih medija može dodatno unaprijediti procese učenja i poduke. Smjena radnih dijelova dana i odmora/pauza je iznimno važna pretpostavka uspješnosti obuke, pa se preporučuje da tematske cjeline ne traju duže od sat i pol, a da pauze za kafu ne budu kraće od pola sata. Svaki modul podrazumijeva, osim direktnih kontakt sati i sate samostalnog rada. Dobro osmišljeni zadaci za samostalan rad doprinijet će ostvarenju očekivanih ishoda učenja, ali i omogućiti prilike za neposrednu primjenu onoga što se u direktnim susretima realiziralo. Iznimno je važno definirati očekivanja od polaznika u smislu rokova za dostavljanje zadataka i dati polaznicima adekvatnu povratnu informaciju. Sati samostalnog rada ne podrazumijevaju nužno pismeni zadatak koji je potrebno dostaviti predavaču.

Obuka za članove/ice Mobilnog stručnog tima

S ciljem pripreme članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo za neposredni odgojno-obrazovni rad u skladu i navedenim opisom poslova, realizirana je trodnevna obuka. Obuka je realizirana u dvije grupe u periodu od 07.02.2020. do 14.02.2020.

Program obuke, informacije o realizatorima i pregled satnice dati su u nastavku teksta:

Modul 1. Razumijevanje koncepta različitosti u kontekstu inkluzivnog obrazovanja

09:00 – 10:30	Pristup zasnovan na ljudskim pravima (realizator: Odbor za inkluzivno obrazovanje KS)
10:30 – 10:45	<i>pauza</i>

- 10:45 – 12:15 Poštivanje različitosti djece i razumijevanje učešća kao ključnog koncepta inkluzivnog odgoja i obrazovanja (realizator: prof.dr. Lejla Kafedžić)
- 12:15 – 13:15 *pauza za ručak*
- 13:15 – 14:45 Personalizirano i individualizirano učenje i diferencirano podučavanje kao ključni koncept inkluzivnog odgoja i obrazovanja (realizator: prof.dr. Lejla Kafedžić)

Modul 2. Zajednički rad na stvaranju inkluzivnih vrtića i škola

- 09:00 – 10:30 Komunikacija za uspostavljanje radnih odnosa (realizator: Anka Izetbegović)
- 10:30 – 10:45 *pauza*
- 10:45 – 12:15 Mapa saradnje (realizator: Anka Izetbegović)
- 12:15 – 13:15 *pauza za ručak*
- 13:15 – 14:45 Pružanje podrške svim učenicima - UDL (realizator: doc.dr. Sandra Bjelan-Guska)

Modul 3: Planiranje podrške bazirano na principima osobno usmjerenog pristupa

- 09:00 – 10:30 Planiranje podrške bazirano na principima osobno usmjerenog pristupa (realizator: Anka Izetbegović)
- 10:30 – 10:45 *pauza*
- 10:45 – 12:15 Procjena u funkciji planiranja podrške, evidentiranja i praćenja (realizator: Zumreta Jeina)
- 12:15 – 13:15 *pauza za ručak*
- 13:15 – 14:45 Individualni plan podrške (realizator: Zumreta Jeina)

3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA

Na osnovu struke kojoj pripadaju, uloga i opisa poslova članova/ica Mobilnog stručnog tima, izvedene su oblasti i aktivnosti koje su realizirali u toku radne sedmice. Oblasti i aktivnosti su, radi preglednosti, prikazani u sljedećoj tablici:

Oblast	Aktivnost
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja
	opserviranje dinamike u odjeljenju
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učešće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2
	učešće u izradi IEP
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju

	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima

Na osnovu mjesečnih izvještaja o radu članova MST-a, urađen je pregled sati za prethodno navedene aktivnosti (više u *Prilogu 1*). Analizom sati na mjesečnom nivou, kreirana je tablica u nastavku u kojoj su navedene najčešće realizirane aktivnosti tokom pet mjeseci drugog polugodišta školske 2019/2020. godine. Vidljivo je da su aktivnosti neposredne podrške i pomoći učenicima najdominantnije.

		MJESEC				
		FEBRUAR	MART	APRIL	MAJ	JUNI
PET AKTIVNOSTI REALIZIRANIH U NAJVEĆEM BROJU SATI	opserviranje dinamike u odjeljenju		razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom		planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije		razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom		planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom

U narednoj tablici su izdvojene aktivnosti koje su bile izražene u periodu april – juni 2020. godine, a koji obuhvata period pandemije COVID-19 virusa i online nastave. Značajno je da su članovi MST-a intenzivno realizirali aktivnosti neposredne podrške i pomoći učenicima, nastavnicima, asistentima i roditeljima. Upravo je ta podrška i pomoć odraslima bila direktno usmjerena ka učenicima kako bi rad u online okruženju bio što pristupačniji, primjereniji i kvalitetniji.

AKTIVNOST	Broj sati		
	APRIL	MAJ	JUNI
Pomoć i podrška nastavnicima u prilagodbi i kreiranju nastavnog materijala	279h 30min	279h 30min	102h 30min
Pomoć i podrška asistentima u prilagodbi i kreiranju nastavnog materijala	200h	151h 15min	47h
Savjetovanje nastavnika i asistenata u nastavi u vezi sa odgojno-obrazovnim radom s djecom s teškoćama u razvoju u virtuelnom okruženju	262h 30min	273h 45min	108h
Pružanje pomoći roditeljima/starateljima u realizaciji nastavnih aktivnosti kod kuće	159h 30min	144h	55h 30min
Kontinuirana komunikacija s roditeljima/starateljima u vezi sa prevazilaženjem eventualnih poteškoća u sudjelovanju učenika u nastavnom procesu i eventualno pružanja psihološke podrške	158h 20min	111h	40h 5min
Osigurati kanal individualne komunikacije za porodice i djecu (npr. Online platforma, Skype komunikacija, viber, e-mail)	126h 30min	135h 40min	71h 30min

Obrazac za mjesečno individualno izvještavanje (*Prilog 2*) nudio je i prostor za navođenje prepreka na koje su nailazili članovi/ce Mobilnog stručnog tima.

Prepreke se mogu svrstati u nekoliko kategorija: uvjeti rada dodatno otežani COVID-19 pandemijom i odgovarajućim mjerama, nepotpun Mobilni stručni tim, nastavnici/kolektiv škole, kasno ili nikako uspostavljanje kontakta s djetetom radi poslova roditelja, drugi odrasli uključeni u proces i sl. Odgovorima koji su dati u nastavku ilustriramo samo neke od navedenih prepreka:

Nastavnica X.Y., koja u svom odjeljenju ima učenice sa poteškoćama, a iste su bile uključene u proces opservacije Mobilnog tima, tokom cjelokupnog procesa je konstatno negirala ono što je domen Mobilnog stručnog tima, te dovodila u vezu rad Mobilnog tima i novčane naknade za izradu IPP-ova. Jasno je da je član Mobilnog tima jedan od potpisnika obrasca, ali ne i donosilac odluke o tome da li će se isplatiti naknada ili ne.

Iskorištavanje Mobilnih timova kako bi prosvjetni radnici dobili bonus na plate. Vršen pritisak unutar matične škole.

Teško je raditi tretmane putem video poziva, preteško je djeci objasniti gdje da postave artikulatore za pravilan izgovor, često i ne čuju dobro šta trebaju izgovoriti, pa je potrebno više puta ponavljati, kod nekih veza bude loša pa ometa i već dovoljno teške uslove rada,...

Sa jednom učenicom sam ostvarila kontakt tek u mjesecu maju (mama je bila spriječena zbog svog posla u smjenama i nije se nikako javljala) međutim brzo smo se uhodale i ostvarile odličnu komunikaciju za ovaj kratki period.

Poteškoće tehničke prirode, ometajući faktori rada u kućnom ambijentu i porodičnom kontekstu (odvijanje porodične dinamike u domu učenika).

Pogotovo sam imala poteškoće u radu sa dva učenika koji su korisnici Zavoda Hum za maloljetnike bez roditeljskog staranja, jer je uvijek bila prisutna kolegica psiholog koja gore radi i zna naravno da psiholog i klijent moraju biti sami u prostoriji u kojoj se obavlja tretman, no kolegica je uvijek bila prisutna i naravno sa djecom nisam ostvarila onu komunikaciju koju sam željela i nisam dobila potrebne i relevantne informacije što se tiče same djece. U takvoj situaciji djeci sam pružila onoliko podrške koliko je to situacija dozvoljavala.

Moja najveća prepreka u radu je ta što sam, zbog konkursne procedure, kasno počela sa radom, a druga još veća prepreka je što sam jedini član Mobilnog tima. Ostale prepreke su loša internet konekcija, nedostupnost roditelja, loš socijalni status roditelja kao i sama dob roditelja bez informatičke pismenosti. Mnogo je djece koja ne znaju da koriste internet.

Saradnja sa vrtićima je izostala. Na ponovljeni upit za susret i vid suradnje u online periodu u pućen upravi JU Djeca Sarajeva na jedini dostupni mail javno nije nikad dobiven ni odgovor.

Neke od najkarakterističnijih **napomena** koje su imali pojedini članovi/ice MST-a jesu i te da nije iskazana potreba od strane roditelja/staratelja za pomoć pri realizaciji nastavnih aktivnosti kod kuće niti pomoć/podrška nastavnicima i asistentima u kreiranju nastavnog materijala, te da su učestvovali u testiranju djece za upis u I razred. Većina članova/ica MST napomenula je da su učenicima pripremili i poslali materijal s uputama za rad na raspustu.

Dala sam maksimum sebe da im pomognem da prevaziđu trenutne poteškoće. Dostupni smo tokom cijelog dana, pa čak i vikendom. Uglavnom radim savjetodavni rad i tretmane, te podršku djeci i roditeljima u svakom smislu te riječi. Tu naravno ne izostaju ni asistenti u nastavi, kao i nastavnici i cjelokupne Stručne Službe u svim školama.

Moram napomenuti da sati kao ni broj osoba nisu potpuno tačni jer otkako sam počela s radom, asistentima, djeci (roditeljima) i nastavnicima sam dostupna 24h i mogli su da me kontaktiraju bilo kada ako imaju poteškoća. Osim navedenih aktivnosti, bila sam na raspolaganju po nalogu direktora/pedagoga za dodatne druge aktivnosti.

Pažnje vrijedan je i podatak do kojeg su došle članice Mobilnog stručnog tima JU „Srednja škola za okoliš i drveni dizajn“, a koje su osiguravale podršku svim srednjim školama Kantona, da samo u Srednjoškolskom centru Hadžići ima 28 učenika s teškoćama. U drugim školama je taj broj manji, dok nijedna škola nije navela da je bez učenika s teškoćama u razvoju.

Dodatne aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima

Osim navedenih aktivnosti, realizirane su i dodatne aktivnosti u kojima su učestvovali pojedini članovi/ice MST-a. U suradnji s *Homework hub*-om iz Sarajeva, organizirano je i realizirano snimanje video materijala članova/ica Mobilnog stručnog tima i asistenata kao podrška učenicima, nastavnicima i roditeljima. Snimljeni su sljedeći video materijali:

Red. br.	Ime i prezime	Mobilni stručni tim/asistent	Tema
1.	Jasmina Merdžanović	Mobilni stručni tim	Razvoj predčitalačkih vještina – predškolska dob
2.	Stefan Ivanović		Grafomotorika - praktične vježbe i savjeti za roditelje djece predškolske dobi
3.	Semra Bitić		Samoregulacija kod djece - vježbe i savjeti
4.	Almedina Omerović		Poremećaj fluentnosti govora - savjeti za roditelje i nastavnike/ce
5.	Imela Spahić		Vježbe za razvoj kognitivnih sposobnosti
6.	Aldijana Kovačević		Socijalizacija djece sa poteškoćama u razvoju - informativni video sa savjetima
7.	Amra Alibašić	Asistent	Domaće životinje - Moja okolina, treći razred osnovne škole
8.	Mirela Duraković		Sabiranje i oduzimanje - Rješavanje tekstualnih zadataka za osnovnoškolce/ke
9.	Amina Begić		Slikovna slovarica i memorisanje abecede - vježbe za predškolski uzrast i prvačice
10.	Deana Relatić		Djeca u prometu - kretanje pješaka u i izvan naselja
11.	Nina Drljo		Prirodno-geografske karakteristike Australije - Geografija, osnovna škola

Dvije članice Mobilnog stručnog tima, Almedina Omerović i Imela Spahić, osmislile su i realizirale istraživanje na temu: *Zadovoljstvo roditelja djece koja prate nastavu po IPP-u realizacijom onloine nastave u Kantonu Sarajevo*. Početkom 2020. godine svijet je pogodila pandemija COVID-19 zbog čega je u Kantonu Sarajevo uvedena online nastava. Kako su u sažetku rada navele, u mjesecu maju provedeno je istraživanje čiji je cilj bio ispitati zadovoljstvo roditelja djece koja nastavu prate po Individualno prilagođenom programu

(IPP) realizacijom online nastave. Uzorak ispitanika je sačinjavalo 113 roditelja djece koja pohađaju škole u Kantonu Sarajevo i prate nastavu po IPP-u. Za prikupljanje podataka korišten je „Upitnik zadovoljstvo roditelja djece koja nastavu prate po IPP-u, realizacijom online nastave“, koji je kreiran za potrebe ovoga istraživanja. Upitnik se sastojao od 14 pitanja te je proveden elektronskim putem. Istraživanje je obuhvatilo roditelje 27 osnovnih škola i 2 srednje škole na području Kantona Sarajevo. Proveli su ga članovi Mobilnih timova koji su dostavili upitnik roditeljima. Rezultati su pokazali da je veći postotak roditelja (49.5%) smatrao da učenici nisu dobivali previše nastavnog materijala, a čak preko 80% roditelja navelo je da sadržaj nastavnog materijala odgovara sposobnostima učenika. Asistenti i članovi Mobilnih timova su ostvarili saradnju sa više od 60% roditelja kako bi online nastava bila što uspješnije realizirana. Najveći broj roditelja ocijenio je nivo usvojenosti gradiva njihovog djeteta ocjenom vrlo dobar. Preko 80% ispitanih roditelja pokazalo je zadovoljstvo objektivnošću i načinom ocjenjivanja. Konačni uspjeh za sve sudionike nastavnog procesa je činjenica da je preko 80% roditelja zadovoljno ukupnom realizacijom online nastave. Period koji je prošao je pokazatelj da se timskim radom i dobrom organizacijom može postići veliki uspjeh. Cjelokupni tekst istraživanja, u njegovom autentičnom obliku, donosimo u *Prilogu 3*.

4. EVALUACIJA PROCESA OD STRANE ČLANOVA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KS

Na kraju nastavne godine, članovi MST-a su evaluirali ukupni proces svoga rada, uvjete za rad, podršku i pomoć učenicima, saradnju na nivou tima škole i općine, saradnju s nastavnicima, stručnim saradnicima i asistentima u nastavi, te saradnju s roditeljima.

oblast evaluacije: UVJETI ZA RAD

- Na pitanje o uvjetima za rad, 77% članova MST je izrazilo da je osiguran prostor za rad. Manjkavost je viđena u nedostatku prostora za individualni rad s učenicima, te nedostatku prostora za rad u nematičnim školama. Članovi MST su zadovoljni saradnjom s upravom škole, nastavnicima i stručnim saradnicima, te klimom u odgojno-obrazovnim ustanovama. Mali je broj direktora, nastavnika, stručnih saradnika i asistenata u nastavi koji nisu bili uključeni u proces ili su odbijali saradnju. Za članove MST je bilo izazovno raditi u online okruženju, posebno procjena kapaciteta djeteta i individualni rad sa učenicima. Posebno ugrožavajuće je bilo što nisu imali adekvatan dijagnostički instrumentacij za opservaciju i procjenu djeteta.
- Zanimljivo je da je jednak broj članova MST izrazio zadovoljstvo postojanjem, odnosno nepostojanjem didaktičkog materijala u odgojno-obrazovnim ustanovama (24%).
- Izraženi izazov od strane članova MST je i broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su bile u nadležnosti jednog tima.

oblast evaluacije: **PODRŠKA I POMOĆ UČENICIMA**

- Efekti iz oblasti podrške i pomoći učenicima, 56% članova MST je zadovoljno spremnošću učenika na saradnju i rad, što je bilo vidljivo i tokom rada u online okruženju, mada je to izdvojeno u nešto manjem procentu.
- Članovi MST su zadovoljni efektima individualnog rada sa učenicima, iako su okolnosti online okruženja bile ograničavajuće. To se posebno ogleda u složenosti komunikacije i stručnog rada putem određenih platformi ili aplikacija, te izostanka djece sa zakazanih termina i tvrdnje roditelja da nisu mogli odgovoriti ovome zbog drugih obaveza.
- Neki od oblika pomoći i podrške učenicima su: opservacija u, djeci, poznatom okruženju, identifikacija oblika i nivoa potrebne podrške, uključivanje u vannastavne aktivnosti, dostavljanje materijala nastavnicima i asistentima za rad s učenicima, rad s učenicima u procesu tranzicije iz osnovne u srednju školu, primjena psihoterapeutskog pristupa u radu sa učenicima, itd.

oblast evaluacije: **SARADNJA NA NIVOU TIMA UNUTAR ŠKOLE I OPĆINE**

“Saradnja na nivou unutar Mobilnog Tima OŠ “Grbavica I” u svoje ime mogu slobodno da kažem da smo savršeno funkcionisale, da sam stekla nove doživotne prijateljice koje su u potpunosti bile kompatibilne sa mnom, naravno u okvirima svojih profesionalnih uloga i zajedničkim snagama smo došli do izvanrednih rezultata kod djece, što nam je naravno prvenstveno i bio cilj u toku našeg rada. Naša komunikacija je tekla svakodnevno, razmjenjivale smo svoja viđenja i iskustva te na taj način pravile najbolje planiranje za svako dijete sa kojim smo radile zajedno. Naravno bilo je djece koja su bila samo za psihologa! Mislim da je to veliko bogatstvo imati takve saradnice u svojoj blizini i saradivati s njima, jer zajedno se uči i više i bolje! Što se tiče saradnje sa Mobilnim Timovima na nivou općine Novo Sarajevo, također sam prezadovoljna! Imale smo sastanke na sedmičnom nivou, razmjenjivale smo iskustva, davale savjete, učile jedne od drugih. Slobodno mogu reći ekipe su bile za čistu 10-u!”

„Rad mobilnih timova zahtjeva multidisciplinarnost kako bi se pružila što kvalitetnija podrška učenicima/roditeljima/nastavnicima.“

- Saradnja na nivou tima unutar škole je dobro uspostavljena, prisutna je međusobna podrška i timski rad smatra 68% članova MST. U visokom procentu, članovima MST smatraju da je saradnja na nivou tima unutar općine dobro uspostavljena i da je korektna. Zadovoljstvo kviri to što timovi na nivou škole/općine nisu bili kompletirane u skladu sa prvobitnim planom. Najviše je nedostajalo edukatora-rehabilitatora i logopeda, a neki članovi MST su relativno kasno angažirani.

oblast evaluacije: **SARADNJA S NASTAVNICIMA, STRUČNIM SARADNICIMA I ASISTENTIMA U NASTAVI**

„Imali smo posebne viber grupe za komunikaciju sa asistentima kojima smo slali savjete kako treba raditi sa svakim pojedinačnim djetetom kao i materijale koje su asistenti dostavljali roditeljima djece.“

„Pojedinim nastavnicima je često glavno pitanje da li učenik može izostati s časova, neki su čak negodovali ukoliko tim dolazi na opservaciju, a neki nisu ni odgovarali na poruke kada im je nuđena pomoć. Obzirom da je ovo sasvim novi proces, razumljivo je da svi različito reaguju na njega.“

„Nepoznavanje inkluzije od strane nastavnika i stručnih saradnika.

Nepoznavanje funkcije članova stručnog tima (posebno struke defektologa). Neupućenost u razlikovanje IEP-a i IPP-a. Ocjenjivanje po IPP ili IEPu takođe kod nekih kolega je bilo upitno. Loša evaluacija programa pisanih za našu djecu. U vrtićima smo naišli na odbijanje i nemogućnost organizovanje bilo kakve saradnje. Nama razlog tog odbijanja naših usluga nije poznat. Tako da je to ogroman problem iz razloga jer jaslice i vrtići su osnova za ranu intervenciju koja je osnova za prevenciju ili ublažavanje teškoća u razvoju.“

„Dio nastavnog osoblja (učiteljica) je imao izvjesne otpore da koriguje svoj rad, materijale, načine ispitivanja i sl.“

„Zbunjenost nastavnog osoblja kad je u pitanju vrednovanje i ocjenjivanje učenika sa IEP/IPP-om.“

„Pojedinci koji imaju negativan stav prema inkluzivnom obrazovanju (na sreću nisu direktno uključeni u rad sa ovom populacijom).“

„Tokom online nastave saradnja sa nastavnicima nije bila na visokom nivou, često se dešavalo da nastavnici ne odgovaraju na e-mail što pripisujem specifičnostim rada u online okruženju i formi e-mail komuniciranja. U redovnoj nastavi komunikacija je izravna i neposredna i u toku neformalnog razgovora od deset minuta se sazna puno toga što u e-mailu nije slučaj.“

- Saradnjom s nastavnicima, stručnim saradnicima (uglavnom pedagogom) i asistentima u nastavi članovi MST su zadovoljni. Većina navedenih aktera odgojno-obrazovnog procesa su pozitivno odgovorili na angažman članova MST u školama, mada je bilo i onih koji su odbijali saradnju, ignorirali postojanje članova MST ili pogrešno razumijevali ulogu i zadatke MST KS.
- Od navedenih aktera odgojno-obrazovnog procesa, članovi MST su najviše saradivali sa asistentima u nastavi, te time na indirektan način podržavali učenike u njihovom radu. Ova saradnja se ogledala najviše u podršci asistentima u vidu predlaganja i/ili pomoći u pripremi materijala za rad sa konkretnim učenikom, međusobnoj razmjeni materijala i savjetovanju.
- Važno je napomenuti da saradnja sa predškolskim ustanovama nije u potpunosti ostvarena.

oblast evaluacije: **SARADNJA S RODITELJIMA**

„Sa roditeljima sam ostvarila uspješnu i kvalitetnu saradnju. Redovno smo komunicirali. U periodu izolacije im je mnogo značila pomoć i podrška u suočavanju sa vanrednim okolnostima. Na neki način, osjećali su da nisu sami i pokazali su istinsku zahvalnost.“

„Roditelji prihvatili MST te se nadaju da će u budućnosti škole imati timove jer im to olakšava da njihovo dijete ima podršku u direktno u školi.“

„Pojedini roditelji su pokazali negativan stav prilikom rada sa njihovom djecom, navodeći kao razlog da njihovoj djeci nije potreban Mobilni tim i da oni mogu sami pratiti nastavu. Ovaj negativan stav se odnosi na period traja nja online nastave. Pojedini roditelji su insistirali da njihova djeca nastavu prate i rade samostalno, bez podrške Mobilnog tima, kao i asistenta.“

„Finansijske prilike roditelja, socio – ekonomski status, nedostatak vremena i borba za egzistenciju predstavljaju dodatnu poteškoću za rad sa pojedinim roditeljima.“

- Vidljivo je da je 71% članova MST zadovoljno saradnjom s roditeljima učenika s teškoćama u razvoju. Važno je da su i roditelji izražavali svoje zadovoljstvo radom članova MST, te da su članovi MST ponudili materijale roditeljima za rad sa djecom tokom raspusta kako ne bi došlo do regresije.
- Rezultati ove saradnje vidljivi su kroz aktivnu participaciju roditelja/staratelja u planiranju i sprovođenju obrazovne podrške, razvijanje partnerskog odnosa sa roditeljem/starateljem u procesu planiranja i osiguranju podrške djetetu u obrazovanju, ostvarivanje punog povjerenja roditelja u rad i odluke od strane članova tima, pozitivnim stavovima roditelja prema procesu inkluzije, davanju povratnih informacija o znanju i napredovanju djeteta, itd.
- Nažalost, određeni broj roditelja je odbijao raditi online i otpor pružati i kroz izostanak djeteta sa dogovorenog termina. Vidljivo je da još uvijek ima roditelja koji ne prihvataju stanje djeteta, ali i onih koji izvršavaju zadatke umjesto djeteta. Nijedno ni drugo nije dobro za napredak djeteta, te je potrebno raditi dodatno sa roditeljima.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Realizirane aktivnosti, pomoć i podrška učenicima s teškoćama u razvoju, iskustvo koje su stekli tokom pet mjeseci rada, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa (što je dovelo do traganja za drugačijim rješenjima i načinima podrške djeci, nastavnicima, asistentima u nastavi i roditeljima, razvijanju novih i unapređenju postojećih kompetencija), kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima i u školskoj 2020/21. godini.

Neke od preporuka za unapređenje procesa i rada članova MST-a su:

- kompletirati timove u školama/općinama, jer je multidisciplinarni pristup temelj rada Mobilnog stručnog tima u Kantonu Sarajevo i adekvatne podrške djeci,
- smanjiti broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su u nadležnosti jednog mobilnog stručnog tima,
- osigurati nastavak rada rada Mobilnog stručnog tima u Kantonu Sarajevo,
- osigurati iste sastave članova Mobilnog stručnog tima u Kantonu Sarajevo,
- reducirati poslove i obime zadataka članova Mobilnog stručnog tima ukoliko broj odgojno-obrazovnih ustanova i djece ostane isti,

- upoznati menadžment odgojno-obrazovne ustanove s radnim zadacima, obavezama i odgovornostima članova Mobilnog stručnog tima,
- povećati broj timova po općinama,
- timove rasporediti po nivoima obrazovanja (timovi za predškolski, osnovnoškolski i srednješkolski nivo obrazovanja),
- angažman članova Mobilnog stručnog tima planirati od početka školske 2020/2021. godine,
- osigurati potreban dijagnostički instrumentarij,
- izdvojiti finansijska sredstva za nastavna sredstva i opremu,
- odrediti jasnu ulogu članova Mobilnog stručnog tima u kreiranju individualnih planova i programa,
- osigurati kontinuirano stručno usavršavanje članova Mobilnog stručnog tima,
- promovirati ulogu i poslove članova Mobilnog stručnog tima u odgojno-obrazovnim ustanovama,
- kreirati brošuru s ciljem promocije uloge i poslova Mobilnog stručnog tima,
- planirati obuke nastavnika, stručnih saradnika i asistenata u nastavi u realizaciji članova Mobilnog stručnog tima,
- osigurati obuku i podršku za roditelje,
- organizirati različite vrste stručnog usavršavanja svih aktera odgojno-obrazovnog procesa,
- poticati izradu potrebnog broja IPP i IEP za učenike u odgojno-obrazovnim ustanovama,
- uključiti sve stručne saradnike (pedagoge, psihologe, socijalne radnike, logopede i edukatore-rehabilitatore) u postupak upisa djece u I razred osnovne škole,
- osigurati da svi rade na sličan način (na primjer: unificirati obrasce, koristiti jedinstven instrumentarij, ujednačiti radno vrijeme i sl.)

Inkluzivni odgoj i obrazovanje temeljen je na, između ostalog, infrastrukturi različitih resursa s naglaskom na kapacitiranost ljudskim resursima. S obzirom da nije moguće, primarno iz finansijskih razloga, osnažiti stručne službe odgojno-obrazovne ustanove, Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo jeste značajan izvor stručnjaka koji mogu podržati odgojno-obrazovne ustanove, obrazovni sistem i Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade u kreiranju okruženja za ostvarivanje prava i kvalitetnog odgoja i obrazovanja za svako dijete.

PRILOZI

	aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine	9	20	2	3	0	6	12	0	3.	18	40	7	10	7	6	1	12	156.1
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama																		
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju	0	1.	2	3.	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	30 min	0	0	10.3
	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju	15	6	3	4	0	3	0	0	0	2	6	4	10	15	5	0	7	80
Unapređenje vlastitog rada	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima	54	15	15	36	36	54	6	36	36	54	54	46	18	36	12	0	28	536
		6	20	6	12	4	480	11	4	0	9	9	0	8	8	24	0	4	605
DODATNE AKTIVNOSTI																			
	Online sastanci članova mobilnih stručnih timova na području općine		6																6
	Opservacija 27 odjeljenja, pored 7 učenika, koji rade po IPP-u uočena su još 7 učenika sa poteškoćama u ponašanju i učenju. Podijeljene i dobivene su saglasnosti od roditelja za rad sa djecom, napravljen je plan individualnog rada sa djecom						81												81
	Mijenjanje asistenta na časovima zbog njihove odsutnosti						15.												15.45
	Učešće u procesu tranzicije djeteta /učenika prilikom prelaska iz jedne u drugu osnovnu školu																	4	4

predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	50	6	2	12	0	15.45	1	6	4	20	14	0	5	6	11	1	3	156.4
	1	1	1	0	0	15.45	1	0	3	0	3	0	0	8	0	1	0	34.45
predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	4
	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	4
učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)	38	8	3	2	6	48.30	5	3	12	15	6	0	2	2	60	0	3	213.3
	39	2	5.30	0	2.15	46.15	5	9	11	25	4	92	20	27	0	2	29	319
planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	4.	2	1	0	1.30	1.30	0	1.	0	0	0	0	4	2	2	4	0	23.2
	30	30	30	0	30	30	0	30	0	0	0	0	4	2	2	4	0	23.2
planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom	4.	2	1	0	1.30	1.30	0	1.	0	0	0	0	4	2	2	4	0	23.2
planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom	30	30	30	0	30	30	0	30	0	0	0	0	4	2	2	4	0	23.2

	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	5	2	1	1.	6	0	3	14.	5	15	0	0	4	7	60	0	0	124.15
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima	2	3	2	0	0	3.	1	4	3	8	6	0	4	6	4.	1	0	48.15
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito	0	0	1	30	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	35
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	redovno komuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće	0	9	2	5	2.	20.	0	4	8.	9	6	0	3	5	3	10	14	101.3
	učešće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2	0	3	0	0	3	3.	0	6	5	0	10	0	0	0	0	0	0	30.15
	učešće u izradi IEP	0	0	4	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	6
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja	4	1	2	1	0	0	0	1	3	6	0	0	0	2	6	9	0	35
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika	5	1	3	6	0	19.	19.	1	3	7.	22	10	0	5	6	9	5	4
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi	5	2	1	0	0	0	0	1.	5.	0	0	0	2	3	1	0	0	20.5
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju	0	2	1	0	1.	0	0	1.	5	0	0	0	2	4	1	0	1	19
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1

	aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine	34	48	5	30	6	37. 30	2	4	7	36	15	0	20	6	21	5	14	290.3
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama																		
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju	0	3. 30	5	30	6	0	0	0	0	0	0	0	0	3	1. 30	2	1	52
	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju	30	2	5	4	0	4	0	31	1	2	13	6	10	12	18	3	2	143
Unapređenje vlastitog rada	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima	10	0	7	0	0	2	0	0	1	0	5	0	2	0	0	10	0	37
		22	21	4	4	21	51. 45	1	8	2	12	7	10	10	23	75	0	1.5	273.35
DODATNE AKTIVNOSTI																			
	Izveštavanje pedagoško psihološke službe o radu mobilnog tima										7.								7.45
	Sastanak sa upravom škole zbog pojave COVID-a										45								2
	Pripremili raspored, tabelu evidencije dolazaka djece na tretmane										2								2
	Sastanak sa članovima mobilnog tima Novi Grad										4								4
	Sastanak sa asistentima										2								2
	Mijenjao asistenta u odjeljenju zbog njihove odsutnosti										2								2
	On-line podrška učiteljima, nastavnicima i roditeljima djece s poteškoćama u razvoju										48								48

predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	66	2	3	28. 15	8. 15	26	2	22	5	23. 30	5	11	5	22	34	0	0	263
predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	6	1	2	30 min	0	0	2	4	0	0	2	2	0	4	0	2	0	25.3
učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)	0	0	0	3. 10	0	8	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4.10
planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	10. 30	2	2	22. 30	8. 15	34	14	108	2	22. 30	14	0	0	8	90	12	0	349.05
planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	23	0	0	0	15. 35	30. 45	14	100	10	35	41	168	20	20	37	1	50	565.2
planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom	0	0	0	0	4	9	0	80	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1.33

	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	22	8	2	15. 40	8. 15	29. 30	13	108	6	22. 30	10	12	6	5	90	0	0	357.15
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito	16	2	0	7. 20	7. 10	26	13	40	3	22. 30	9	2	2	6	19	3	0	178
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće	0	0	0	30	1. 40	0	2	20	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće	22	3	30 min	4. 25	7. 10	32. 30	13	40	14	28. 30	3	11	4	6	5. 30	0	10. 30	204.25
	učesće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2	0	4	0	0	0	0	0	32	0	0	0	0	0	0	0	0	0	36
	učesće u izradi IEP	0	1	3	0	0	0	0	14	0	0	0	0	0	0	0	0	0	18
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja	30 min	2	30 min	22. 45	5. 30	26	2	64	7	10. 30	6	1	2	3	0	0	0	152.05
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika	26	2	30 min	22. 30	5. 30	26	1	62	3. 45	23. 30	12	4	6	5	28	6	0	233.05
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi	0	0	0	0	4	0	0	62	6	0	9	0	0	0	0	0	0	81
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju	0	0	0	0	4	0	0	72	5	0	7	0	0	0	0	0	0	88
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih	0	3	0	80	0	0	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	0	91

Oblast	Aktivnost	MAJ - Broj sati															ZBIR			
		OŠ „Edhem Mulabdić“	OŠ „Safvet beg Bašagić“	OŠ „Alija Nametak“	OŠ „Hasan Kikić“	OŠ „Malta“	OŠ „Grbavica I“	OŠ „Kovačići“	JU „Srednja škola za okoliš i drveni dizajn“	OŠ „Aleksa Šantić“	OŠ „Skender Kulenović“	OŠ „Osman Nuri Hadžić“	OŠ „Sedma osnovna škola“	JU „Peta osnovna škola“	JU „Druga osnovna škola“	OŠ „Hilmi ef. Šarić“		OŠ „Zahid Baručija“	OŠ „Mirsad Prnjavorac“	OŠ „Stari Ilijaš“
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja	0	0	0	0	1. 30	1. 30	1	96	6	45	0	0	0	0	0	0	0	0	157
	opserviranje dinamike u odjeljenju	0	0	0	0	6. 30	0	0	44	0	0	32. 15	0	0	0	0	0	0	15	97.45
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta	15. 30	2	0	5.50	12. 45	29. 30	4	40	12. 30	23. 25	21. 30	11	3	22	0	1	0	13	215.4
Stručna podrška i pomoć djetetu	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	29	1. 30	0	2. 40	10. 15	22. 30	8	120	7. 30	22. 25	18	5	6	4	20	0	8	306.1	
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	21	1	0	1. 30	8. 15	9	20	9	10	7	18	3	3	24	1	0	10	146.45	
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije	0	0	0	0	1. 30	3	68	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	78.3	
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos	0	0	0	0	9. 45	0	68	30 min	2	0	0	0	0	0	0	0	0	82.15	
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške	21	2	3	34. 15	9. 45	1	68	12	2	2	0	3	7	29	0	0	7	202	

	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	66	2	3	15	9. 45	18. 20	2	32	9	20. 20	13	7	4	8	15	5	0	2	231.25
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	4	0	1	0	0	0	2	0	5	6	1	0	0	0	0	0	0	0	17
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)	0	0	3	2. 40	0	4	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	10.40
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	16. 30	10	2	25. 30	8. 15	26	10	132	13	23. 25	17	0	5	0	60	5	0	10	363
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	20	0	2	0	24. 30	36. 45	10	96	14. 30	28. 25	31	158	12	58	35	1	24	5	555.30
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom	0	0	0	0	6. 30	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10.30

	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	24. 30	8	2	17. 35	8. 15	29. 30	13	68	16	19. 30	15	12	7	8	60	0	3	5	315.4
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito	17	3. 15	2	5	7. 50	22. 30	13	40	6. 45	21. 30	12	3	5	9	15	3	0	7	192.1
	redovno komuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učeće i postignuće	0	0	0	0	2. 20	0	2	40	6	0	2	0	0	0	0	30 min	0	0	1
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	redovno komuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učeće i postignuće	22	3	1	6. 45	7. 50	27. 30	13	40	6	26	3	14	3	23	8	0	6	5	214.25
	učee u procesu kreiranja IPP1 i IPP2	0	0	0	0	0	6	0	60	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	66
	učee u izradi IEP	0	0	6	0	0	0	0	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja	0	3	1	22. 30	6. 30	22. 30	2	120	5	10. 30	4	0	2	7	20	0	2	2	229.2
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika	18	1. 30	1	22	6.30	22. 30	1	120	3	21	0	0	3	5	14	6	0	2	246.3
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi	5	0	0	0	6. 30	0	0	120	8	0	7	0	0	0	0	0	0	0	146.3
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju	0	0	0	0	6. 30	0	0	120	5	0	4. 45	0	0	0	0	0	0	0	136.15
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1

aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine	28	6	7	7.	3	10	8	16	11	19	5	20	12	4	12	12	1.	0	181.5
				20													30		
pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	0	1	0	5	0	0	0	18	0	0	1	0	0	2	0	0	0	0	27
iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju																			
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	27	6	6	11.	1	6.	1	19	2.	5	23	10	8	11	7	7	5	10	166.05
				30		45			30										
Unapređenje vlastitog rada	15	0	7	15	12	5.	0	11	17	4	6	0	8	10	9	8	3.	30	161
						30													
Unapređenje vlastitog rada	55	44	2.	16	21	60	2	16	116	58	45	9	0	10	42	0	2.	0	499
			30														30		
DODATNE AKTIVNOSTI																			
Pomoć i podrška nastavnicima u prilagodbi i kreiranju nastavnog materijala	13	3	3	15				120	50	17	28.		8		12	10			279.3
Pomoć i podrška asistentima u prilagodbi i kreiranju nastavnog materijala	17	5.	1	40	1	3	8	16	8.	20	18	2	2		6	3			151.15
Savjetovanje nastavnika i asistenata u nastavi u vezi sa odgojno-obrazovnim radom s djecom s teškoćama u razvoju u virtualnom okruženju	16	3	4	18.	1	4	8	136	1	17.	35	4			17	6	1	2	273.45
Pružanje pomoći roditeljima/starateljima u realizaciji nastavnih aktivnosti kod kuće	2	2	30 min	20.		6	4	30		27	38.			5	8				144
Kontinuirana komunikacija s roditeljima/starateljima u vezi sa prevazilaženjem eventualnih poteškoća u		6	2	4.	3.	8	5	40			22	2		2	3	10	3.		111
			10		20												30		

	14	1	30 min	45 min	0	1	14	1	0	6	0	0	0	2	5	0	7	52.15
identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške	14	1			0	1	14	1	0	6	0	0	0	2	5	0	7	52.15
predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	35	1	0	4. 30	28. 45	1	10	3	13	9	10	0	0	2	5	0	8	130.15
predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu	4	0	0	0	0	1	20	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0	30
učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, opis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)	0	2	1	10	7. 30	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	2	23.30
planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	9	0	0	6.45	40	1	5	7	11	8	0	0	0	0	8	10	20	125.45
planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	11	0	0	9. 45	44. 15	1	24	9. 30	6	4	42	8	22	8	8	30 min	3	192.20

Školska 2019./2020. godina

**Individualni izvještaj¹ o radu člana Mobilnog stručnog tima
za mjesec: _____ 2020.godine**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Oblast	Aktivnost	Količina ²	Broj sati
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja		
	opserviranje dinamike u odjeljenju		
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta		
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije		
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos		
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške		
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u		

¹ Individualni izvještaj se predaje članicama Supervizijskog u elektronskoj formi posljednjeg dana mjeseca koji obuhvaća izvještajni period na mail: mobilnistrucnitim@gmail.com, a potpisan u printanoj formi na prvom narednom sastanku.

² Ako je primjenjivo, na primjer: broj sastanaka, broj kreiranih programa i sl.

	osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učesće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)		
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom		
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom		
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom		
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta		
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima		
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito		
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učesće i postignuće		
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učesće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2		
	učesće u izradi IEP		
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja		
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika		
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi		
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju		
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine		
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama		
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju		
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju		
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja		
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima		

Realizirane aktivnosti koje nisu navedene u prethodnoj tabeli:

Aktivnost	Količina	Broj sati

**dodati broj redova prema potrebi*

Prepreke u realizaciji aktivnosti:

Napomena:

Sarajevo,

Potpis:

ZADOVOLJSTVO RODITELJA DJECE KOJA PRATE NASTAVU PO IPP-U REALIZACIJOM ONLINE NASTAVE U KANTONU SARAJEVO

Omerović Almedina^{3*}, Spahić Imela^{1**}

¹Osnovna škola „Aleksa Šantić“, Novi Grad, Sarajevo

UVOD

Početak 2020. godine svijet, pa i Bosnu i Hercegovinu, pogodila je pandemija virusa COVID-19. U skladu sa novonastalom situacijom potrebno je prilagoditi, do tada, uobičajeno svakodnevno funkcionisanje. U cilju zaštite učenika i nastavnika izmijenjen je način izvođenja nastave, te je u Kantonu Sarajevo uvedena online nastava.

Online učenje može se jednostavno definirati kao sistem u kojem su resursi za učenje, uključujući i samog nastavnika, učenicima dostupni putem interneta. Brojne su prednosti takvog oblika poučavanja, poput nezavisnosti o mjestu i vremenu održavanja nastave, bolje dostupnosti različitih nastavnih sadržaja i veće mogućnosti individualizacije nastavnog procesa, no online učenje karakteriziraju i određeni nedostaci. Nužnost posjedovanja odgovarajuće opreme i mogućnost pristupa internetu, kao i fleksibilnost koja od učenika zahtjeva visoku motiviranost da bi uspješno savladali nastavno gradivo mogu se izdvojiti kao negativne strane online učenja. Uzimajući u obzir intenzitet tehnološkog napretka, sigurno je da će online učenje, usprkos svojim nedostacima, sve više dobivati na važnosti (Dukić & Mađarić, 2012).

U svijetu pojam online nastave igra važnu ulogu u obrazovnoj tehnologiji koju primjenjuju prosvjetni radnici na svim nivoima obrazovanja i u različitim obrazovnim kontekstima (Bjekić, Obradović, Vučetić, Bojović, 2013). Dužnost prosvjetnih radnika je također da intenzivno stječu i poboljšavaju znanje i vještine iz područja informatičke pismenosti (Anderson i Weert, 2002; prema Bjekć, Obradović, Vučetić, Bojović, 2013). Istovremeno, nastavnici moraju podučavati u inkluzivnom obrazovnom kontekstu. Pokret inkluzije nudi razne pozitivne akademske, socijalne i bihevioralne mogućnosti za učenike koji su uključeni u istu (Bond & Castagnera, 2006; prema Bjekić, Obradović, Vučetić, Bojović, 2013).

U inkluzivnom procesu obrazovanja dolazi do upotrebe Individualno prilagođenih programa (IPP) za djecu koja ne mogu da prate redovni plan i program. Na osnovu člana 2., stavke 3. Pravilnika o inkluziji Kantona Sarajevo iz 2019. godine IPP se definira kao dokument koji se odnosi na sadržajno i metodičko prilagođavanje u radu s djecom. Uključuje prilagođavanje sadržaja djetetovim mogućnostima. Prilagođenim programom,

* omerovicalmedina414@gmail.com

** imela_spahic@hotmail.com

specifičnim za svakog učenika (prilagođavanje, prvenstveno sposobnostima, njegovim mogućnostima i potrebama) utvrđuje se oblik i nivo podrške u oblasti akademskih i vanakademskih znanja, vrijeme i trajanje podrške, kao i kriteriji, sredstva i metode vrednovanja uspješnosti u učenju i socijalnim i drugim područjima funkcioniranja djeteta. Izrađuje se u situaciji kada je stepen teškoće takav da dijete ne može isti savladati čak ni programom koji traži minimalne programske zahtjeve.

Prema članu 3., stavka 2. Pravilnika o inkluziji Kantona Sarajevo iz 2019. godine IPP se priprema i realizuje kroz tri nivoa podrške prema odgojno-obrazovnim potrebama djeteta:

- a) IPP 1 je prvi nivo podrške u kojem odgajatelju/nastavniku podršku i pomoć pružaju roditelji, odnosno staratelji djeteta, asistent u nastavi i minimalno tri člana stručnog tima ustanove. IPP 1 se sprovodi isključivo unutar grupe/odjeljenja u ustanovi koje dijete pohađa;
- b) IPP 2 je drugi nivo podrške u kojem odgajatelju/nastavniku podršku i pomoć pružaju roditelj, asistent u nastavi, minimalno tri člana stručnog tima ustanove i minimalno tri člana stručnog tima iz ustanove osnovnoškolskog, odnosno srednjoškolskog odgoja, obrazovanja i rehabilitacije za učenike sa teškoćama. IPP 2 se sprovodi isključivo u ustanovi koje dijete pohađa;
- c) treći nivo podrške (IPP 3) podrazumijeva angažovanje centra i provedbu IPP 3 u centru. IPP 3 se može provoditi u ustanovi, u skladu sa odgojno-obrazovnim potrebama i mogućnostima djeteta.

Prema članu 3., stavke 3., 4., 5. i 6. Pravilnika o inkluziji Kantona Sarajevo iz 2019. godine IEP se definira kao pisani dokument, odnosno mapa koja sadrži programe edukacije, podrške i usluga koji će pomoći učeniku u odgojno-obrazovnom procesu i ostvarivanju obrazovnih ciljeva. IEP je dokument koji se na osnovu procjene i opservacije znanja, vještina i sposobnosti djeteta izrađuje za tačno određeno dijete i ima za cilj da zadovolji odgojno-obrazovne potrebe djeteta. Te potrebe se odnose na specifičnu podršku, pristup i način poučavanja. IEP se izrađuje za dijete koje ima određene teškoće u odgojno-obrazovnom procesu. Može biti izrađen za samo neke nastavne predmete ili aktivnosti ili za sve nastavne predmete i aktivnosti. IEP podrazumijeva prilagođavanje prezentacije sadržaja, prilagođavanje vremena potrebnog djetetu za usvajanje znanja, vještina i sposobnosti, prilagođavanje načina poučavanja, prilagođavanje iskazivanja znanja.

Nastavnici iznenada moraju da se prebace na novi način poučavanja i gradivo prilagode situaciji u kojoj su se zadesili. Nesumnjivo je da svaki prosvjetni radnik u Kantonu Sarajevo daje sve od sebe da adekvatno odgovori zadatku. Kako bi i djeca koja prate nastavu po Individualno prilagođenom programu dobila prilagođeno i adekvatno gradivo, nastavnici moraju da ulože i dodatne napore za njegovu pripremu. Pojedini nastavnici imaju podršku i pomoć asistenata u nastavi i članova Mobilnih timova, a neki moraju sami odgovoriti izazovima. Pored nastavnika, veliki je posao i na roditeljima djece koja nastavu prate po Individualno prilagođenom programu. Bez roditelja i njihovog rada online nastava ne bi imala dobre rezultate kada je u pitanju ova grupa djece .

Cilj ovog istraživanja je ispitati zadovoljstvo roditelja djece koja nastavu prate po IPP-u, realizacijom online nastave.

Na osnovu glavnog cilja definisani su sljedeći podciljevi:

1. Utvrditi da li je nedostatak internet konekcije ili uređaja za pristup uticao na praćenje online nastave
2. Utvrditi da li sadržaj i količina nastavnog materijala tokom online nastave odgovara sposobnostima djeteta
3. Utvrditi da li roditelji imaju saradnju sa asistentima u nastavi i sa članovima Mobilnog tima tokom online nastave
4. Utvrditi da li su roditelji zadovoljni usvojenim nivoom gradiva tokom online nastave
5. Utvrditi da li su roditelji zadovoljni načinom ocjenjivanja tokom online nastave

METODE ISTRAŽIVANJA

Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika je sačinjavalo 113 roditelja djece koja pohađaju škole u Kantonu Sarajevo i prate nastavu po Individualno prilagođenom programu.

Način provođenja istraživanja

Istraživanje je provedeno u 27 osnovnih škola i 2 srednje škole na području Kantona Sarajevo tokom mjeseca maja 2020.godine. Istraživanje su proveli članovi Mobilnih timova na području Kantona Sarajevo. Članovi Mobilnih timova su dostavili upitnik roditeljima čija djeca pohađaju škole za koje su oni zaduženi. Škole koje su obuhvaćene istraživanjem su: OŠ „Zajko Delić“, OŠ „Aleksa Šantić“, OŠ „Skender Kulenović“, OŠ „Nafija Sarajlić“, OŠ „Zahid Baručija“, „Peta osnovna škola“, OŠ „Šejh Muhamed ef. Hadžijamaković“, OŠ „Hadžići“, OŠ „Hilmi ef. Šarić“ Tarčin, „Sedma osnovna škola“, „Grbavica I“, OŠ „Izet Šabić“, OŠ „Osman Nuri Hadžić“, OŠ „Fatima Gunić“, OŠ „Deveti maj“ Pazarić, „Prva osnovna škola“, OŠ „Silvije Strahimir Kranjčević“, OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“, OŠ „Safvet-beg Bašagić“, OŠ „Stari Ilijaš“, OŠ „Edhem Mulabdić“, OŠ „Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak“, OŠ „Alija Nametak“, OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“, KŠC „Sv. Josip“, OŠ „Hamdija Kreševljaković“, OŠ „Mirsad Prnjavorac“, OŠ „Pofalići“ i „Srednja škola za okoliš i drvni dizajn“.

Mjerni instrumenti

Za prikupljanje podataka korišten je „Upitnik zadovoljstvo roditelja djece koja nastavu prate po IPP-u, realizacijom online nastave“, kojeg su, za potrebe ovoga istraživanja, kreirale članice Mobilnog tima Spahić, I., BA specijalne edukacije i rehabilitacije i Omerović, A. BA logopedije i audiologije. Upitnik je prilagođen za njegovu elektronsku primjenu, putem računara i interneta i sastojao se od 14 pitanja. Pitanja su bila zatvorenog

tipa osim prvog (ime škole) i zadnjeg (komentar). Pitanja su se odnosila na program praćenja nastave (IPP/IEP/još uvijek bez IPP), posjedovanje vlastitog uređaj za praćenje nastave, priključen internet, način praćenja online nastave. Također postavljene su 2 tvrdnje o količini i sadržaju nastavnog materijala, pitanja o načinu i vremenu izvršenja obaveza. Dva pitanja su se odnosila na saradnju sa asistentima i članovima Mobilnih timova, te skale od 1 do 5 kojima je ispitan nivo usvojenosti gradiva djeteta, zadovoljstvo objektivnošću i načinom ocjenjivanja, te ukupno zadovoljstvo realizacijom online nastave.

Metode obrade podataka

Podaci su obrađeni pomoću statističkog programa SPSS 20 (Statistical Package for the Social Sciences) za Windows. Za svaku varijablu izračunate su frekvencije i postotci. Rezultati su prikazani tabelarno.

REZULTATI

U Tabeli 1. prikazana je *distribucija ispitanika u odnosu na program praćenja nastave*. Iz navedene tabele vidljivo je da 61.9% djece ispitanih roditelja prati nastavu po IPP1, 9.7% prati nastavu po IPP2. Nastavu po IEP-u prati 12.4% djece dok njih 15.9% još uvijek nema IPP.

Tabela 1. Distribucija ispitanika u odnosu na program praćenja nastave

Varijable		N	%
Vrsta programa	IPP1	70	61.9
	IPP2	11	9.7
	IEP	14	12.4
	Još nema IPP	18	15.9
	Ukupno	113	100.0

Tabela 2. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na uređaj za praćenje nastave*. Iz tabele vidljivo je da od ukupnog broja ispitanika 81.4% posjeduje uređaj za praćenje nastave (kompjuter, tablet, mobitel i sl), dok njih 18.6% nema vlastiti uređaj.

Tabela 2. Distribucija ispitanika u odnosu na uređaj za praćenje nastave

Varijable		N	%
Uređaj za praćenje nastave	Da	92	81.4
	Ne	21	18.6
	Ukupno	113	100.0

U Tabeli 3. prikazana je *distribucija ispitanika u odnosu na pristup internetu*. Rezultati iz tabele pokazuju da 98.2% ispitanika, od ukupnog uzorka, ima pristup internetu, dok njih 1.8% nema pristup internetu.

Tabela 3. Distribucija ispitanika u odnosu na pristup internetu

Varijable		N	%
Pristup internetu	Da	111	98.2
	Ne	2	1.8
	Ukupno	113	100.0

U Tabeli 4. prikazana je *distribucija ispitanika u odnosu na način praćenja nastave*. Od ukupnog uzorka 60.2% učenika prati nastavu putem Office 365 platforme, 15% putem Google for education. Putem Vibera nastavu prati 17.7% učenika, dok njih 7.1% za praćenje online nastave koristi nešto drugo.

Tabela 4. Distribucija ispitanika u odnosu na način praćenja nastave

Varijable		N	%
Način praćenja nastave	Platforma Office 365	68	60.2
	Google for education	17	15.0
	Viber	20	17.7
	Nešto drugo	8	7.1
	Ukupno	111	100.0

Tabela 5. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na mišljenje o količini dobivenog materijala*. Iz tabele je vidljivo da se sa tvrdnjom „Moje dijete dobiva previše nastavnog materijala sedmično“ potpuno ili uglavnom slaže 31.4% roditelja. Sa navedenom tvrdnjom uglavnom se ne slaže ili potpuno se ne slaže 49.5% roditelja, dok se njih 19.9% ne može odlučiti.

Tabela 5. Distribucija ispitanika u odnosu na mišljenje o količini dobivenog materijala

Moje dijete dobiva previše nastavnog materijala sedmično	N	%
potpuno se slažem	13	11.5
uglavnom se slažem	22	19.5
ne mogu se odlučiti	22	19.5
uglavnom se ne slažem	32	28.3
potpuno se ne slažem	24	21.2
Ukupno	113	100.0

U Tabeli 6. prikazana je *distribucija ispitanika u odnosu na mišljenje o sadržaju nastavnih materijala*. Iz Tabele je vidljivo da se postavljenom tvrdnjom “Sadržaj nastavnih materijala odgovara sposobnostima mog djeteta” potpuno ili uglavnom slaže 82,3% roditelja. Svoje potpuno ili uglavnom neslaganje iznijelo je 11.5% roditelja, dok se njih 6.2% nije moglo odlučiti.

Tabela 6. Distribucija ispitanika u odnosu na mišljenje o sadržaju nastavnih materijala

Sadržaj nastavnih materijala odgovara sposobnostima mog djeteta	N	%
potpuno se slažem	48	42.5
uglavnom se slažem	45	39.8
ne mogu se odlučiti	7	6.2
uglavnom se ne slažem	10	8.8
potpuno se ne slažem	3	2.7
Ukupno	113	100.0

Tabela 7. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na način izvršenja obaveza*. Iz Tabele je vidljivo da samo 8% djece samostalno izvršava nastavne obaveze. Nastavne obaveze uz pomoć roditelja izvršava 81.4% djece, dok njih 10.6% radi uz pomoć drugih osoba.

Tabela 7. Distribucija ispitanika u odnosu na način izvršenja obaveza

Varijable	N	%
Način izvršenja obaveza samostalno	9	8.0
uz pomoć roditelja	92	81.4
uz pomoć drugih osoba	12	10.6
Ukupno	113	100.0

U Tabeli 8. prikazana je *distribucija ispitanika u odnosu na vrijeme potrebno za izvršavanje obaveza*. Rezultati su pokazali da je 88,5% roditelja izjavilo da je djeci potrebno do 4h za izvršavanje nastavnih obaveza, dok je za 11,5% djece potrebno više od 4h.

Tabela 8. Distribucija ispitanika u odnosu na vrijeme potrebno za izvršenje obaveza

Varijable	N	%
Vrijeme manje od 2h	27	23.9
2 - 3 h	47	41.6
3 - 4 h	26	23.0
4 - 5 h	8	7.1
više od 5h	5	4.4
Ukupno	113	100.0

Tabela 9. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na ostvarenu saradnju sa asistentima*. Rezultati su pokazali da 69.9% roditelja ima saradnju sa asistentima, dok njih 30.1% nema navedenu saradnju.

Tabela 9. Distribucija ispitanika u odnosu na ostvarenu saradnju sa asistentima

Varijable	N	%
-----------	---	---

	da	79	69.9
Saradnja	ne	34	30.1
	Ukupno	113	100.0

Tabela 10. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na ostvarenu saradnju sa članovima Mobilnih timova*. Sa članovima Mobilnih timova saradnju ima 61.9% roditelja, dok njih 38.1% nema navedenu saradnju.

Tabela 10. Distribucija ispitanika u odnosu na ostvarenu saradnju sa članovima Mobilnih timova

Varijable		N	%
Saradnja	da	70	61.9
	ne	43	38.1
	Ukupno	113	100.0

Tabela 11. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na mišljenje o nivou usvojenosti gradiva djece*. Iz tabele je vidljivo da većina roditelja, tačnije njih 66,4% smatra da su njihova djeca vrlo dobro ili odlično usvojila gradivo. Dobar ili dovoljan nivo usvojenosti gradiva djece iskazalo je 30% roditelja, dok njih 3.5% smatra da je nivo usvojenosti gradiva njihove djece nedovoljan.

Tabela 11. Distribucija ispitanika u odnosu na mišljenje o nivou usvojenosti gradiva djece

Varijable		N	%
Nivo usvojenosti gradiva	nedovoljno	4	3.5
	dovoljno	4	3.5
	dobro	30	26.5
	vrlo dobro	49	43.4
	odlično	26	23.0
	Ukupno	113	100.0

Tabela 12. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na zadovoljstvo objektivnošći i načinom ocjenjivanja*. Kao što je vidljivo u tabeli, rezultati su pokazali da je ukupno 84.1% roditelja veoma zadovoljno ili zadovoljno sa objektivnošću i načinom ocjenjivanja, dok je 15.9% roditelja djelimično zadovoljno. Nema veoma nezadovoljnih ili nezadovoljnih roditelja.

Tabela 12. Distribucija ispitanika u odnosu na zadovoljstvo objektivnošću i načinom ocjenjivanja

Varijable		N	%
Zadovoljstvo objektivnošću	djelimično zadovoljan	18	15.9
	zadovoljan	39	34.5

i načinom ocjenjivanja	veoma zadovoljan	56	49.6
	Ukupno	113	100.0

Tabela 13. prikazuje *distribuciju ispitanika u odnosu na zadovoljstvo realizacijom online nastave*. Iz tabele je vidljivo da je 80.5% roditelja veoma zadovoljno ili zadovoljno realizacijom online nastave, njih 15% djelimično je zadovoljno. Postotak roditelja koji su veoma nezadovoljni ili nezadovoljni iznosi 4.4%.

Tabela 13. Distribucija ispitanika u odnosu na zadovoljstvo realizacijom online nastave

Varijable		N	%
Zadovoljstvo realizacijom online nastave	veoma nezadovoljan	1	0.9
	nezadovoljan	4	3.5
	djelimično zadovoljan	17	15.0
	zadovoljan	37	32.7
	veoma zadovoljan	54	47.8
Ukupno		113	100.0

DISKUSIJA

S obzirom na to da je problematika koju smo istraživali nova, kako na našem govorno-jezičkom području, tako i na ostalim područjima, ne postoje dostupna istraživanja na osnovu kojih bi se odradilo poređenje rezultata. Diskusija ovog rada biti će bazirana na dobivenim rezultatima.

Na samom početku utvrđeno je da većina učenika, tačnije njih 84.1% nastavu prati po prilagođenom programu, na osnovu toga možemo se zapitati šta je sa ostalih 15.9% učenika i njihovim prilagođenim programima. Da li je novonastala situacija, izazvana COVID-19 virusom, spriječila opserviranje učenika i izradu prilagođenih programa, ili iste iz nekih drugih razloga nije bilo moguće kreirati?

Ono što je bilo i očekivano jeste da je većina imala adekvatne mogućnosti da pristupi online nastavi s obzirom na to u kojem pravcu nas vodi tehnološki napredak. Nastavnici i roditelji djece koja nemaju kompjuter/mobitel i koja su imala teškoće pri praćenju online nastave putem određenih online platformi koje su škole koristile, pronašli su načine za realizaciju programa putem vibera ili na neki drugi način. Veći dio roditelja smatra da njihova djeca ne dobivaju previše nastavnog materijala i da materijal koji dobiju odgovara sposobnostima učenika. Veliki broj djece je imao podršku asistenata u nastavi, kao i članova Mobilnih timova što je predstavljalo dodatno olakšanje. Prvenstveno zbog činjenice da je veoma mali postotak djece (njih 8%) mogao samostalno da rješava nastavne obaveze, te da je za rješavanje istih većini bilo potrebno do 4h dnevno.

Bez obzira na to što su djeca drugo polugodište školske 2019./2020. provela u svojim kućama ispred kompjutera/mobitela, a ne u školskim klupama, većina roditelja nivo

usvojenosti gradiva njihova djeteta ocjenjuju ocjenom vrlo dobar, a 80% ispitanih roditelja pokazuje zadovoljstvo objektivnošću i načinom ocjenjivanja. Rezultati pokazuju i da je preko 80% roditelja zadovoljno realizovanom online nastavom.

ZAKLJUČAK

Možemo zaključiti da su nastavnici, učitelji, asistenti u nastavi, članovi Mobilnih timova i roditelji zajedničkim snagama uspjeli odgovoriti zadatku. Novom i iznenadnom zadatku kojem je trebalo posvetiti mnogo vremena i truda. Ono što je bitno jeste da su prevladali pozitivni odgovori i pozitivna iskustva, čime se može shodno odgovorima roditelja zaključiti da je prisutno zadovoljstvo online nastavom. U prilog tome idu i brojni komentari o zadovoljstvu saradnjom, organizacijom i razumijevanjem školskih kolektiva. Pojedini roditelji su istakli da za djecu koja prate nastavu po IPP-u ovaj vid nastave ne može zamijeniti učionicu te da je potrebno preko ljetnog raspusta organizovati dodatnu nastavu kako bi mogli stići svoj program. Svakako period koji je prošao je pokazatelj da se timskim radom i dobrom organizacijom može postići veliki uspjeh.

ZAHVALA

Želimo se zahvaliti na podršci i pomoći supervizoricama Mobilnih timova Kantona Sarajevo kao i svim kolegama (psiholozima, defektolozima i logopedima) koji su upitnik proslijedili roditeljima.

LITERATURA

1. Bjekić, D., Obradović, S., Vučetić, M., & Bojović, M. (2014). E-teacher in inclusive e-education for students with special learning disabilities. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 128, 128 - 133.
2. Dukić, D., & Mađarić, S. (2012). Online učenje u hrvatskom visokom obrazovanju. *Tehnički glasnik*, 6(1), 69-72.
3. *Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju*, Službene novine Kantona Sarajevo, br. 11-05-29046/19 (2019).

Školska 2019./2020. godina

**OBRAZAC ZA SUMATIVNU EVALUACIJU PROCESA RADA
U MOBILNOM STRUČNOM TIMU**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

oblast evaluacije: **UVJETI ZA RAD**

pozitivno/prilika	negativno/prepreka

oblast evaluacije: **PODRŠKA I POMOĆ UČENICIMA**

pozitivno/prilika	negativno/prepreka

oblast evaluacije: SARADNJA NA NIVOU TIMA UNUTAR ŠKOLE I OPĆINE	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
oblast evaluacije: SARADNJA S NASTAVNICIMA, STRUČNIM SARADNICIMA I ASISTENTIMA U NASTAVI	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
oblast evaluacije: SARADNJA S RODITELJIMA	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka

** prostor za pisanje povećajte/smanjite u odnosu na vlastite potrebe*

**PROSTOR ZA VAŠE PRIJEDLOGE ZA UNAPREĐENJE PROCESA I RADA ČLANOVA
MOBILNOG STRUČNOG TIMA**

Hvala Vam!

IZVJEŠTAJ O RADU
MOBILNOG
STRUČNOG TIMA
KANTONA SARAJEVO
(šk. 2020/2021. god.)

PROF.DR. LEJLA KAFEDŽIĆ I DOC.DR. SANDRA BJELAN-GUSKA

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
UVOD.....	3
1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO.....	5
2. MOBILNI STRUČNI TIM KANTONA SARAJEVO U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO	7
3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO.....	12
3.1. Dodatne aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo	16
4. EVALUACIJA PROCESA	17
4.1. Evaluacija procesa od strane članova/ica Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo	17
4.2. Evaluacija procesa od strane direktora	21
5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE	29
P R I L O Ž I	31

SAŽETAK

Osnovna svrha *Izveštaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (za školsku 2020/2021. godinu)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima (u nastavku teksta: MSTKS) u navedenom periodu, složenost poslova i neophodnost njihovog angažmana u daljnjem razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja za svako dijete u Kantonu Sarajevo.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, a njihov angažman nastavljen je i u školskoj 2020/2021. godini uz prekid koji je napravljen za vrijeme trajanja zimskog raspusta. U mjesecu njihovog formiranja realizirana obuka za članove/ice MSTKS prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u MSTKS, očekivane uloge i poslove članova MSTKS (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke.

Članovi Mobilnog stručnog tima KS su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih subtimova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova/ica MSTKS je brojao 40 u prethodnoj školskoj godini i 50 članova/ica u školskoj 2020/2021. godini, što je još uvijek 10 stručnih lica manje od planiranog broja. Prvobitno je bilo angažirano najviše psihologa, a potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda, dok je u tekućoj školskoj godini najviše angažiranih psihologa, a jednak broj edukatora-rehabilitatora/defektologa i logopeda. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

Iskustvo i rad u tekućoj školskoj godini, refleksija na iskustvo i rad, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa (što je dovelo do traganja za drugačijim rješenjima i načinima podrške djeci, nastavnicima, asistentima u nastavi i roditeljima, razvijanju novih i unapređenju postojećih kompetencija), kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo i u školskoj 2021/2022. godini.

UVOD

Odgoj je u svojoj osnovi proces, a proces uvijek uključuje dinamiku postajanja, rasta, napredovanja, razvoja i usavršavanja. Zbog toga je odgoj dugotrajan, aktivan i humani proces koji uključuje brigu čovjeka o čovjeku i za čovjeka.

Obrazovanje je, također, kontinuirani proces koji traje cijeli život. Čini ga kombinacija formalnog i neformalnog obrazovanja i informalnog učenja. Ono omogućava, između ostalog, razvijanje znanja iz različitih oblasti života, priliku da dijete stekne iskustvo u onome što ga interesira, da se oblikuje ličnost. Obrazovanjem se kod djece razvija kritičko mišljenje, vještine potrebne za istraživanje, razmjenjuje se iskustvo sa drugima, razvijaju navike, itd. Jedan od osnovnih zadataka obrazovanja je osposobljavanje ljudi za unapređivanje kvalitete života što se može smatrati i svrhom obrazovanja.

Posljednja dva i pol desetljeća inkluzivnost je najčešće spominjani pojam u odgojno-obrazovnom sistemu. Rasprava o razumijevanju inkluzivnog odgoja i obrazovanja obavezno uključuje Izjavu iz Salamanke u kojoj se donosi odluka o uključivanju sve djece u odgojno-obrazovni sistem. Izjavom se ponovo potvrđuje pravo na obrazovanje svakog pojedinca, kao što je utvrđeno u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, te se obnavlja zahtjev donesen na Svjetskoj konferenciji o obrazovanju za sve i to da se svima, bez obzira na individualne razlike, omogući pravo na odgoj i obrazovanje. Obrazovni koncept koji se razvija iz ovog stava prihvaćen je kao inkluzivni odgoj i obrazovanje. Dakle, inkluzivni odgoj i obrazovanje je koncept koji uključuje svako dijete. Ustvari, inkluzivni odgoj i obrazovanje treba shvatiti kao: temeljno ljudsko pravo svakog djeteta; princip koji cijeni dobrobit svih učenika, poštuje njihovo urođeno dostojanstvo, priznaje individualne zahtjeve i sposobnosti da se djelotvorno uključe i pridonesu društvu; sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava i rezultat je procesa trajne i aktivne posvećenosti uklanjanja prepreka koje ometaju pravo na obrazovanje, zajedno s promjenama u kulturi, politici i praksi odgojno-obrazovnih ustanova da se prilagode i djelotvorno uključe svu djecu. **Suština inkluzivnog odgoja i obrazovanja je kvalitetan odgoj i obrazovanje kroz osiguravanje pristupa, sudjelovanja i postignuća svakog djeteta. Odgojno-obrazovne ustanove koje njeguju inkluzivnost predstavljaju temelj inkluzivnog društva.**

Budući da se Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 32/19) odnosi isključivo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju, u nastavku teksta će se spominjanje sintagme inkluzivni odgoj i obrazovanje odnositi upravo na ovu grupu djece. Pravilnik, između ostalog, propisuje formiranje Mobilnog stručnog tima za podršku inkluzivnom obrazovanju na području Kantona Sarajevo (Član 13). Ovim članom su predviđene i uloge Mobilnog stručnog tima, kao i stručna lica koja ga trebaju činiti. Prema Pravilniku, uloge Mobilnog stručnog tima su: da prati i procjenjuje djecu s teškoćama u razvoju; pomaže u izradi i realizaciji IPP/IEP-a; predlaže primjerene oblike rada sa djecom i obavlja ostale poslove u skladu sa Pravilnikom. Mobilni stručni tim predstavlja vid podrške za djecu s teškoćama u razvoju, ali i nastavnike i roditelje. Primjerena i

kvalitetna podrška je nužna u realizaciji inkluzivnog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju, a može biti povremena, privremena i trajna podrška. U skladu sa razvojnim karakteristikama, djeca s teškoćama u razvoju će trebati pojedinačnu podršku ili kombinaciju navedenih vrsta podrške. Svaku od njih može pružiti Mobilni stručni tim za podršku inkluzivnom obrazovanju Kantona Sarajevo.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, s tim što su pojedini članovi imali angažman prije. Angažman Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo nastavljen je i u školskoj 2020/2021. godini uz prekid koji je napravljen za vrijeme trajanja zimskog raspusta. U februaru 2020. godine je realizirana obuka za članove Mobilnog stručnog tima prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u Mobilnom stručnom timu, očekivane uloge i poslove članova Mobilnog stručnog tima (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke. Obuka je realizirana u trajanju od tri dana. Programi stručnog usavršavanja su ponuđeni u školskoj 2020/2021. godini i bili su specijalizirani iz oblasti inkluzivnog odgoja i obrazovanja.

Članovi Mobilnog stručnog tima KS su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih subtimova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova/ica MSTKS je brojao 40 u prethodnoj školskoj godini i 50 članova/ica u školskoj 2020/2021. godini, što je još uvijek 10 stručnih lica manje od planiranog broja. Prvobitno je bilo angažirano najviše psihologa, a potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda, dok je u tekućoj školskoj godini najviše angažiranih psihologa, a jednak broj edukatora-rehabilitatora/defektologa i logopeda. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

O svemu navedenom je napisano u nastavku kroz sljedeće cjeline:

1. Struktura Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo
2. Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo
3. Aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo
4. Evaluacija procesa (od strane članova/ica i direktora)
5. Zaključci i preporuke.

Osnovna svrha *Izveštaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (za školsku 2020/2021. godinu)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima u navedenom periodu, složenost poslova i neophodnost njihovog angažmana u daljnjem razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja za svako dijete u Kantonu Sarajevo. Iskustvo i rad u tekućoj školskoj godini, refleksija na iskustvo i rad, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa, kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo i u školskoj 2021/2022. godini.

1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO

Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo brojao je 50 članova/članica u školskoj 2020/2021. godini, što je za 10 članova više u odnosu na prethodnu godinu. Članovi/ice su bili raspoređeni u 17 osnovnih škola i jednoj srednjoj školi.

Raspored Mobilnih stručnih timova prema općini i školi je bio sljedeći:

Red.br.	Općina	Škola
1.	Općina Stari Grad	JU OŠ "Edhem Mulabdić"
2.	Općina Centar	JU OŠ „Safvet beg Bašagić“ JU OŠ „Alija Nametak“ JU OŠ „Hasan Kikić“
3.	Općina Novo Sarajevo	JU OŠ „Malta“ JU OŠ „Grbavica I“ JU OŠ „Kovačići“ JU „Srednja škola za okoliš i drveni dizajn“
4.	Općina Novi Grad	JU OŠ „Aleksa Šantić“ JU OŠ „Skender Kulenović“ JU OŠ „Osman Nuri Hadžić“
5.	Općina Ilidža	JU „Sedma osnovna škola“ JU „Peta osnovna škola“ JU „Druga osnovna škola“
6.	Općina Hadžići/Trnovo	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“
7.	Općina Vogošća	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“ JU OŠ „Zahid Baručija“
8.	Općina Ilijaš	JU OŠ „Stari Ilijaš“

Struktura Mobilnog stručnog tima prema zanimanju i školi je bila sljedeća:

Općina	Broj subtimova	Škola u kojoj djeluje subtim	Ime i prezime člana	Zanimanje
Stari Grad	1	OŠ „Edhem Mulabdić“	1.Gabrijela Čosović	logoped
			2.Senida Hasanbegović	edukator-rehabilitator
			3.Ena Cvjetković	psiholog
Centar	3	OŠ „Safvet-beg Bašagić“	4.Tamara Tomić	edukator-rehabilitator
			5.Samra Terović	psiholog
			6.Lejla Arnautović	defektolog-logoped
		OŠ „Alija Nametak“	7.Merjema Poško	defektolog
			8.Biljana Majher	psiholog
			9.Emina Aldžić	logoped
		OŠ „Hasan Kikić“	10.Sanjin Husić	logoped
			11.Martina Marković	edukator-rehabilitator
			12.Nina Čizmić-Đurić	psiholog

Novo Sarajevo	4	OŠ „Malta“	13.Eldina Krečo	psiholog
			14.Zvezdana Gorančić	logoped
			15.Dejana Karan	defektolog
		OŠ „Grbavica I“	16.Nikolina Tomić	defektolog
			17.Edina Kućanin	psiholog
			18.Ivana Grabovčić	logoped i surdoaudiolog
		OŠ „Kovačići“	19.Amina Kotorić	logoped i surdoaudiolog
			20.Amra Hasagić Tukić	defektolog
			21.Marina Rubić	psiholog
		Srednja škola za okoliš i drveni dizajn	22.Azra Čehajić	psiholog
			23.Selvina Džaferagić	logoped i audiolog
			24.Benjamin Avdić	specijalni edukator i rehabilitator
Novi Grad	3	OŠ „Aleksa Šantić“	25.Almedina Omerović	logoped i audiolog
			26.Vehida Suljić	psiholog
			27.Rasema Haznadarević	edukator-rehabilitator
		OŠ „Skender Kulenović“	28.Arnal Morić	psiholog
			29.Sofija Vuković	logoped i surdoaudiolog
			30.Merisa Bajramović	defektolog-logoped
		OŠ „Osman Nuri Hadžić“	31.Bisera Mavrić	psiholog
			32.Safet Planjac	logoped
			33.Medina Halilković	edukator rehabilitator
Ilidža	3	OŠ „Sedma osnovna škola“	34.Ivana Korčanin	defektolog
			35.Samra Tatlić-Javorovac	psiholog
		OŠ „Peta osnovna škola“	36.Birsena Ćurevac	logoped
			37.Semra Ajdinović	psiholog
		OŠ „Druga osnovna škola“	38.Jasmina Merdžanović	logoped i audiolog
39.Azra Ivazović	psiholog			

Hadžići/ Trnovo	1	OŠ „Hilmi ef. Šarić“	40.Irma Husanović	psiholog
			41.Slađana Đorem	defektolog
Vogošća	2	OŠ „Mirsad Prnjavorac“	42.Romana Halilović	logoped
			43.Lutvija Sirčo	psiholog
			44.Edina Babović	defektolog
		OŠ „Zahid Baručija“	45.Adela Holjan	psiholog
			46.Armin Đidelića	logoped i audiolog
			47.Amina Numanović	edukator- rehabilitator
Ilijaš	1	OŠ „Stari Ilijaš“	48.Ilma Buća	defektolog
			49.Halida Habibović	psiholog
			50.Emina Turko	logoped

Iz prethodne tabele je vidljivo da je u radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo učestvovalo ukupno 50 stručnjaka sljedećih profila/zanimanja:

Profil stručnjaka/Zanimanje	2019/2020.	2020/2021.
	Broj	Broj
Psiholog	17	18
Edukator rehabilitator/defektolog	12	16
Logoped	11	16
Ukupno	40	50

2. MOBILNI STRUČNI TIM KANTONA SARAJEVO U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO

Inkluzivno obrazovanje je „proces u kojem se uzima u obzir i odgovara na različitosti potreba svih putem povećanja sudjelovanja u učenju, kulturi i zajednici i smanjenja isključenosti iz i u okviru sistema obrazovanja.“

Prema pristupu zasnovanom na ljudskim pravima, svako dijete ima pravo na inkluzivno obrazovanje što podrazumijeva osnaživanje obrazovnog sistema u pravcu njegove inkluzivnosti čime bi se osiguralo da svako dijete dobije odgovarajuću podršku i okruženje koje potiče razvoj, učenje, učešće i postignuće.

U cilju podrške inkluzivnim procesima i promociji socijalne inkluzije, stručni mobilni timovi su obavezni graditi vlastite kapacitete za rad s različitostima, te osiguranju učešća i promociji rasta, učenja i postignuća.

Stručni rad članova i članica mobilnog stručnog tima podrazumijeva razumijevanje principa i filozofije inkluzivnog obrazovanja, odgovornost i etičnost, timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom, planiranje i praćenje, stručnu pomoć i podršku djetetu, roditeljima i kolegama, te lični i profesionalni razvoj.

Pored rada i podrške djeci, članovi mobilnog stručnog tima značajan dio svog profesionalnog angažmana posvjećuju građenju partnerskih odnosa s roditeljima/starateljima i kolegama, uspostavljanju saradnje sa sektorima zdravstva i socijalne zaštite, organizacijama osoba s invaliditetom i stručnim udruženjima.

STANDARD 1: Razumijevanje filozofije inkluzivnog odgoja i obrazovanja uz poštivanje principa etičnosti i odgovornosti (međunarodne konvencije, politike u obrazovanju, zakonske i podzakonske akte).

Član/članica tima uvažava raznolikosti unutar grupe/odjeljenja i zalaže se za poštivanje prava svakog djeteta uz odgovorno i profesionalno obavljanje posla.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje principe i filozofiju inkluzivnog odgoja i obrazovanja s fokusom na pristup zasnovan na ljudskim pravima.
- Član/članica tima promovira dječija prava zagarantovana domaćim i međunarodnim pravnim aktima.
- Član(članica tima štiti pravo na privatnost i osigurava zaštitu podataka o djeci i porodici.
- Član/članica tima odgovorno obavlja svoj posao.
- Član/članica tima se profesionalno odnosi prema kolegama i drugim saradnicima.

STANDARD 2: Timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom

Član/članica tima je usmjeren na građenje partnerskih odnosa s porodicom i kolegama u cilju osiguranja optimalne podrške za dječije razvojne i odgojno-obrazovne potrebe.

Indikatori:

- Član/članica tima razumije značaj timskog rada i saradničkih odnosa u stvaranju poticajnog okruženja za razvoj, učenje, učešće i postignuće svakog djeteta.
- Član/članica tima redovno komunicira s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće.
- Član/članica tima dijeli odgovornost u procesu donošenja odluka u vezi s odgojem i obrazovanjem djeteta.
- Član/članica tima inicira međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama.

STANDARD 3: Planiranje i praćenje

Član/članica tima razumije da se individualno planiranje zasniva na kontinuiranom praćenju i procjenjivanju napretka djeteta u skladu sa ishodima učenja i individualnim karakteristikama djeteta. Redovno bilježi napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima prepoznaje važnost planiranja i procjenjivanja u svrhu sistemskog i kontinuiranog praćenja i procjenjivanja napretka djeteta koji se temelji na ishodima učenja povezanim s individualnim potrebama djeteta.
- Član/članica tima koristi procedure i instrumente za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja.
- Član/članica tima učestvuje u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa.
- Član/članica tima prati i prikuplja informacije o djetetu i porodici.
- Član/članica tima planira i izrađuje godišnji plan svog profesionalnog rada.
- Član/članica tima planira i prati sedmični i mjesečni programa rada s djecom.
- Član/članica tima planira i realizira individualne i grupne aktivnosti s djecom.
- Član/članica tima redovno prati i izvještava o napretku djeteta.
- Član/članica tima učestvuje u izradi prilagođenih programa.

STANDARD 4: Stručna podrška i pomoć djetetu

Član/članica tima poštuje razumije i poštuje individualnost primjenjujući različite strategije i metodološke principe i procjene. Uvažava interese i potrebe djece i redovno prati napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje razvojne karakteristike djece predškolske i školske dobi te poštuje individualne i kulturne razlike među djecom.
- Član/članica tima prepoznaje vrijednosti i karakteristike djeteta i njegove porodice.
- Član/članica tima razumije utjecaj vanjskog okruženja na učenje, učešće i postignuće djeteta u odgojno-obrazovnom procesu.
- Član/članica tima poštuje individualnost primjenjujući različite strategije u radu uz prilagođavanje osobnostima svakog djeteta.
- Član/članica provodi inicijalnu procjenu djetetovih funkcionalnih sposobnosti i daje doprinos u identificiranju potrebnog nivoa i vrste podrške.
- Član/članica tima predlaže adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima predlaže potrebnu asistivnu tehnologiju i pomagala neophodnu za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima realizira direktni rad sa djetetom u skladu sa potrebama.

STANDARD 5: Savjetovanje roditelja/staratelja i odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika

Član/članica tima razumije važnost aktivnog uključivanja roditelja/staratelja i profesionalnog angažmana odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika u odgojno-obrazovnom procesu u interesu optimalnog razvoja, učenja, učešća i postignuća.

Indikatori:

- Član/članica tima redovno informira roditelje/staratelje o aktivnostima rada s djetetom na objektivan, razumljiv i primjeren način uz uvažavanje individualnih i kulturoloških osobnosti roditelja/staratelja.
- Član/članica tima uključuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike u planiranje aktivnosti s djetetom te im pruža podršku u razumijevanju razvojnih karakteristika djece i potrebe za uključivanje dodatnih servisa podrške za dijete.
- Član/članica tima upoznaje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike s metodama i načinima rada, te upotrebi različitih didaktičkih materijala.
- Član/članica tima savjetuje i osnažuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike tokom tranzicijskog perioda (prelazak djeteta iz jedne u drugu grupu ili iz jednog obrazovnog nivoa u drugi).
- Član/članica tima pruža podršku asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama.

STANDARD 6: Lični i profesionalni razvoj

Član/članica tima razumije značaj cjeloživotnog učenja, te procjenjivanja i unaprijeđenja kvaliteta profesionalnog rada.

Indikatori:

1. Član/članica tima prepoznaje značaj različitih izvora informacija radi razumijevanja i uvažavanja svakog djeteta.
2. Član/članica tima prepoznaje važnost cjeloživotnog učenja i praćenja trendova u odgoju i obrazovanju.
3. Član/članica tima kontinuirano radi na unaprjeđenju profesionalnih odnosa s kolegicama i kolegama s ciljem podizanja ukupne kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

Članovi mobilnog stručnog tima su podrška razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja u različitim segmentima, odnosno članovi stručnog mobilnog stručnog tima imaju sljedeće uloge:

1. Pružanje pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa kroz savjetovanje o: razvijanju povjerenja u potencijale učenika s teškoćama u razvoju; najučinkovitijim pristupima odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju; prevazilaženju prepreka učenju i učešću kroz pedagošku opservaciju, procjenu potreba, razvoj individualnog plana i programa i slično; strategijama postizanja ishoda učenja; postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika s teškoćama u razvoju; primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi; razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju, itd.
2. Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju kroz: opserviranje dinamike u odjeljenju; intervjuiranje roditelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta; intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika; direktni rad s djetetom.
3. Saradnja sa nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i roditeljima učenika s teškoćama u razvoju u procesu kreiranja individualnog plana i programa.
4. Učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno – obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu.
5. Asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine.
6. Savjetovanje roditelja učenika s teškoćama u razvoju: osnažiti roditelje za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima djeteta ukoliko je to potrebno, uputiti roditelje na mogućnosti ostvarivanja prava i osigurati podršku u roditeljstvu općenito.
7. Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije kojima je cilj ostvarivanje prava djece s teškoćama u razvoju/osoba s invaliditetom.

Članovi mobilnog stručnog tima KS pružaju savjetodavnu podršku odgojno-obrazovnim ustanovama s ciljem razvoja inkluzivnih ustanova. Sarađivati s nadležnim ustanovama u planiranju rada i izvještavanju o provedenim aktivnostima najmanje dva puta godišnje.

3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO

Na osnovu struke kojoj pripadaju, uloga i opisa poslova članova/ica Mobilnog stručnog tima, izvedene su oblasti i aktivnosti koje su realizirali u toku radne sedmice. Oblasti i aktivnosti su, radi preglednosti, prikazani u sljedećoj tablici:

Oblast	Aktivnost
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja
	opserviranje dinamike u odjeljenju
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učešće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2
	učešće u izradi IEP
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju

	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima

Na osnovu mjesečnih izvještaja o radu članova/ica MSTKS, urađen je pregled sati za prethodno navedene aktivnosti (obrazac u *Prilogu 1*). Analizom sati na mjesečnom nivou, kreirana je tablica u nastavku u kojoj su navedene najčešće realizirane aktivnosti u odnosu na njihovu dinamiku u toku polugodišta. Vidljivo je da su aktivnosti neposredne podrške i pomoći učenicima najdominantnije.

PET AKTIVNOSTI REALIZIRANIH U NAJVEĆEM BROJU SATI				
Početak polugodišta				Kraj polugodišta
opserviranje dinamike u odjeljenju	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
direktni rad s djetetom u funkciji opservacije	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta
planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom

Osim mjesečnih izvještaja za ukupne realizirane aktivnosti, članovi/ice MSTKS su izvještavali i o neposrednom individualnom i/ili grupnom radu s djecom/učenicima i roditeljima/starateljima (obrazac u *Prilogu 2*). Broj sati realiziranog neposrednog rada u osnovnim i srednjim školama, te predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama naveden je u tablicama ispod:

Tablica 1: Broj sati realiziranog neposrednog rada u osnovnim i srednjim školama

Član Mobilnog stručnog tima	I POLUGODIŠTE				II POLUGODIŠTE				UKUPNO
	Učenik		Roditelj/staratelj		Učenik		Roditelj/staratelj		
	Individualni rad	Grupni rad	Individualni rad	Grupni rad	Individualni rad	Grupni rad	Individualni rad	Grupni rad	
Psiholog (N=18)	452	29	94	18	1189	49	95	63	1989
Logoped (N=16)	478	34	50	14	885	39	33	23	1556
Edukator-rehabilitator Defektolog (N=16)	292	29	39	14	803	27	20	23	1247
U K U P N O	1222	92	183	46	2877	115	148	109	4792

Tablica 2: Broj sati realiziranog neposrednog rada u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama

Član Mobilnog stručnog tima	I POLUGODIŠTE				II POLUGODIŠTE				UKUPNO
	Dijete		Roditelj/staratelj		Dijete		Roditelj/staratelj		
	Individualni rad	Grupni rad	Individualni rad	Grupni rad	Individualni rad	Grupni rad	Individualni rad	Grupni rad	
Psiholog (N=18)					54	1	1	2	58
Logoped (N=16)					97	0	19	2	118
Edukator-rehabilitator Defektolog (N=16)					62	0	10	1	73
U K U P N O					213	1	30	5	249

Kako je iz *Tablice 1* vidljivo, najveći broj sati u osnovnim i srednjim školama realizirali su psiholozi uz napomenu da je broj psihologa u MSTKS i najveći. Kada je u pitanju neposredni rad, svi stručnjaci su u oba polugodišta najviše sati realizirali sa učenicima u individualnom obliku rada. Veći broj sati neposrednog oblika rada realiziran je u drugom polugodištu, a razlog tome može biti i u tome što se u prvom polugodištu više radilo na aktivnostima opservacije, izrade IPP-a, procjene potreba i sl.

Najveći broj sati u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama (*Tablica 2*) realizirali su logopedi što je u korelaciji s njihovim izvještavanjem da su potrebe izuzetno velike što prevazilazi njihove kapacitete. Kada je u pitanju neposredni rad, svi stručnjaci su najviše sati realizirali sa djecom u individualnom obliku rada. Veći broj sati neposrednog oblika rada realiziran je u drugom dijelu pedagoške godine, a razlog tome je što su u prvom dijelu pedagoške godine postojale prepreke uzrokovane pandemijskim okolnostima i pokušajem formiranja jednog subtima za predškolske odgojno-obrazovne ustanove.

Obrazac za mjesečno individualno izvještavanje (*Prilog 1*) nudio je i prostor za navođenje prepreka na koje su nailazili članovi/ce Mobilnog stručnog tima.

Prepreke se mogu svrstati u nekoliko kategorija: uvjeti rada dodatno otežani COVID-19 pandemijom i odgovarajućim mjerama, nepotpun Mobilni stručni subtim, veliki broj ustanova za koji su nadležni subtimovi, nerazumijevanje od strane menadžmenta i/ili nastavnika/kolektiva škole, kasno ili nikako uspostavljanje kontakta s djetetom radi poslova roditelja, nedolazak na zakazane tretmane i sl. Odgovorima koji su dati u nastavku ilustriramo samo neke od navedenih prepreka:

Veliki je broj učenika kojima treba podrška i teško je odrediti ko je prioritet.

Zbog velikog broja odgojno obrazovnih ustanova, kao i djece koja su uključena u rad sa članovima Mobilnog tima, teško je osigurati kontinuiran rad na sedmičnom nivou.

U vrtićima česte izolacije cijelih grupa djece kao i nedolazak djece.

Neosviještenost nastavnog osoblja o ulozi Mobilnog stručnog tima u školi i nepoznavanje načela inkluzivnosti i načina kojima se treba pristupiti djetetu s teškoćama.

Organizacija nastave i usklađivanje termina s djecom.

Bez obzira na inicijativu našeg mobilnog tima vezano za redovne sastanke na mjesečnom nivou sa članovima MST (koja se svaki puta od početka rada MST odvija na naše insistiranje) isti se nisu realizirali nikada od početka ovog polugodišta.

Nepovoljna epidemiološka situacija zbog koje roditelji nisu spremni dovesti djecu u školu na tretmane, nedolazak na zakazane termine, nezainteresovanost za online susrete, nemogućnost realizacije termina zbog bolesti, izolovane grupe u vrtiću i sl.

Neke od najkarakterističnijih **napomena** koje su imali pojedini članovi/ice MSTKS jesu i te da nije iskazana potreba od strane roditelja/staratelja za pomoć pri realizaciji nastavnih aktivnosti kod kuće, te da su učestvovali u testiranju djece za upis u I razred. Većina članova/ica MSTKS napomenula je da su učenicima pripremili i poslali materijal s uputama za rad na raspustu i da smatraju da bi njihov angažman trebao trajati cijelu školsku godinu jer je djeci potrebna kontinuirana podrška.

Članovi MSTKS pomažu učenicima koji nemaju asistenta u savladavanju gradiva (pored individualnog rada i tretmana).

Posredstvom socijalne službe škole, informacija o radu MSTKS i poteškoćama nedostatka sredstava za rad urodila je plodom. Subtim je dobio nama vrijednu donaciju koja će svakako olakšati realizaciju aktivnosti sa djecom.

3.1. Dodatne aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo

Osim navedenih aktivnosti, realizirane su i dodatne aktivnosti u kojima su učestvovali pojedini članovi/ice MSTKS. U suradnji s *Homework hub*-om iz Sarajeva, organizirano je i realizirano **snimanje video materijala** članova/ica Mobilnog stručnog tima i asistenata kao podrška učenicima, nastavnicima i roditeljima.

Također, članovi/članice Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo imali su priliku učestvovati na **obuci iz oblasti inkluzivnog obrazovanja** u septembru/oktobru 2020. godine. Obuka je realizirana online u suradnji s Minstarstvom za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo, a realizirana od strane Ureda za podršku studentima Univerziteta u Sarajevu u partnerstvu s UNICEF-om. Sadržaj obuka je bio modularno organiziran i obuhvaćao je sljedeće oblasti i teme:

- Prvi modul: *Uvod u inkluzivno obrazovanje*

Stručno usavršavanje nastavnika u kontekstu različitosti i podrške učenicima

Kreiranje pristupačnog obrazovnog sadržaja u nastavi

Socijalna isključenost i imperativ inkluzivnog obrazovanja

Osnovne pretpostavke inkluzivnog obrazovanja

- Drugi modul: *Kroz zajednički rad do inkluzivne prakse*

Poticanje samodeterminacije kod studenata sa invaliditetom

Rad s drugima u cilju unaprjeđenja kvalitete obrazovanja

Bioekološka teorija

Primjena komunikacije u razvoju profesionalnih odnosa

- Treći modul: *Okruženje koje podstiče individualizirano učenje*

Primjena asistivne tehnologije u nastavi

Primjena principa UDL-a u kreiranju okruženja za učenje

Prilike i prepreke u učenju i učešću učenika

Diferencirano podučavanje i personalizirano učenje

U maju 2021. godine, članovi Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo su imali priliku učestvovati na prezentaciji pod nazivom: ***Mathematics for learners with Down syndrome – strategies for successful learning across the lifespan***. Prezentaciju je realizirala Rhonda Faragher, vanredna profesorica inkluzivnog obrazovanja na University of Queensland, Australija koja je, također i direktorica Down Syndrome Research Program. Prezentacijom je dat pregled načina učenja matematike učenika s Down sindromom od ranog uzrasta do odraslosti.

4. EVALUACIJA PROCESA

4.1. Evaluacija procesa od strane članova/ica Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo

Na kraju nastavne godine, članovi/ice MSTKS su evaluirali ukupni proces svoga rada, uvjete za rad, podršku i pomoć učenicima, saradnju na nivou tima škole i općine, saradnju s nastavnicima, stručnim saradnicima i asistentima u nastavi, te saradnju s roditeljima. Rezultati evaluacijskog procesa predstavljeni su u nastavku teksta.

Oblast evaluacije: **UVJETI ZA RAD**

- Većina članova/ica MSTKS izrazila je zadovoljstvo osiguranim prostorom za rad, a neki od njih navode i da imaju siguran prostor za odlaganje dokumentacije i dosjea. Ipak, postoje članovi/ice MSTKS koji i dalje izražavaju potrebu za osiguranjem prostora za individualni rad s učenicima, te nedostatku prostora za rad u nematičnim školama.
- Članovi/ice MSTKS su uglavnom zadovoljni saradnjom s upravom škole, nastavnicima i stručnim saradnicima, te klimom u odgojno-obrazovnim ustanovama. Mali je broj direktora, nastavnika, stručnih saradnika i asistenata u nastavi koji nisu bili uključeni u proces ili su odbijali saradnju. Neki direktori još uvijek nisu upoznati sa poslovima MSTKS, pa iz toga proizilazi nerazumijevanje i stalna potreba pravdanja za rad.
- Zadovoljstvo je izraženo i kada je u pitanju pristup platformama, saradnja sa šarolikim stručnjacima te pozitivna klima unutar subtima.
- Za članove/ice MSTKS je bilo izazovno raditi u online okruženju, posebno kada je u pitanju procjena kapaciteta djeteta i individualni rad sa učenicima. Posebno ugrožavajuće je bilo što nisu imali adekvatan dijagnostički instrumentarij za

opservaciju i procjenu djeteta. Manjkavosti su se ogledale i u nedostatnom didaktičkom materijalu i opremom za logopedске tretmane; u korištenju vlastitih laptopa, printera i scanera; u teškoćama usklađivanja termina za rad s djecom prije i/ili poslije nastave; u velikom broju ustanova koje su u nadležnosti MSTKS; u prekidima ugovora i neizvjesnosti ponovnog angažmana.

Oblast evaluacije: **PODRŠKA I POMOĆ UČENICIMA**

- Članovi/ice MSTKS izrazili su izuzetno zadovoljstvo motiviranošću za rad i kontinuitetom u radu s učenicima. Posebno zadovoljstvo osjećali su povratnim informacijama od strane učenika i roditelja, pa je to, posljedično, povećavalo i njihovu motivaciju. Osim podrške koju su pružali učenicima s teškoćama u razvoju, zadovoljstvo su izražavali i prilikama/aktivnostima u kojima su učestvovali i učenici tipičnog razvoja.
- Članovi/ice MSTKS su zadovoljni efektima individualnog rada sa učenicima, iako su okolnosti online okruženja bile ograničavajuće. To se posebno ogleda u složenosti komunikacije i stručnog rada putem određenih platformi ili aplikacija, izostanka djece sa zakazanih termina, izostanka radi izolacije, nedovođenja djeteta na dogovorene termine, tvrdnji roditelja da nisu mogli odgovoriti ovome zbog drugih obaveza, nedostatka didaktičkog materijala i logopedskih kabineta, izazova u kreiranju rasporeda, te prekidima u tretmanu s djetetom radi zauzetosti kabineta/učionice.
- Neki od oblika pomoći i podrške učenicima su: opservacija u, djeci, poznatom okruženju, identifikacija oblika i nivoa potrebne podrške, uključivanje u vannastavne aktivnosti, kreiranje u dostavljanje materijala nastavnicima i asistentima za rad s učenicima, rad i podrška učenicima za vrijeme raspusta, asistiranje u radu s učenicima ukoliko učenik nema asistenta, rad s učenicima u procesu tranzicije iz osnovne u srednju školu, primjena psihoterapeutskog pristupa u radu sa učenicima, itd.
- Članovi/ice MSTKS naglasili su da su potrebe velike i da nisu uspjeli kapacitetima odgovoriti na sve potrebe, te da je bilo izazovno prilagoditi se radu predškolskih odgojno-obrazovnih ustanova.

Oblast evaluacije: **SARADNJA NA NIVOU TIMA UNUTAR ŠKOLE I OPĆINE**

Timovi za osnovno obrazovanje ispunjavaju zahtjeve koji se razlikuju od obrazovanja u srednjoj školi, komunikacija se intenzivira prilikom tranzicije učenika što rezultira pozitivnim ishodima.

*Prepreke za saradnju na nivou timova općine nisu uočene.
Izuzetno dobra saradnja unutar tima škole.*

*Članovi tima na nivou općine su bili susretljivi,
spremni za saradnju i konsultacije, te vrlo profesionalni.*

Nastojanje da se uspostavi i održava saradnja na nivou općine bila je bezuspješna. Postojao je otpor i nerazumijevanje, stav da je ta saradnja bespotrebna i gubitak vremena od strane određenih članova dva subtima.

Preveliki broj izostanaka jednog člana Mobilnog tima, kao i česta nezainteresiranost za posao i uključivanje u isti.

Neujednačenost kriterija za rad timova na nivou općine, ignoriranje kontinuirane inicijative za održavanje redovnih mjesečnih sastanaka timova na nivou općine, nedostatak adekvatne međutimske komunikacije i uskraćivanje povratnih relevantnih informacija.

- Saradnja na nivou subtima unutar škole je dobro uspostavljena, prisutna je međusobna podrška i timski rad te pozitivna radna atmosfera, smatra najveći broj članova/ica MSTKS. U visokom procentu, članovi/ice MSTKS smatraju da je saradnja na nivou tima unutar općine dobro uspostavljena i da je korektna. Zadovoljstvo kviri to što timovi na nivou škole/općine nisu bili kompletirani u skladu sa prvobitnim planom te što nije ostvarena saradnja među subtimovima na nivoima pojedinih općina.

Oblast evaluacije: SARADNJA S NASTAVNICIMA, STRUČNIM SARADNICIMA I ASISTENTIMA U NASTAVI

Pojedine ustanove nisu iskazale interes za saradnju, iako smo se stavili na raspolaganje. Neki asistenti nisu nikada uputili upit prema nama.

Posebno bih istakla odličnu saradnju s asistentima u nastavi, bez kojih proces inkluzije ne bi bio moguć. Dominirala je svakodnevna saradnja, kvalitetna komunikacija, zajedničko planiranje i praćenje napretka djeteta.

Nastavno osoblje je većinom iskazalo zadovoljstvo našim angažmanom jer smatraju da smo im olakšali rad sa učenicima.

Neki nastavnici nisu bili za individualne tretmane Mobilnog tima sa učenicima smatrajući da će učenici na taj način biti stigmatizirani.

Povrh jasnih uputa, obrazloženja i prezentacija o poslovima Mobilnog stručnog tima, pojedinim nastavnicima je potrebna dodatna edukacija o tome u kojem domenu Mobilni tim djeluje.

Prepotentnost i nezainteresiranost pojedinih nastavnika su najveća prepreka u ovom slučaju.

Otpor manjeg broja nastavnika u prihvatanju inkluzije i javljanje stavova „Šta će nam autistično dijete, zna se gdje mu je mjesto“, „Vaša djeca“ i sl.

Jako lijepa saradnja u matičnoj školi i područnim školama sa svim pedagogima škola, nastavnicima, asistentima i svim ostalim akterima koji su bili uključeni u ovaj proces.

Posebno bih istakla odličnu saradnju s pedagogom. Pohvalila bih njen predan i profesionalan rad. Ni jedan put se nije desila neka nepravilnost ili propust u dogovorima, komunikaciji i radu.

- Saradnjom s nastavnicima, stručnim saradnicima (uglavnom pedagogom) i asistentima u nastavi članovi/ice MSTKS su zadovoljni. Većina navedenih aktera odgojno-obrazovnog procesa su pozitivno odgovorili na angažman članova MST u školama, mada je bilo i onih koji su odbijali saradnju, ignorirali postojanje članova/ica MSTKS ili pogrešno razumijevali njihovu ulogu i zadatke.
- Od navedenih aktera odgojno-obrazovnog procesa, članovi MST su najviše saradivali sa nastavnicima i asistentima u nastavi, te time na indirektan način podržavali učenike u njihovom radu. Ova saradnja se ogledala najviše u podršci asistentima u vidu predlaganja i/ili pomoći u pripremi materijala za rad sa konkretnim učenicom, međusobnoj razmjeni materijala i savjetovanju.
- Važno je napomenuti da saradnja sa predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama nije bila u potpunosti ostvarena u prvom dijelu pedagoške godine posebno radi protokola i propisanih epidemioloških mjera. U drugom dijelu pedagoške godine saradnja je intenzivirana i rezultirala je brojnim konkretnim aktivnostima koje su realizirane.

Oblast evaluacije: SARADNJA S RODITELJIMA/STARATELJIMA

Većina roditelja je iskazala zadovoljstvo radom Mobilnog tima jer su dobili širu sliku o trenutnom stanju i potrebama njihovog djeteta.

Kada je ostvarena saradnja s roditeljima, i kod djece je primijetan napredak te redovnost na tretmanima, a samim tim i kontinuitet u radu.

U nekim slučajevima prepreku čine roditelji koji nisu raspoloženi za saradnju, te porodična atmosfera koja je nepovoljna po razvoj djeteta.

Roditelji su izrazili veliko zadovoljstvo činjenicom da postoji tim koji njihovoj djeci pruža usluge/tretmane u školi.

Prepreke su se ogledale u nezainteresiranosti roditelja, nemogućnosti prihvaćanja teškoća djeteta, odbijanje savjeta i nerad kod kuće.

- Vidljivo je da je većina članova/ica MSTKS zadovoljno saradnjom s roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju. Važno je da su i roditelji/staratelji izražavali svoje zadovoljstvo radom članova/ica MSTKS, te da su članovi/ice MSTKS ponudili materijale roditeljima za rad sa djecom tokom raspusta kako ne bi došlo do prekida kontinuiteta u pružanju podrške i pomoći, te do regresije.

- Rezultati ove saradnje vidljivi su kroz aktivnu participaciju roditelja/staratelja u planiranju i sprovođenju obrazovne podrške, razvijanje partnerskog odnosa sa roditeljem/starateljem u procesu planiranja i osiguranju podrške djetetu u obrazovanju, ostvarivanje punog povjerenja roditelja u rad i odluke od strane članova tima, pozitivnim stavovima roditelja prema procesu inkluzije, davanju povratnih informacija o znanju i napredovanju djeteta, itd.
- Nažalost, određeni broj roditelja/staratelja je odbijao raditi online i pružao otpor kroz izostanak djeteta sa dogovorenog termina ili je odbijao ukupnu saradnju. Vidljivo je da još uvijek ima roditelja/staratelja koji ne prihvataju stanje djeteta, ali i onih koji izvršavaju zadatke umjesto djeteta. Nijedno ni drugo nije dobro za napredak djeteta, te je potrebno raditi dodatno s roditeljima/starateljima.

4.2. Evaluacija procesa od strane direktora

Za potrebe uvida u proces i rad članova/ica Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo kreiran je upitnik za direktore/ice kojim se željelo utvrditi njihovo iskustvo i mišljenje o radu članova/ica MSTKS u tekućoj školskoj godini. Upitnik se sastoji od 12 pitanja kojim su se propitivala različita područja, kao što su: sastav Stručne službe škole, sastav podtima MSTKS, potrebu za angažiranjem članova/ica MSTKS u narednoj školskoj godini, ocjenu ukupnog rada članova/ica MSTKS, poslove koje su članovi/ice MSTKS obavljali u tekućoj školskoj godini, prepreke u radu, itd.

OSNOVNI PODACI

Tablica 3: Evidencija o popunjenosti upitnika

Red.br.	NAZIV ŠKOLE	POPUNJEN UPITNIK
1.	JU OŠ „Zahid Baručija“	DA
2.	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“	DA
3.	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“	DA
4.	JU OŠ „Stari Ilijaš“	DA
5.	JU OŠ „Aleksa Šantić“	DA
6.	JU OŠ „Skender Kulenović“	DA
7.	JU OŠ „Grbavica 1“	DA
8.	JU OŠ „Safvet beg Bašagić“	DA
9.	JU „Sedma osnovna škola“	DA
10.	JU „Peta osnovna škola“	DA
11.	JU „Druga osnovna škola“	DA
12.	JU OŠ „Malta“	NE
13.	JU OŠ „Edhem Mulabdić“	NE
14.	JU OŠ „Alija Nametak“	NE
15.	JU OŠ „Hasan Kikić“	NE
16.	JU OŠ „Kovačići“	NE
17.	JU OŠ „Osman Nuri Hadžić“	NE
18.	JU Srednja škola za okoliš i drveni dizajn	NE

Iz *Tablice 3* je vidljivo da je 11 direktora/ica popunilo i poslalo Upitnik o radu MSTKS, a sedam direktora/ica nije popunilo i poslalo Upitnik o radu MSTKS. Koristimo priliku zahvaliti se direktorima/icama koji su učinili dodatni napor i popunili Upitnik, budući da je iskustvo i mišljenje direktora/ica o radu MSTKS izuzetno važno za ukupni proces.

Na osnovu odgovora na pitanje br. 2 vidljivo je da u svih 11 škola radi pedagog/pedagog-psiholog, četiri psihologa, dva edukatora-rehabilitatora, dva logopeda i dva socijalna radnika. Što se tiče MSTKS, u osam škola je podtim bio potpun, a u tri škole podtimovi nisu bili potpuni, što je, sigurno, bila otežavajuća okolnost u procesu.

Na pitanje 4 u Upitniku - *Smatrate li da bi MSTKS trebao imati angažman i u sljedećoj školskoj godini* – deset direktora/ica je odgovorilo potvrdno, a jedan direktor/ica nije dao/la odgovor na ovo pitanje.

Pitanje br. 5 se odnosilo na to da li bi direktori/ice zaposlili iste članove/ice MSTKS u narednoj školskoj godini. Osam direktora/ica je odgovorilo potvrdno, jedan direktor/ica je dao/la odgovor NE, a dva direktora/ice birali su odgovor *nisam siguran/na*.

Direktori/ice smatraju da ne mogu procijeniti kako je pandemija koronavirusa uticala na rad MSTKS, jedan direktor/ica je birao/la odgovor *pozitivno*, a dva direktora/ice su birali odgovor *negativno*. Dakle, ovdje imamo jedan neutralan odnos u vezi sa ovim pitanjem, što je sasvim razumljivo, jer je MSTKS formiran neposredno pred proglašenje pandemije koronavirusa.

Što se tiče ukupne ocjene rada članova/ica MSTKS u školi, direktori/ice su vrednovali na sljedeći način:

Tablica 4: Ocjena rada članova/ica MSTKS

f	OCJENA				
	1 (loše)	2	3	4	5 (odlično)
	-	-	2	1	8

Iz *Tablice 4* je vidljivo da 73% direktora/ica, od onih koji su popunili Upitnik, ocjenjuje ukupni rad članova/ica MSTKS ocjenom **odličan** što je dobar znak zadovoljstva, te da ostaje obaveza istražiti u preostale tri škole koji elementi u radu članova/ica MSTKS treba unaprijediti.

POSLOVI ČLANOVA/ICA MSTKS

U dijelu Upitnika koji se odnosio na poslove članova/ica MSTKS, iz odgovora direktora/ica možemo vidjeti da su poslovi obuhvatali sljedeće:

Tablica 5: Zastupljenost poslova u radu članova/ica MSTKS

Red.br.	Poslovi	Frekvencija
1.	Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju.	10
2.	Stručna podrška i pomoć djetetu.	11
3.	Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju.	10
4.	Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa.	8
5.	Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije.	4
6.	Unapređenje vlastitog rada.	8

Od ponuđenih odgovora u vezi sa pitanjem o tome koje poslove su radili članovi/ice MSTKS, direktori ističu da su najviše bili zastupljeni: stručna podrška i pomoć djetetu, učešće u pedagoškoj opservaciji i pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju, a najmanje su imali aktivan odnos sa resursima iz zajednice. Osim ponuđenih odgovora, koji su proizašli iz standarda za rad MSTKS, direktori/ice su imali mogućnost da dopune popis poslovima koji nisu prethodno navedeni, a realizirali su ih članovi/ice MSTKS.

Tablica 6: Zastupljenost poslova u radu članova/ica MSTKS - dopuna

Poslovi – dopuna
1. Vođenje dokumentacije.
2. Izvještavanje menadžmenta škole o radu.
3. Učešće u kreiranju i realizaciji Individualno prilagođenih planova i programa za I i II drugo polugodište.
4. Učešće u evaluaciji Individualno prilagođenih planova i programa za I i I polugodište.
5. Pružanje podrške komisiji za upis prvačića/opservacija djece koja bi potencijalno mogla imati poteškoće u razvoju.
6. Printanje i pripremanje materijala za učenike s teškoćama u razvoju koja tokom online nastave, nisu imala mogućnost pohađanja online modela nastave,kao i pomoć pri savladavanju nastavnih sadržaja.
7. Obilaženje velikog broja institucija (7) i prevelika količina posla.
8. Povremeno, ovisno o raspoloživom vremenu stručne saradnice pružale su i stručni tretmans učenicima koji ne pohađaju nastavu prema Individualno prilagođenim programima, a za koje je evidentirana potreba za stručnim tretmanima(u najvećem obimu logoped).

9. Pružanje smjernica nastavnicima oko izrade IPP1, ali u procesu nisu potpuno učestvovali zbog obima poslova u drugim školama i perioda početka i kraja radnog angažmana.
10. Na inicijativu Školskog tima za inkluziju i pedagoga škole mjesečni sastanci s direktoricom škole, učešće u Odjeljenskim vijećima.
11. Podrška u kreiranju i realizaciji IEP/IPP.
12. Učestvovanje u izradi Godišnjeg programa rada škole - evidencija o učenicima s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama.
13. Realizacija tema iz oblasti inkluzije na sjednicama Nastavničkog vijeća.
14. Snimanje obrazovnog video sadržaja za poticanje rasta, razvoja i učenje djece u online okruženju u organizaciji MONKS-a i Homework HUB-a.
15. Kreiranje materijala za obilježavanje značajnih datuma za djecu s teškoćama u razvoju.
16. Pružanje savjetodavne podrške odgojno-obrazovnim ustanovama s ciljem razvoja inkluzivnih ustanova.
17. Kreiranje didaktičkih i jezičkih materijala.
18. Pružanje rehabilitacijskih programa učenicima s teškoćama u razvoju kao i učenicima tipičnog razvoja koji imaju potrebu za dodatnom pomoći logopeda i psihologa MST.
19. Pružanje dodatnih programa edukacijsko-rehabilitacijskih tretmana.
20. Pružanje dodatnih programa produženog stručnog tretmana.
21. Izrada smjernica za rad s učenicima s teškoćama u razvoju od strane članica MST.
22. Potraživanje dodatne podrške inkluzivnom obrazovanju - asistivne tehnologije.
23. Aplikiranje na projekat Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke nabavke savremene opreme, didaktičkih sredstava i asistivne tehnologije za rad s učenicima s teškoćama u razvoju.
24. Učešće u izradi IPP, pomoć nastavnicima u definisanju sadržaja, aktivnosti i metodologije rada prilikom izrade IPP-a.
25. Online konsultacije sa učenicima, roditeljima, nastavnicima.
26. Izrada nastavnih listića za individualni rad učenika.
27. Učešće i pomoć u izradi prilagođenih programa.
28. Pomoć u pripremi materijala za rad sa djecom s teškoćama.

Iz prethodne tabele je vidljivo da su direktori/ice bili aktivno uključeni u rad članova/ica MSTKS, ali i da MSTKS sudjeluje u mnogobrojnim aktivnostima u skladu sa potrebom konkretnog djeteta, situacije i škole. Uzimajući u obzir složenost i obim poslova, broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su bile u nadležnosti jednog podtima MSTKS i pandemijske okolnosti MSTKS je uradio izuzetan posao u proteklom periodu i unaprijedio inkluzivni odgoj i obrazovanje za djecu s teškoćama u razvoju, ali i drugu djecu kojima je neka vrsta stručne podrške bila potrebna.

Međutim, rad članova/ica MSTKS nije uvijek bio uspješan i/ili nije ishodovao pozitivnim rezultatima, a direktori/ice smatraju da su razlozi sljedeći: pandemija koronavirusa (sedam direktora/ica je biralo ovaj odgovor), nejasan popis zadataka/aktivnosti za članove MSTKS (šest direktora/ica je biralo ovaj odgovor), nedovoljna pripremljenost članova/ica za rad u MSTKS (tri direktora/ice je biralo ovaj odgovor), nepotpun subtim (dva direktora/ice su birala ovaj odgovor), izazovi u radu s nastavnicima škole (dva direktora/ice su birala ovaj odgovor), kasno uspostavljanje kontakta s djetetom zbog roditelja (jedan direktor/ica je birao/la ovaj odgovor) i prevelika očekivanja od strane

nastavnika/roditelja/menadžmenta (jedan direktor/ica je birao/la ovaj odgovor). Direktori/ice su imali mogućnost dodati i neke druge prepreke, pa su navodili: neopremljenost adekvatnim mjernim instrumentima za procjenu nivoa funkcioniranja djeteta/učenika, broj odgojno-obrazovnih ustanova, neriješen radni status, nedostatak radnog iskustva, orijentacija na preporuke supervizora procesa, nedovoljna proaktivnost i izgradnja timskog rada i saradnja sa Školskim timom za podršku inkluzivnom obrazovanju, praćenje i evaluacija rada, nedostatak savremene rehabilitacijske opreme, nedostatak didaktičkog materijala, nedostatak programa o inkluzivnom obrazovanju svih aktera odgojno-obrazovnog procesa.

PREPORUKE ZA DALJNI RAD

U dijelu Upitnika koji se odnosio na Preporuke za daljnji rad članova/ica MSTKS, direktori/ice su odgovarali na dva pitanja: *Opišite Vaše ukupno (ne)zadovoljstvo radom podtima ili pojedinog člana podtima MSTKS i Navedite barem tri prijedloga za unapređenje rada i položaja MSTKS.*

Na prvo pitanje u ovom dijelu Upitnika, direktor/ica su navodili sljedeće (navedeni su autentični odgovori, uz intervenciju u imenu škole, članova/ica MSTKS i općine, ukoliko su navedeni):

Jako sam zadovoljan radom tima koji je sve svoje aktivnosti radio pravovremeno, strpljivo i predano. Uvijek su imali vrijeme i za djecu i za roditelje iza nastavnike i željeli su riješiti nastale probleme.

Značajna je psihološka podrška koja je pružena svim učenicima tokom pandemije, a posebno učenicima sa poteškoćama u razvoju. Smatram da bi se logopedski tretman trebao odvijati u logopedskom kabinetu, a posebno značajno bi bilo da MST bude popunjen zbog opservacije učenika i rada s njima. Obezbijediti kontinuirano usavršavanje članova Tima, a za psihologe da budu edukovani za rad na psihoterapiji učenika i roditelja.

Članice Mobilnog stručnog tima, A. I. i J. M., su sa izuzetnom predanošću i odgovornošću obavljale sve zadatke prema opisu poslova. Kontinuirano su unaprijeđivale kvalitet svog rada kako bi svako dijete dobilo maksimalnu stručnu podršku u datim okolnostima. Svojim nemjerljivim kompetencijama su dale ogromnu podršku inkluzivnoj školskoj praksi. Bile su veoma zainteresovane za stručno usavršavanje, te su kontinuirano unaprijeđivale svoja znanja i sposobnosti. Ostvarile su odličnu saradnju sa pretpostavljenim, kao i sa kolegama u kolektivima.

Članice MST u prethodnom periodu angažmana su pokazale kompetentnost u radu i predanost u pružanju podrške učenicima s teškoćama u razvoju i unapređenju odgojno-obrazovnog procesa. Ostvaruju dobru saradnju sa svim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa i roditeljima.

Tim je obavljao sve predviđene zadatke i pružena pomoć učenicima, nastavnicima i roditeljima se odrazila na postignuća učenika.

Mobilni tim koji djeluje u OŠ, čine tri stručne saradnice (psiholog, defektolog i logoped). Kolegice su radni angažman započele prethodne školske godine. Organizaciono tokom radne sedmice su raspoređene na 3 osnovne škole, 1 srednju školu-Srednja škola za okoliš i drvni dizajn (defektolog), vrtiće predškolske ustanove JU "Djeca Sarajeva" i privatne registrovane predškolske ustanove. Stručne saradnice Mobilnog tima u školi rade dva dana u toku radne sedmice. Broj učenika/ca kojima su pružale kontinuiranu stručnu podršku-inkluzivno obrazovanje 7 učenika (IPP1). Dodatno u skladu s raspoloživim vremenom i obavezama povremeno je pružana podrška za 5-7 učenika/ca škole za koje je iskazana podrška za stručnim tretmanima, posebno logopeda. U budućnosti bi trebalo definisati obim obaveza u odnosu na broj ustanova kojima navedeni stručni saradnici Mobilnog tima pružaju podršku, kako bi se obezbjedio kvalitetan i kontinuiran rad s učenicima u najboljem interesu djece. Uspostavljanje Mobilnog tima smatramo velikom potrebom i sjajnom inicijativom od izuzetne važnosti i stručne podrške djeci u ustanovama odgoja i obrazovanja. Poteškoće navedene u prethodnom dijelu uzrokovale su da očekivanja nisu zadovoljavajuća. Tokom pandemije COVID-19 kolegice su imale svu moguću podršku za rad, kako za individualni rad u prostorijama škole uz pridržavanje propisanih mjera tako i u online okruženju (edukacija i podrška korištenja platforme Office 365, omogućen rad od kuće i sl). Roditelji i djeca su iskazali zadovoljstvo organizacijom ovog vida podrške i u ovoj školskoj godini, a njihova evaluacija bi bila najmjerodavnija po pitanju da li su zadovoljni napretkom, radom i postignućem svakog djeteta i saradnjom s stručnim saradnicama. Primarni cilj je zadovoljen, djeca su imala stručni tretman, a dinamika rada kolegica mogla je biti puno intenzivnija, kao i saradnja s Školskim timom za inkluziju i nastavnim osobljem (očekivao se veći timski angažman, proaktivnost i davanje stručnih preporuka za rad s djecom u nastavnom procesu prema specifičnostima svakog djeteta obzirom na kontinuiran rad u tekućoj i prethodnoj školskoj godini, inicijative u saradnji i sl). Potrebe djece su svake godine sve veće, a pristup servisima besplatne stručne podrške u lokalnoj zajednici sve manji. Pandemija je dodatno otežala pristupa stručnoj podršci svoj djeci u JU Domovi zdravlja KS.

U prethodnom periodu otežavajuća okolnost bila je i neravnomjerno opterećenje npr. logopeda u odnos na obim rada i obaveza npr. defektologa i psihologa. Zasiurno, ukoliko bi se od naredne godine nastavilo s podrškom Mobilnih timova unutar škola, sigurnu priliku za angažman prema iskazanoj profesionalnosti i osobinama ličnosti te odnosom prema radu od trenutnog sastava Tima dala bih isključivo nastavku saradnje s kolegicom I. G., logopedom.

Zadovoljni smo radom MSTKS.

Izuzetno sam zadovoljan radom članica MST (H.H., I.B., i E.T.). Zahvaljujući članicama Mobilnog stručnog tima, došlo je do poboljšanja i unapređenja inkluzivnog obrazovanja u školama na području Općine, a posebno što se tiče Škole koja broji najveći broj učenika sa teškoćama u razvoju. Članice MST-a su tokom prvog i drugog polugodišta učestvovala u kreiranju IPP/IEP-a za 12 učenika s teškoćama u razvoju to jeste ukupno oko 300 pregledanih i revidiranih IPP obrazaca po predmetima za Školu. Pored toga, kontinuirano se pružala individualna procjena u napretku poboljšanja i praćenja IPP-a kao i potrebni psihološki, defektološki i logopedski tretmani. Ono što je bitno napomenuti je to da su naše članice MST-a pružale podršku i individualne tretmane u 4 osnovne škole na području Općine svim učenicima sa Evidencija škola učenika s teškoćama u razvoju (ne samo hitni slučajevi), a koje ukupno imaju 8 područnih škola. Pojedine škole su veoma udaljene od Općine. Također, MST pružao je podršku i JU Djeca Sarajeva gdje su ostvarile dobru saradnju te radile opservaciju, procjenu i individualne tretmane djeci kojoj je to potrebno.

Zbog mogućnosti sa samostalno dogovaraju termine sa roditeljima, a zbog otežane komunikacije nije bilo moguće imati potpuni uvid u učestalost i kvalitet individualnih konsultacija. Ponekad su članovi tima zanemarivali činjenicu da je potrebno ostvariti komunikaciju sa nastavnikom i sa roditeljima, te na osnovu dogovora planirati rad (oslanjali su se uglavnom na svoje individualne procjene). Nisu u dovoljnoj mjeri koristili saznanja pedagoško-psihološke službe u školi, samoinicijativno su djelovali (zbog situacije pandemije i zbog većeg broja institucija u koje su raspoređeni). Prethodno navedene napomene odnose se uglavnom na člana tima –logopeda, koji je malo teže funkcionisao/la u timu zbog problema lične prirode.

Mobilni tim u našoj školi čine: I.H., M. A. i S. Đ. Radom Mobilnog stručnog tima u našoj školi vidljiv je napredak kod učenika. Manifestuje se kroz redovno praćenje i pohađanje nastave, što se odražava na bolja postignuća kod učenika, ostvarivanje ciljeva predviđenih IPP-om, veću motivisanost i komunikativnost, posebno kod povučenih učenika, te pružanje stručne pomoći roditeljima i učenicima. Učiteljima i nastavnicima koji imaju učenike koji rade po IPP-u, tim olakšava rad kroz redovne konsultacije putem e-mail-a i u neposrednoj komunikaciji u školi. Ostvarena je i bolja saradnja među osobama koje okružuju dijete (roditelj, nastavnik).

Na ovo pitanje nisu odgovorili svi direktori/ice.

Na drugo pitanje u ovom dijelu Upitnika, direktori/ice su naveli sljedeće prijedloge za unapređenje rada i položaja MSTKS:

- a) Rješavanje radno-pravnog statusa članova/ica MSTKS, kako bi bili angažirani tokom čitave školske godine (tokom januara i juna vrši se evaluacija IPP-a, a u augustu pripreme IPP-a za iduću školsku godinu.
- b) Osigurati kontinuitet rada članova/ica MSTKS sa učenicima, roditeljima i nastavnicima.
- c) Smanjenje broja odgojno-obrazovnih institucija koje su u nadležnosti jednog subtima MSTKS (maksimalno pet odgojno-obrazovnih ustanova).
- a) Osigurati kontinuitet rada članova/ica MSTKS u jednoj školi – svakodnevno zbog potreba djece i kontinuirane podrške (formirati timove po principu „jedna škola jedan subtim“).
- b) Uskladiti obim radnog vremena i broj dana u jednoj odgojno-obrazovnoj ustanovi isključivo prema potrebama i broju djece za koje je iskazana podrška za stručnim tretmanom.
- c) Profil stručnih saradnika Mobilnog tima uskladiti prema specifičnostima potreba određene odgojno-obrazovne ustanove (broj, obim i vrsta teškoća kod djece).
- d) Angažirati profile stručnih saradnika prema potrebama djece za stručnim tretmanom, npr. dva logopeda umjesto preporučene strukture subtima MSTKS.
- d) Formirati poseban subtim za predškolske odgojno-obrazovne ustanove.
- e) Kompletiranje subtimova MSTKS sa svim profilima stručnjaka – potpuni subtimovi u skladu s prvobitnim planom.
- f) Definirati voditelja subtima.
- g) Obuka i razmjena iskustava o radu MSTKS.
- h) Obuka nastavnika o funkciji i obavezama MSTKS.
- i) Budući da većina nastavnog osoblja nije osposobljena za rad s djecom s teškoćama u razvoju, potrebna je veća podrška od strane stručnih saradnica subtima MSTKS.
- j) Opremiti odgojno-obrazovne ustanove neophodnom opremom i sredstvima za rad subtimova MSTKS (npr. logopedski kabinet).
- k) Osigurati standardizirane mjerne instrumente za procjenu nivoa funkcioniranja djeteta/učenika (npr. osigurati testove za rad psihologa).
- l) Osigurati dodatne obuke i stručna usavršavanja za primjenu instrumentarija.
- m) Kontinuirano stručno usavršavanje članova/ica MSTKS, s naglaskom na poboljšanje IPP/IEP-a iz Pravilnika o inkluziji.
- n) Definirati dnevno-sedmične standarde za rad članova/ica MSTKS, npr. jedan učenik-opservacija, tri učenika-podrška; konsultacije sa nastavnicima i roditeljima-tri učenika.
- o) Napraviti raspored dnevnih aktivnosti.
- p) Dopustiti da sastanke tima, rad na izradi materijala, planova, izvještaja realiziraju u matičnoj školi za sve odgojno-obrazovne ustanove koje su u

nadležnosti jednog subtima MSTKS, ukoliko to odgovara toj ustanovi i imaju potrebne uvjete za rad.

- q) Osigurati superviziju usmjerenu na pedagošku opservaciju i procjenu sposobnosti, interesa i potreba djeteta.
- r) Osigurati podršku/inicijativu supervizora u izgradnji timskog rada i profesionalne saradnje između članova/ica subtima MSTKS i Školskog tima za podršku inkluzivnom obrazovanju konkretne odgojno-obrazovne ustanove.
- s) Podržati autonomiju direktora odgojno-obrazovne ustanove da angažira (i zamijeni) stručne saradnike u subtimu MSTKS, a ne isključivo zapošljavanje prema datom Rješenju. Pri zapošljavanju/angažmanu uzeti u obzir stručne kompetencije, motivaciju za rad, prethodno iskustvo, fleksibilnost - dati priliku novom stručnom kadru koji nije imao priliku pristupiti obukama koje su realizirane prošle godine.
- t) S obzirom na postojeće nerazumijevanje nadležnosti i odgovornosti članova/ica MSTKS i Centra za opservaciju i dijagnostiku JU Centar „Vladimir Nazor“ potrebno je razmotriti mogućnost angažmana članova/ica MSTKS u Centru - uvezanost s profiliranim kadrom, jačanje resursa Centra i kvalitetnija sistemski uređena podrška djeci u odgojno-obrazovnim ustanovama u lokalnoj zajednici.
- u) Angažirati dovoljan broj asistenata s obzirom na potrebe i broj učenika koji rade po IPP-u.

Direktori/ice smatraju da je neophodna stručna podrška i pomoć djetetu koju pruža Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo. MSTKS je prepoznat kao izuzetno važan za školsku zajednicu. Organizacija rada nije bila nimalo jednostavna, ali su prisutna očekivanja da će stečena iskustva i date preporuke pomoći u osiguranju kvalitetnije podrške djeci, učenicima, njihovim roditeljima i nastavnom osoblju.

5. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Realizirane aktivnosti, pomoć i podrška učenicima s teškoćama u razvoju, iskustvo koje su stekli tokom školske godine, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa (što je dovelo do traganja za drugačijim rješenjima i načinima podrške djeci, nastavnicima, asistentima u nastavi i roditeljima, razvijanju novih i unapređenju postojećih kompetencija), kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima i u školskoj 2021/2022. godini.

Neke od preporuka za unapređenje procesa i rada članova/ica MSTKS su:

- kompletirati timove u školama/općinama, jer je multidisciplinarni pristup temelj rada MSTKS i adekvatne podrške djeci,
- smanjiti broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su u nadležnosti jednog mobilnog stručnog tima,

- osigurati nastavak rada MSTKS,
- rješavanje radno-pravnog statusa članova/ica MSTKS, kako bi bili angažirani tokom čitave školske godine (tokom januara i juna vrši se evaluacija IPP-a, a u augustu pripreme IPP-a za iduću školsku godinu),
- reducirati poslove i obime zadataka članova/ica MSTKS ukoliko broj odgojno-obrazovnih ustanova i djece ostane isti,
- upoznati menadžment, stručne službe i nastavnike odgojno-obrazovnih ustanova s radnim zadacima, obavezama i odgovornostima članova/ica MSTKS,
- povećati broj subtimova po općinama,
- subtimove rasporediti po nivoima obrazovanja (subtimovi za predškolski, osnovnoškolski i srednješkoljski nivo odgoja i obrazovanja),
- osigurati potreban dijagnostički instrumentarij,
- izdvojiti finansijska sredstva za nastavna sredstva i opremu,
- odrediti jasnu ulogu članova/ica MSTKS u kreiranju IPP-a/IEP-a,
- promovirati važnost uloge i poslove/zadatke članova/ica MSTKS u odgojno-obrazovnim ustanovama,
- kreirati brošuru s ciljem promocije MSTKS,
- osigurati kontinuirano stručno usavršavanje članova/ica MSTKS,
- planirati zajedničke obuke menadžmenta, nastavnika, stručnih saradnika, asistenata i članova/ica MSTKS,
- osigurati obuku i podršku za roditelje/staratelje,
- organizirati različite vrste stručnog usavršavanja svih aktera odgojno-obrazovnog procesa,
- uključiti sve stručne saradnike (pedagoge, psihologe, socijalne radnike, logopede i edukatore-rehabilitatore) i članove/ice MSTKS u postupak upisa djece u I razred osnovne i srednje škole,
- osigurati učešće MSTKS u procesima tranzicije djece i učenika unutar svih nivoa odgoja i obrazovanja,
- osigurati da svi članovi/ice MSTKS rade na sličan način (na primjer: unificirati obrasce, koristiti jedinstven instrumentarij, ujednačiti radno vrijeme, definirati procedure i sl.),
- osigurati i redovno održavati mjesečne sastanke subtimova na razini općina uz imenovanje voditelja subtimova.

Inkluzivni odgoj i obrazovanje temeljen je na, između ostalog, infrastrukturi različitih resursa s naglaskom na kapacitiranost ljudskim resursima. S obzirom da nije moguće, primarno iz finansijskih razloga, osnažiti stručne službe odgojno-obrazovne ustanove, Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo jeste značajan izvor stručnjaka koji mogu podržati odgojno-obrazovne ustanove, obrazovni sistem i Ministarstvo za odgoj i obrazovanje u kreiranju okruženja za ostvarivanje prava i kvalitetnog odgoja i obrazovanja za svako dijete.

PRILOZI

Školska 2020./2021. godina

**Individualni izvještaj¹ o radu člana Mobilnog stručnog tima
za mjesec: _____ 202__ . godine**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Oblast	Aktivnost	Količina ²	Broj sati
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja		
	opserviranje dinamike u odjeljenju		
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta		
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije		
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos		
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške		
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju		

¹ Individualni izvještaj se predaje članicama Supervizijskog u elektronskoj formi posljednjeg dana mjeseca koji obuhvaća izvještajni period na mail: mobilnistrucnitim@gmail.com, a potpisan u printanoj formi na prvom narednom sastanku.

² Ako je primjenjivo, na primjer: broj sastanaka, broj kreiranih programa i sl.

	školu (učesće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)		
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom		
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom		
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom		
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta		
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima		
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito		
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učesće i postignuće		
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učesće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2		
	učesće u izradi IEP		
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja		
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika		
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi		
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju		
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine		
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama		
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju		
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju		
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja		
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima		

Realizirane aktivnosti koje nisu navedene u prethodnoj tabeli:

Aktivnost	Količina	Broj sati

**dodati broj redova prema potrebi*

Prepreke u realizaciji aktivnosti:

Napomena:

Sarajevo,

Potpis:

Školska 2020./2021. godina

**Evidencijski list o neposrednom³ individualnom/grupnom radu
člana Mobilnog stručnog tima za mjesec: _____ 2020.**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Red. broj	Aktivnost	Datum	Broj sati

**dodati broj redova prema potrebi*

Potpis člana MST

Potpis direktora škole

MP

Sarajevo, _____

³ Neposredni rad se odnosi na direktni kontakt rad ili online rad s učenicom i/ili roditeljima individualno i/ili u grupi.

Školska 2020./2021. godina

**OBRAZAC ZA SUMATIVNU EVALUACIJU PROCESA RADA
U MOBILNOM STRUČNOM TIMU**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

oblast evaluacije: **UVJETI ZA RAD**

pozitivno/prilika	negativno/prepreka

oblast evaluacije: **PODRŠKA I POMOĆ UČENICIMA**

pozitivno/prilika	negativno/prepreka

oblast evaluacije: SARADNJA NA NIVOU TIMA UNUTAR ŠKOLE I OPĆINE	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
oblast evaluacije: SARADNJA S NASTAVNICIMA, STRUČNIM SARADNICIMA I ASISTENTIMA U NASTAVI	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
oblast evaluacije: SARADNJA S RODITELJIMA	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka

** prostor za pisanje povećajte/smanjite u odnosu na vlastite potrebe*

**PROSTOR ZA VAŠE PRIJEDLOGE ZA UNAPREĐENJE PROCESA I RADA ČLANOVA
MOBILNOG STRUČNOG TIMA**

Hvala Vam!

IZVJEŠTAJ O RADU
MOBILNOG
STRUČNOG TIMA
KANTONA SARAJEVO
(šk. 2021/2022. god.)

PROF.DR. LEJLA KAFEDŽIĆ I DOC.DR. SANDRA BJELAN-GUSKA

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	2
UVOD.....	3
1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO	5
2. MOBILNI STRUČNI TIM KANTONA SARAJEVO U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO.....	6
3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO.....	10
3.1. Dodatne aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo.....	14
4. ZAKLJUČCI.....	16
P R I L O Z I.....	17

SAŽETAK

Osnovna svrha *Izveštaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (za školsku 2021/2022. godinu)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima (u nastavku teksta: MSTKS) u navedenom periodu.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, a njihov angažman nastavljen je i u školskoj 2021/2022. godini uz prekid koji je napravljen za vrijeme trajanja zimskog raspusta. U mjesecu njihovog formiranja realizirana obuka za članove/ice MSTKS prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u MSTKS, očekivane uloge i poslove članova MSTKS (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke.

Članovi Mobilnog stručnog tima KS su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih subtimova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova/ica MSTKS je brojao 40 u školskoj 2019/2020. godini, 50 članova/ica u školskoj 2020/2021. godini, a 53 člana/ice u školskoj 2021/2022. godini iz čega je vidljiv kontinuiran porast broja članova/ica MSTKS. Prvobitno je bilo angažirano najviše psihologa, a potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda, dok je u tekućoj školskoj godini najviše angažiranih psihologa i logopeda, a najmanje edukatora-rehabilitatora/defektologa. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

Iskustvo i rad u tekućoj školskoj godini, refleksija na iskustvo i rad, vanredne okolnosti uzrokovane pandemijom korona virusa (što je dovelo do traganja za drugačijim rješenjima i načinima podrške djeci, nastavnicima, asistentima u nastavi i roditeljima, razvijanju novih i unapređenju postojećih kompetencija), kontinuirano stručno usavršavanje i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo i u školskoj 2022/2023. godini.

UVOD

Odgoj je u svojoj osnovi proces, a proces uvijek uključuje dinamiku postajanja, rasta, napredovanja, razvoja i usavršavanja. Zbog toga je odgoj dugotrajan, aktivan i humani proces koji uključuje brigu čovjeka o čovjeku i za čovjeka.

Obrazovanje je, također, kontinuirani proces koji traje cijeli život. Čini ga kombinacija formalnog i neformalnog obrazovanja i informalnog učenja. Ono omogućava, između ostalog, razvijanje znanja iz različitih oblasti života, priliku da dijete stekne iskustvo u onome što ga interesira, da se oblikuje ličnost. Obrazovanjem se kod djece razvija kritičko mišljenje, vještine potrebne za istraživanje, razmjenjuje se iskustvo sa drugima, razvijaju navike, itd. Jedan od osnovnih zadataka obrazovanja je osposobljavanje ljudi za unapređivanje kvalitete života što se može smatrati i svrhom obrazovanja.

Posljednja dva i pol desetljeća inkluzivnost je najčešće spominjani pojam u odgojno-obrazovnom sistemu. Rasprava o razumijevanju inkluzivnog odgoja i obrazovanja obavezno uključuje Izjavu iz Salamanke u kojoj se donosi odluka o uključivanju sve djece u odgojno-obrazovni sistem. Izjavom se ponovo potvrđuje pravo na obrazovanje svakog pojedinca, kao što je utvrđeno u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, te se obnavlja zahtjev donesen na Svjetskoj konferenciji o obrazovanju za sve i to da se svima, bez obzira na individualne razlike, omogući pravo na odgoj i obrazovanje. Obrazovni koncept koji se razvija iz ovog stava prihvaćen je kao inkluzivni odgoj i obrazovanje. Dakle, inkluzivni odgoj i obrazovanje je koncept koji uključuje svako dijete. Ustvari, inkluzivni odgoj i obrazovanje treba shvatiti kao: temeljno ljudsko pravo svakog djeteta; princip koji cijeni dobrobit svih učenika, poštuje njihovo urođeno dostojanstvo, priznaje individualne zahtjeve i sposobnosti da se djelotvorno uključe i pridonesu društvu; sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava i rezultat je procesa trajne i aktivne posvećenosti uklanjanja prepreka koje ometaju pravo na obrazovanje, zajedno s promjenama u kulturi, politici i praksi odgojno-obrazovnih ustanova da se prilagode i djelotvorno uključe svu djecu. **Suština inkluzivnog odgoja i obrazovanja je kvalitetan odgoj i obrazovanje kroz osiguravanje pristupa, sudjelovanja i postignuća svakog djeteta. Odgojno-obrazovne ustanove koje njeguju inkluzivnost predstavljaju temelj inkluzivnog društva.**

Budući da se Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 32/19) odnosi isključivo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju, u nastavku teksta će se spominjanje sintagme inkluzivni odgoj i obrazovanje odnositi upravo na ovu grupu djece. Pravilnik, između ostalog, propisuje formiranje Mobilnog stručnog tima za podršku inkluzivnom obrazovanju na području Kantona Sarajevo (Član 13). Ovim članom su predviđene i uloge Mobilnog stručnog tima, kao i stručna lica koja ga trebaju činiti. Prema Pravilniku, uloge Mobilnog stručnog tima su: da prati i procjenjuje djecu s teškoćama u razvoju; pomaže u izradi i realizaciji IPP/IEP-a; predlaže primjerene oblike rada sa djecom i obavlja ostale poslove u skladu sa Pravilnikom. Mobilni stručni tim predstavlja vid podrške za djecu s teškoćama u razvoju, ali i nastavnike i roditelje. Primjerena i

kvalitetna podrška je nužna u realizaciji inkluzivnog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju, a može biti povremena, privremena i trajna podrška. U skladu sa razvojnim karakteristikama, djeca s teškoćama u razvoju će trebati pojedinačnu podršku ili kombinaciju navedenih vrsta podrške. Svaku od njih može pružiti Mobilni stručni tim za podršku inkluzivnom obrazovanju Kantona Sarajevo.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, s tim što su pojedini članovi imali angažman prije kroz različite projekte. Angažman Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo nastavljen je i u školskoj 2021/2022. godini uz prekid koji je napravljen za vrijeme trajanja zimskog raspusta. U februaru 2020. godine je realizirana obuka za članove Mobilnog stručnog tima prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u Mobilnom stručnom timu, očekivane uloge i poslove članova Mobilnog stručnog tima (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke. Obuka je realizirana u trajanju od tri dana.

Članovi Mobilnog stručnog tima KS su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih subtimova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova/ica MSTKS je brojao 40 u školskoj 2019/2020. godini, 50 članova/ica u školskoj 2020/2021. godini, a 53 člana/ice u školskoj 2021/2022. godini iz čega je vidljiv kontinuiran porast broja članova/ica MSTKS. Prvobitno je bilo angažirano najviše psihologa, a potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda, dok je u tekućoj školskoj godini najviše angažiranih psihologa i logopeda, a najmanje edukatora-rehabilitatora/defektologa. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

O svemu navedenom je napisano u nastavku kroz sljedeće cjeline:

1. Struktura Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo
2. Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo
3. Aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo
4. Zaključci.

Osnovna svrha *Izveštaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (za školsku 2021/2022. godinu)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima u navedenom periodu, te dati preporuke za njihov daljnji angažman u školskoj 2022/2023. godini.

1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO

Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo brojao je 53 članova/članica u školskoj 2021/2022. godini, što je za 3 člana više u odnosu na prethodnu godinu. Članovi/ice su bili raspoređeni u 17 osnovnih škola i jednoj srednjoj školi.

Raspored Mobilnih stručnih timova prema općini i školi je bio sljedeći:

Red.br.	Općina	Škola
1.	Općina Stari Grad	JU OŠ "Edhem Mulabdić"
2.	Općina Centar	JU OŠ „Safvet beg Bašagić“ JU OŠ „Alija Nametak“ JU OŠ „Hasan Kikić“
3.	Općina Novo Sarajevo	JU OŠ „Malta“ JU OŠ „Grbavica I“ JU OŠ „Kovačići“ JU „Srednja škola za okoliš i drveni dizajn“
4.	Općina Novi Grad	JU OŠ „Aleksa Šantić“ JU OŠ „Skender Kulenović“ JU OŠ „Ošman Nuri Hadžić“
5.	Općina Ilidža	JU „Sedma osnovna škola“ JU „Peta osnovna škola“ JU „Druga osnovna škola“
6.	Općina Hadžići/Trnovo	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“
7.	Općina Vogošća	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“ JU OŠ „Zahid Baručija“
8.	Općina Ilijaš	JU OŠ „Stari Ilijaš“

Iz prethodne tabele je vidljivo da je u radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo učestvovalo ukupno 53 stručnjaka sljedećih profila/zanimanja:

Profil stručnjaka/Zanimanje	2019/2020.	2020/2021.	2021/2022.
	Broj	Broj	Broj
Psiholog	17	18	18
Eduktor rehabilitator/defektolog	12	16	17
Logoped	11	16	18
Ukupno	40	50	53

2. MOBILNI STRUČNI TIM KANTONA SARAJEVO U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO

Inkluzivno obrazovanje je „proces u kojem se uzima u obzir i odgovara na različitosti potreba svih putem povećanja sudjelovanja u učenju, kulturi i zajednici i smanjenja isključenosti iz i u okviru sistema obrazovanja.“

Prema pristupu zasnovanom na ljudskim pravima, svako dijete ima pravo na inkluzivno obrazovanje što podrazumijeva osnaživanje obrazovnog sistema u pravcu njegove inkluzivnosti čime bi se osiguralo da svako dijete dobije odgovarajuću podršku i okruženje koje potiče razvoj, učenje, učešće i postignuće.

U cilju podrške inkluzivnim procesima i promociji socijalne inkluzije, stručni mobilni timovi su obavezni graditi vlastite kapacitete za rad s različitostima, te osiguranju učešća i promociji rasta, učenja i postignuća.

Stručni rad članova i članica mobilnog stručnog tima podrazumijeva razumijevanje principa i filozofije inkluzivnog obrazovanja, odgovornost i etičnost, timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom, planiranje i praćenje, stručnu pomoć i podršku djetetu, roditeljima i kolegama, te lični i profesionalni razvoj.

Pored rada i podrške djeci, članovi mobilnog stručnog tima značajan dio svog profesionalnog angažmana posvećuju građenju partnerskih odnosa s roditeljima/starateljima i kolegama, uspostavljanju saradnje sa sektorima zdravstva i socijalne zaštite, organizacijama osoba s invaliditetom i stručnim udruženjima.

STANDARD 1: Razumijevanje filozofije inkluzivnog odgoja i obrazovanja uz poštivanje principa etičnosti i odgovornosti (međunarodne konvencije, politike u obrazovanju, zakonske i podzakonske akte).

Član/članica tima uvažava raznolikosti unutar grupe/odjeljenja i zalaže se za poštivanje prava svakog djeteta uz odgovorno i profesionalno obavljanje posla.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje principe i filozofiju inkluzivnog odgoja i obrazovanja s fokusom na pristup zasnovan na ljudskim pravima.
- Član/članica tima promovira dječija prava zagwarantovana domaćim i međunarodnim pravnim aktima.
- Član(članica tima štiti pravo na privatnost i osigurava zaštitu podataka o djeci i porodici.
- Član/članica tima odgovorno obavlja svoj posao.
- Član/članica tima se profesionalno odnosi prema kolegama i drugim saradnicima.

STANDARD 2: Timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom

Član/članica tima je usmjeren na građenje partnerskih odnosa s porodicom i kolegama u cilju osiguranja optimalne podrške za dječije razvojne i odgojno-obrazovne potrebe.

Indikatori:

- Član/članica tima razumije značaj timskog rada i saradničkih odnosa u stvaranju poticajnog okruženja za razvoj, učenje, učešće i postignuće svakog djeteta.
- Član/članica tima redovno komunicira s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće.
- Član/članica tima dijeli odgovornost u procesu donošenja odluka u vezi s odgojem i obrazovanjem djeteta.
- Član/članica tima inicira međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama.

STANDARD 3: Planiranje i praćenje

Član/članica tima razumije da se individualno planiranje zasniva na kontinuiranom praćenju i procjenjivanju napretka djeteta u skladu sa ishodima učenja i individualnim karakteristikama djeteta. Redovno bilježi napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima prepoznaje važnost planiranja i procjenjivanja u svrhu sistemskog i kontinuiranog praćenja i procjenjivanja napretka djeteta koji se temelji na ishodima učenja povezanim s individualnim potrebama djeteta.
- Član/članica tima koristi procedure i instrumente za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja.
- Član/članica tima učestvuje u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa.
- Član/članica tima prati i prikuplja informacije o djetetu i porodici.
- Član/članica tima planira i izrađuje godišnji plan svog profesionalnog rada.
- Član/članica tima planira i prati sedmični i mjesečni programa rada s djecom.
- Član/članica tima planira i realizira individualne i grupne aktivnosti s djecom.
- Član/članica tima redovno prati i izvještava o napretku djeteta.
- Član/članica tima učestvuje u izradi prilagođenih programa.

STANDARD 4: Stručna podrška i pomoć djetetu

Član/članica tima poštuje i razumije i poštuje individualnost primjenjujući različite strategije i metodološke principe i procjene. Uvažava interese i potrebe djece i redovno prati napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje razvojne karakteristike djece predškolske i školske dobi te poštuje individualne i kulturne razlike među djecom.
- Član/članica tima prepoznaje vrijednosti i karakteristike djeteta i njegove porodice.
- Član/članica tima razumije utjecaj vanjskog okruženja na učenje, učešće i postignuće djeteta u odgojno-obrazovnom procesu.
- Član/članica tima poštuje individualnost primjenjujući različite strategije u radu uz prilagođavanje osobnostima svakog djeteta.
- Član/članica provodi inicijalnu procjenu djetetovih funkcionalnih sposobnosti i daje doprinos u identificiranju potrebnog nivoa i vrste podrške.
- Član/članica tima predlaže adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima predlaže potrebnu asistivnu tehnologiju i pomagala neophodnu za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima realizira direktni rad sa djetetom u skladu sa potrebama.

STANDARD 5: Savjetovanje roditelja/staratelja i odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika

Član/članica tima razumije važnost aktivnog uključivanja roditelja/staratelja i profesionalnog angažmana odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika u odgojno-obrazovnom procesu u interesu optimalnog razvoja, učenja, učešća i postignuća.

Indikatori:

- Član/članica tima redovno informira roditelje/staratelje o aktivnostima rada s djetetom na objektivan, razumljiv i primjeren način uz uvažavanje individualnih i kulturoloških osobnosti roditelja/staratelja.
- Član/članica tima uključuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike u planiranje aktivnosti s djetetom te im pruža podršku u razumijevanju razvojnih karakteristika djece i potrebe za uključivanje dodatnih servisa podrške za dijete.
- Član/članica tima upoznaje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike s metodama i načinima rada, te upotrebi različitih didaktičkih materijala.
- Član/članica tima savjetuje i osnažuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike tokom tranzicijskog perioda (prelazak djeteta iz jedne u drugu grupu ili iz jednog obrazovnog nivoa u drugi).
- Član/članica tima pruža podršku asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama.

STANDARD 6: Lični i profesionalni razvoj

Član/članica tima razumije značaj cjeloživotnog učenja, te procjenjivanja i unaprjeđenja kvaliteta profesionalnog rada.

Indikatori:

1. Član/članica tima prepoznaje značaj različitih izvora informacija radi razumijevanja i uvažavanja svakog djeteta.
2. Član/članica tima prepoznaje važnost cjeloživotnog učenja i praćenja trendova u odgoju i obrazovanju.
3. Član/članica tima kontinuirano radi na unaprjeđenju profesionalnih odnosa s kolegicama i kolegama s ciljem podizanja ukupne kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

Članovi mobilnog stručnog tima su podrška razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja u različitim segmentima, odnosno članovi stručnog mobilnog stručnog tima imaju sljedeće uloge:

1. Pružanje pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa kroz savjetovanje o: razvijanju povjerenja u potencijale učenika s teškoćama u razvoju; najučinkovitijim pristupima odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju; prevazilaženju prepreka učenju i učešću kroz pedagošku opservaciju, procjenu potreba, razvoj individualnog plana i programa i slično; strategijama postizanja ishoda učenja; postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika s teškoćama u razvoju; primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi; razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju, itd.
2. Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju kroz: opserviranje dinamike u odjeljenju; intervjuiranje roditelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta; intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika; direktni rad s djetetom.
3. Saradnja sa nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i roditeljima učenika s teškoćama u razvoju u procesu kreiranja individualnog plana i programa.
4. Učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno – obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu.
5. Asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine.
6. Savjetovanje roditelja učenika s teškoćama u razvoju: osnažiti roditelje za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima djeteta ukoliko je to

potrebno, uputiti roditelje na mogućnosti ostvarivanja prava i osigurati podršku u roditeljstvu općenito.

7. Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije kojima je cilj ostvarivanje prava djece s teškoćama u razvoju/osoba s invaliditetom.

Članovi mobilnog stručnog tima KS pružaju savjetodavnu podršku odgojno-obrazovnim ustanovama s ciljem razvoja inkluzivnih ustanova. Sarađivati s nadležnim ustanovama u planiranju rada i izvještavanju o provedenim aktivnostima najmanje dva puta godišnje.

3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO

Na osnovu struke kojoj pripadaju, uloga i opisa poslova članova/ica Mobilnog stručnog tima, izvedene su oblasti i aktivnosti koje su realizirali u toku radne sedmice. Oblasti i aktivnosti su, radi preglednosti, prikazani u sljedećoj tablici:

Oblast	Aktivnost
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja
	opserviranje dinamike u odjeljenju
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinosa
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	učesće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učesće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom	
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta

Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učesće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2
	učesće u izradi IEP
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine
pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima

Na osnovu mjesečnih izvještaja o radu članova/ica MSTKS, urađen je pregled sati za prethodno navedene aktivnosti (obrazac u *Prilogu 1*). Analizom sati na mjesečnom nivou, kreirana je tablica u nastavku u kojoj su navedene najčešće realizirane aktivnosti u odnosu na njihovu dinamiku u toku polugodišta. Vidljivo je da su aktivnosti neposredne podrške i pomoći učenicima najdominantnije.

PET AKTIVNOSTI REALIZIRANIH U NAJVEĆEM BROJU SATI				
Početak polugodišta				Kraj polugodišta
opserviranje dinamike u odjeljenju	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
direktni rad s djetetom u funkciji opservacije	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta
planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom

Osim mjesečnih izvještaja za ukupne realizirane aktivnosti, članovi/ice MSTKS su izvještavali i o neposrednom individualnom i/ili grupnom radu s djecom/učenicima i roditeljima/starateljima (obrazac u Prilogu 2).

Broj sati realiziranog neposrednog rada u osnovnim i srednjim školama, te predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama, ilustracije radi, dajemo u *tablici 1* za prvo polugodište.

Tablica 1: Broj sati realiziranog neposrednog rada u osnovnim i srednjim školama u prvom polugodištu

OPĆINA	PODTIM	LOGOPED	EDUKATOR-REHABILITATOR	PSIHOLOG
Općina Stari Grad	JU OŠ "Edhem Mulabdić"	160	272	352
Općina Centar	JU OŠ „Safvet beg Bašagić“	264	308	198
	JU OŠ „Alija Nametak“	81	50	99
	JU OŠ „Hasan Kikić“	84	65	52
Općina Novo Sarajevo	JU OŠ „Malta“	126	38	105
	JU OŠ „Grbavica I“	516	486	457
	JU OŠ „Kovačići“	384	384	384
	JU „Srednja škola za okoliš i drveni dizajn“	117	23	127
Općina Novi Grad	JU OŠ „Aleksa Šantić“	159	150	106
	JU OŠ „Skender Kulenović“	185	222	240
	JU OŠ „Osman Nuri Hadžić“	186	192	127
Općina Ilidža	JU „Sedma osnovna škola“	240	222	205
	JU „Peta osnovna škola“	444	166	187
	JU „Druga osnovna škola“	76	59	54
Općina Hadžići/Trnovo	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“	440	355	350
Općina Vogošća	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“	125	41	78
	JU OŠ „Zahid Baručija“	321	237	233
Općina Ilijaš	JU OŠ „Stari Ilijaš“	185	185	175
UKUPNO		4093	3455	3529

Obrazac za mjesečno individualno izvještavanje (*Prilog 1*) nudio je i prostor za navođenje prepreka na koje su nailazili članovi/ce Mobilnog stručnog tima.

3.1. Dodatne aktivnosti članova Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo

Osim navedenih aktivnosti, realizirane su i aktivnosti stručnog usavršavanja u kojima su učestvovali članovi/ice MSTKS. U nastavku teksta donosimo Program koji je bio realiziran tokom trodnevnog stručnog usavršavanja u online formatu.

PROGRAM OBUKE ČLANOVA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO septembar, 2021.

Četvrtak, 16.09.2021.

09:00 – 10:30	Supervizijska sesija (realizatorice: prof. dr. Lejla Kafedžić i doc. dr. Sandra Bjelan-Guska)
10:30 – 10:45	<i>pauza</i>
10:45 – 12:15	Izgradnja odnosa s djecom i odraslima u procesu pružanja podrške (realizatorica: prof.dr. Lejla Kafedžić)
12:15 – 12:30	<i>pauza</i>
12:30 – 14:00	Zajedničko djelovanje stručnjaka u školi (realizatorica: Samela Alagić, pedagoginja)
14:00 – 14:15	<i>pauza</i>
14:15 – 15:45	Didaktički modaliteti individualizacije u nastavi (realizatorica: doc. dr. Sandra Bjelan-Guska)

Pristupni ZOOM podaci:

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/86114058547?pwd=bmtUUk53bk1BOEhJWHJLZ0FNMnd3UT09>

Meeting ID: 861 1405 8547

Passcode: 911473

Utorak, 21.09.2021.

09:00 – 10:30	Opservacija, primjena instrumenata i praćenje (<i>rad u tri paralelne grupe</i>) (realizatorice: Zumreta Jeina, Sanela Jeina i Selma Hadžić)
10:30 – 10:45	<i>pauza</i>
10:45 – 12:15	Tehnike individualnog i grupnog rada s djecom (<i>rad u tri paralelne grupe</i>) (realizatorice: Zumreta Jeina, Sanela Jeina i Selma Hadžić)
12:15 – 12:30	<i>pauza</i>
12:30 – 14:00	Mogući odgovori na izazovna ponašanja djece (realizatorica: Lejla Osmanagić, psihologinja)

Pristupni ZOOM podaci:

Join Zoom Meeting

<https://us02web.zoom.us/j/86915719336?pwd=MUxjRjV5bWhYdDFQNzF4QlBSbHUxZz09>

Meeting ID: 869 1571 9336

Passcode: 641725

Petak, 24.09.2021.

09:00 – 10:30	Strategije rada s djecom s oštećenjem sluha i govora i djecom s teškoćama u govorno-jezičkom razvoju
(realizatorica: Meliha Powlakić-Hadžiefendić)
10:30 – 10:45	<i>pauza</i>
10:45 – 12:15	Opservacija, praćenje i strategije rada s djecom predškolske dobi I
(realizatorica: Arnela Pašalić)
12:15 – 12:30	<i>pauza</i>
12:30 – 14:00	Opservacija, praćenje i strategije rada s djecom predškolske dobi II
(realizatorica: Amra Saletović)

4. ZAKLJUČCI

Realizirane aktivnosti, pomoć i podrška učenicima s teškoćama u razvoju, iskustvo koje su stekli tokom prethodnih školskih godina, te napora od strane Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo, prvenstveno ministrice Hota-Muminović, za školsku 2022/2023. godinu data je saglasnost školama i predškolskim ustanovama za prijem psihologa, rehabilitatora-edukatora/defektologa i logopeda u stalni radni odnos u okviru Mobilnog stručnog tima, te određeni broj psihologa i socijalnih radnika čime su dodatno ojačane i stručne službe odgojno-obrazovnih ustanova.

Kapacitiranost odgojno-obrazovnih ustanova će osigurati ostavriavanje najboljeg interesa djeteta i kvalitetnije provođenje inkluzivne prakse.

PRILOZI

Školska 2020./2021. godina

**Individualni izvještaj¹ o radu člana Mobilnog stručnog tima
za mjesec: _____ 202__ . godine**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Oblast	Aktivnost	Količina ²	Broj sati
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja		
	opserviranje dinamike u odjeljenju		
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta		
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije		
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos		
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške		
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju		

¹ Individualni izvještaj se predaje članicama Supervizijskog u elektronskoj formi posljednjeg dana mjeseca koji obuhvaća izvještajni period na mail: mobilnistrucnitim@gmail.com, a potpisan u printanoj formi na prvom narednom sastanku.

² Ako je primjenjivo, na primjer: broj sastanaka, broj kreiranih programa i sl.

	školu (učesće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)		
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom		
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom		
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom		
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta		
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima		
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito		
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učesće i postignuće		
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učesće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2		
	učesće u izradi IEP		
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja		
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika		
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi		
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju		
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine		
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama		
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju		
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju		
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja		
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima		

Realizirane aktivnosti koje nisu navedene u prethodnoj tabeli:

Aktivnost	Količina	Broj sati

**dodati broj redova prema potrebi*

Prepreke u realizaciji aktivnosti:

Napomena:

Sarajevo,

Potpis:

Školska 2020./2021. godina

**Evidencijski list o neposrednom³ individualnom/grupnom radu
člana Mobilnog stručnog tima za mjesec: _____ 2020.**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Red. broj	Aktivnost	Datum	Broj sati

*dodati broj redova prema potrebi

Potpis člana MST

Potpis direktora škole

MP

Sarajevo, _____

³ Neposredni rad se odnosi na direktni kontakt rad ili online rad s učenicom i/ili roditeljima individualno i/ili u grupi.

Juli, 2023. godine

IZVJEŠTAJ O RADU
MOBILNOG
STRUČNOG TIMA
KANTONA SARAJEVO
(šk. 2022/2023. god.)

PROF. DR. LEJLA KAFEDŽIĆ I PROF. DR. SANDRA BJELAN

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	3
UVOD	4
1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO.....	6
2. MOBILNI STRUČNI TIM KANTONA SARAJEVO U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO.....	7
3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO	12
4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE.....	33
P R I L O Z I.....	37

SAŽETAK

Osnovna svrha *Izvještaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (za školsku 2022/2023. godinu)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima (u nastavku teksta: MSTKS) u navedenom periodu.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, a njihov angažman nastavljen je i u školskoj 2021/2022. godini uz prekid koji je napravljen za vrijeme trajanja zimskog raspusta. U mjesecu njihovog formiranja realizirana obuka za članove/ice MSTKS prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u MSTKS, očekivane uloge i poslove članova MSTKS (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke.

Članovi Mobilnog stručnog tima KS su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih subtimova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova/ica MSTKS je brojao 40 u školskoj 2019/2020. godini, 50 članova/ica u školskoj 2020/2021. godini, 53 člana/ice u školskoj 2021/2022, a 66 člana/ice u školskoj 2022/2023. godini iz čega je vidljiv kontinuiran porast broja članova/ica MSTKS. Prvobitno je bilo angažirano najviše psihologa, a potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda, dok je u tekućoj školskoj godini najviše angažiranih psihologa i logopeda, a najmanje edukatora-rehabilitatora/defektologa. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

Iskustvo i rad u tekućoj školskoj godini, refleksija na iskustvo i rad, kontinuirano stručno usavršavanje, supervizijski procesi i aktivnosti i slično su od neprocjenjivog značaja za daljnji angažman članova/ica Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo i u školskoj 2023/2024. godini.

UVOD

Odgoj je u svojoj osnovi proces, a proces uvijek uključuje dinamiku postajanja, rasta, napredovanja, razvoja i usavršavanja. Zbog toga je odgoj dugotrajan, aktivan i humani proces koji uključuje brigu čovjeka o čovjeku i za čovjeka.

Obrazovanje je, također, kontinuirani proces koji traje cijeli život. Čini ga kombinacija formalnog i neformalnog obrazovanja i informalnog učenja. Ono omogućava, između ostalog, razvijanje znanja iz različitih oblasti života, priliku da dijete stekne iskustvo u onome što ga interesira, da se oblikuje ličnost. Obrazovanjem se kod djece razvija kritičko mišljenje, vještine potrebne za istraživanje, razmjenjuje se iskustvo sa drugima, razvijaju navike, itd. Jedan od osnovnih zadataka obrazovanja je osposobljavanje ljudi za unapređivanje kvalitete života što se može smatrati i svrhom obrazovanja.

Posljednja dva i pol desetljeća inkluzivnost je najčešće spominjani pojam u odgojno-obrazovnom sistemu. Rasprava o razumijevanju inkluzivnog odgoja i obrazovanja obavezno uključuje Izjavu iz Salamanke u kojoj se donosi odluka o uključivanju sve djece u odgojno-obrazovni sistem. Izjavom se ponovo potvrđuje pravo na obrazovanje svakog pojedinca, kao što je utvrđeno u Općoj deklaraciji o ljudskim pravima, te se obnavlja zahtjev donesen na Svjetskoj konferenciji o obrazovanju za sve i to da se svima, bez obzira na individualne razlike, omogući pravo na odgoj i obrazovanje. Obrazovni koncept koji se razvija iz ovog stava prihvaćen je kao inkluzivni odgoj i obrazovanje. Dakle, inkluzivni odgoj i obrazovanje je koncept koji uključuje svako dijete. Ustvari, inkluzivni odgoj i obrazovanje treba shvatiti kao: temeljno ljudsko pravo svakog djeteta; princip koji cijeni dobrobit svih učenika, poštuje njihovo urođeno dostojanstvo, priznaje individualne zahtjeve i sposobnosti da se djelotvorno uključe i pridonesu društvu; sredstvo za ostvarivanje drugih ljudskih prava i rezultat je procesa trajne i aktivne posvećenosti uklanjanja prepreka koje ometaju pravo na obrazovanje, zajedno s promjenama u kulturi, politici i praksi odgojno-obrazovnih ustanova da se prilagode i djelotvorno uključe svu djecu. **Suština inkluzivnog odgoja i obrazovanja je kvalitetan odgoj i obrazovanje kroz osiguravanje pristupa, sudjelovanja i postignuća svakog djeteta. Odgojno-obrazovne ustanove koje njeguju inkluzivnost predstavljaju temelj inkluzivnog društva.**

Budući da se Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“ broj 32/19) odnosi isključivo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama u razvoju u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju, u nastavku teksta će se spominjanje sintagme inkluzivni odgoj i obrazovanje odnositi upravo na ovu grupu djece. Pravilnik, između ostalog, propisuje formiranje Mobilnog stručnog tima za podršku inkluzivnom obrazovanju na području Kantona Sarajevo (Član 13). Ovim članom su predviđene i uloge Mobilnog stručnog tima, kao i stručna lica koja ga trebaju činiti. Prema Pravilniku, uloge Mobilnog stručnog tima su: da prati i procjenjuje djecu s teškoćama u razvoju; pomaže u izradi i realizaciji IPP/IEP-a; predlaže primjerene oblike rada sa djecom i obavlja ostale poslove u skladu sa Pravilnikom. Mobilni stručni tim predstavlja vid podrške za djecu s teškoćama u razvoju, ali i nastavnike i roditelje. Primjerena i

kvalitetna podrška je nužna u realizaciji inkluzivnog odgoja i obrazovanja djece s teškoćama u razvoju, a može biti povremena, privremena i trajna podrška. U skladu sa razvojnim karakteristikama, djeca s teškoćama u razvoju će trebati pojedinačnu podršku ili kombinaciju navedenih vrsta podrške. Svaku od njih može pružiti Mobilni stručni tim za podršku inkluzivnom obrazovanju Kantona Sarajevo.

Mobilni stručni tim je formiran u februaru 2020. godine, s tim što su pojedini članovi imali angažman prije kroz različite projekte. Angažman Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo nastavljen je i u školskoj 2021/2022. godini uz prekid koji je napravljen za vrijeme trajanja zimskog raspusta. U februaru 2020. godine je realizirana obuka za članove Mobilnog stručnog tima prema Programu koji je uključio opis potrebnih kompetencija za rad u Mobilnom stručnom timu, očekivane uloge i poslove članova Mobilnog stručnog tima (koje su proširene i detaljnije postavljene u odnosu na Pravilnik) i, u odnosu na navedeno, plan i program obuke. Obuka je realizirana u trajanju od tri dana.

Članovi Mobilnog stručnog tima KS su djelovali na području devet općina Kantona Sarajevo, a bili su podijeljeni na osam općinskih subtimova (za Općinu Hadžići i Općinu Trnovo je bio zadužen jedan tim). Ukupan broj članova/ica MSTKS je brojao 40 u školskoj 2019/2020. godini, 50 članova/ica u školskoj 2020/2021. godini, 53 člana/ice u školskoj 2021/2022, a 66 člana/ice u školskoj 2022/2023. godini iz čega je vidljiv kontinuiran porast broja članova/ica MSTKS. Prvobitno je bilo angažirano najviše psihologa, a potom edukatora-rehabilitatora/defektologa i najmanje logopeda, dok je u tekućoj školskoj godini najviše angažiranih psihologa i logopeda, a najmanje edukatora-rehabilitatora/defektologa. Rezultati rada su bili različiti po općinama, a to je najvećim dijelom bilo uzrokovano nepopunjenosti općinskih timova stručnjacima svih profila.

O svemu navedenom je napisano u nastavku kroz sljedeće cjeline:

1. Struktura Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo
2. Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo u predškolskom, osnovnom i srednjem odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo
3. Aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo
4. Zaključci i preporuke.

Osnovna svrha *Izvještaja o radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo (za školsku 2022/2023. godinu)* jeste prikazati realizirane aktivnosti članova/ica Mobilnog stručnog tima u navedenom periodu, te dati preporuke za njihov daljnji angažman u školskoj 2023/2024. godini.

1. STRUKTURA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO

Mobilni stručni tim Kantona Sarajevo brojao je 66 članova/članica u školskoj 2022/2023. godini, što je za 13 članova više u odnosu na prethodnu godinu. Članovi/ice su bili raspoređeni u 21 osnovnoj školi i tri srednje škole što je ukupno 24 subtima, a što je za 6 subtimova više nego u prethodnoj školskoj godini.

Raspored Mobilnih stručnih subtimova prema nivou odgoja i obrazovanja, općini i matičnoj ustanovi je bio sljedeći:

Nivo odgoja i obrazovanja	Broj subtimova po općinama	Općina	Škola
Subtimovi za osnovne škole	2	Općina Stari Grad	JU OŠ „Edhem Mulabdić“ JU OŠ „Vrhbosna“
	3	Općina Centar	JU OŠ „Safvet beg Bašagić“ JU OŠ „Alija Nametak“ JU OŠ „Hasan Kikić“
	3	Općina Novo Sarajevo	JU OŠ „Malta“ JU OŠ „Grbavica I“ JU OŠ „Kovačići“
	5	Općina Novi Grad	JU OŠ „Aleksa Šantić“ JU OŠ „Skender Kulenović“ JU OŠ „Osman Nuri Hadžić“ JU OŠ „Avdo Smajlović“ JU OŠ „Fatima Gunić“
	3	Općina Ilidža	JU „Sedma osnovna škola“ JU „Peta osnovna škola“ JU „Druga osnovna škola“
	1	Općina Hadžići/Trnovo	JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“
	2	Općina Vogošća	JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“ JU OŠ „Zahid Baručija“
	1	Općina Ilijaš	JU OŠ „Stari Ilijaš“
Subtimovi za srednje škole	1	Općina Centar Općina Novo Sarajevo	JU Srednja škola primijenjenih umjetnosti
	1	Općina Vogošća Općina Ilijaš Općina Stari Grad	JU Srednjoškolski centar Vogošća
	1	Općina Ilidža Općina Hadžići/Trnovo Općina Novi Grad	JU Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije
Subtim za predškolski nivo	1	Sve općine	JU OŠ „Aleksa Šantić“ – tim 2

Iz prethodne tabele je vidljivo da je u radu Mobilnog stručnog tima Kantona Sarajevo učestvovalo ukupno 66 stručnjaka sljedećih profila/zanimanja:

Profil stručnjaka/Zanimanje	2019/2020.	2020/2021.	2021/2022.	2022/2023.
	Broj	Broj	Broj	Broj
Psiholog	17	18	18	24
Edukator rehabilitator/defektolog	12	16	17	20
Logoped	11	16	18	22
Ukupno	40	50	53	66

2. MOBILNI STRUČNI TIM KANTONA SARAJEVO U PREDŠKOLSKOM, OSNOVNOM I SREDNJEM ODGOJU I OBRAZOVANJU KANTONA SARAJEVO

Inkluzivno obrazovanje je „proces u kojem se uzima u obzir i odgovara na različitosti potreba svih putem povećanja sudjelovanja u učenju, kulturi i zajednici i smanjenja isključenosti iz i u okviru sistema obrazovanja.“

Prema pristupu zasnovanom na ljudskim pravima, svako dijete ima pravo na inkluzivno obrazovanje što podrazumijeva osnaživanje obrazovnog sistema u pravcu njegove inkluzivnosti čime bi se osiguralo da svako dijete dobije odgovarajuću podršku i okruženje koje potiče razvoj, učenje, učešće i postignuće.

U cilju podrške inkluzivnim procesima i promociji socijalne inkluzije, stručni mobilni timovi su obavezni graditi vlastite kapacitete za rad s različitostima, te osiguranju učešća i promociji rasta, učenja i postignuća.

Stručni rad članova i članica mobilnog stručnog tima podrazumijeva razumijevanje principa i filozofije inkluzivnog obrazovanja, odgovornost i etičnost, timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom, planiranje i praćenje, stručnu pomoć i podršku djetetu, roditeljima i kolegama, te lični i profesionalni razvoj.

Pored rada i podrške djeci, članovi mobilnog stručnog tima značajan dio svog profesionalnog angažmana posvećuju građenju partnerskih odnosa s roditeljima/starateljima i kolegama, uspostavljanju saradnje sa sektorima zdravstva i socijalne zaštite, organizacijama osoba s invaliditetom i stručnim udruženjima.

STANDARD 1: Razumijevanje filozofije inkluzivnog odgoja i obrazovanja uz poštivanje principa etičnosti i odgovornosti (međunarodne konvencije, politike u obrazovanju, zakonske i podzakonske akte).

Član/članica tima uvažava raznolikosti unutar grupe/odjeljenja i zalaže se za poštivanje prava svakog djeteta uz odgovorno i profesionalno obavljanje posla.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje principe i filozofiju inkluzivnog odgoja i obrazovanja s fokusom na pristup zasnovan na ljudskim pravima.
- Član/članica tima promovira dječija prava zagarantovana domaćim i međunarodnim pravnim aktima.
- Član(članica tima štiti pravo na privatnost i osigurava zaštitu podataka o djeci i porodici.
- Član/članica tima odgovorno obavlja svoj posao.
- Član/članica tima se profesionalno odnosi prema kolegama i drugim saradnicima.

STANDARD 2: Timski rad i partnerstvo s porodicom i lokalnom zajednicom

Član/članica tima je usmjeren na građenje partnerskih odnosa s porodicom i kolegama u cilju osiguranja optimalne podrške za dječije razvojne i odgojno-obrazovne potrebe.

Indikatori:

- Član/članica tima razumije značaj timskog rada i saradničkih odnosa u stvaranju poticajnog okruženja za razvoj, učenje, učešće i postignuće svakog djeteta.
- Član/članica tima redovno kumunicira s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće.
- Član/članica tima dijeli odgovornost u procesu donošenja odluka u vezi s odgojem i obrazovanjem djeteta.
- Član/članica tima inicira međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama.

STANDARD 3: Planiranje i praćenje

Član/članica tima razumije da se individualno planiranje zasniva na kontinuiranom praćenju i procjenjivanju napretka djeteta u skladu sa ishodima učenja i individualnim karakteristikama djeteta. Redovno bilježi napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima prepoznaje važnost planiranja i procjenjivanja u svrhu sistemskog i kontinuiranog praćenja i procjenjivanja napretka djeteta koji se temelji na ishodima učenja povezanim s individualnim potrebama djeteta.
- Član/članica tima koristi procedure i instrumente za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja.
- Član/članica tima učestvuje u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa.
- Član/članica tima prati i prikuplja informacije o djetetu i porodici.
- Član/članica tima planira i izrađuje godišnji plan svog profesionalnog rada.

- Član/članica tima planira i prati sedmični i mjesečni programa rada s djecom.
- Član/članica tima planira i realizira individualne i grupne aktivnosti s djecom.
- Član/članica tima redovno prati i izvještava o napretku djeteta.
- Član/članica tima učestvuje u izradi prilagođenih programa.

STANDARD 4: Stručna podrška i pomoć djetetu

Član/članica tima poštuje razumije i poštuje individualnost primjenjujući različite strategije i metodološke principe i procjene. Uvažava interese i potrebe djece i redovno prati napredak djeteta.

Indikatori:

- Član/članica tima poznaje razvojne karakteristike djece predškolske i školske dobi te poštuje individualne i kulturne razlike među djecom.
- Član/članica tima prepoznaje vrijednosti i karakteristike djeteta i njegove porodice.
- Član/članica tima razumije utjecaj vanjskog okruženja na učenje, učešće i postignuće djeteta u odgojno-obrazovnom procesu.
- Član/članica tima poštuje individualnost primjenjujući različite strategije u radu uz prilagođavanje osobnostima svakog djeteta.
- Član/članica provodi inicijalnu procjenu djetetovih funkcionalnih sposobnosti i daje doprinos u identificiranju potrebnog nivoa i vrste podrške.
- Član/članica tima predlaže adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima predlaže potrebnu asistivnu tehnologiju i pomagala neophodnu za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu.
- Član/članica tima realizira direktni rad sa djetetom u skladu sa potrebama

STANDARD 5: Savjetovanje roditelja/staratelja i odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika

Član/članica tima razumije važnost aktivnog uključivanja roditelja/staratelja i profesionalnog angažmana odgajatelja/nastavnika/stručnih saradnika u odgojno-obrazovnom procesu u interesu optimalnog razvoja, učenja, učešća i postignuća.

Indikatori:

- Član/članica tima redovno informira roditelje/staratelje o aktivnostima rada s djetetom na objektivan, razumljiv i primjeren način uz uvažavanje individualnih i kulturoloških osobnosti roditelja/staratelja.
- Član/članica tima uključuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike u planiranje aktivnosti s djetetom te im pruža podršku u razumijevanju razvojnih karakteristika djece i potrebe za uključivanje dodatnih servisa podrške za dijete.
- Član/članica tima upoznaje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike s metodama i načinima rada, te upotrebi različitih didaktičkih materijala.
- Član/članica tima savjetuje i osnažuje roditelje/staratelje i odgajatelje/nastavnike/stručne saradnike tokom tranzicijskog perioda (prelazak djeteta iz jedne u drugu grupu ili iz jednog obrazovnog nivoa u drugi).
- Član/članica tima pruža podršku asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama.

STANDARD 6: Lični i profesionalni razvoj

Član/članica tima razumije značaj cjeloživotnog učenja, te procjenjivanja i unaprjeđenja kvaliteta profesionalnog rada.

Indikatori:

1. Član/članica tima prepoznaje značaj različitih izvora informacija radi razumijevanja i uvažavanja svakog djeteta.
2. Član/članica tima prepoznaje važnost cjeloživotnog učenja i praćenja trendova u odgoju i obrazovanju.
3. Član/članica tima kontinuirano radi na unaprjeđenju profesionalnih odnosa s kolegicama i kolegama s ciljem podizanja ukupne kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

Članovi mobilnog stručnog tima su podrška razvoju inkluzivnog odgoja i obrazovanja u različitim segmentima, odnosno članovi stručnog mobilnog stručnog tima imaju sljedeće uloge:

1. Pružanje pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa kroz savjetovanje o: razvijanju povjerenja u potencijale učenika s teškoćama u razvoju; najučinkovitijim pristupima odgoju i obrazovanju učenika s teškoćama u razvoju; prevazilaženju prepreka učenju i učešću kroz pedagošku opservaciju, procjenu potreba, razvoj individualnog plana i programa i slično; strategijama postizanja ishoda učenja; postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika s teškoćama u razvoju; primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi; razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju, itd.
2. Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju kroz: opserviranje dinamike u odjeljenju; intervjuiranje roditelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta; intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika; direktni rad s djetetom.
3. Saradnja sa nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i roditeljima učenika s teškoćama u razvoju u procesu kreiranja individualnog plana i programa.
4. Učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno – obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu.
5. Asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine.
6. Savjetovanje roditelja učenika s teškoćama u razvoju: osnažiti roditelje za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima djeteta ukoliko je to potrebno, uputiti roditelje na mogućnosti ostvarivanja prava i osigurati podršku u roditeljstvu općenito.
7. Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije kojima je cilj ostvarivanje prava djece s teškoćama u razvoju/osoba s invaliditetom.

Članovi mobilnog stručnog tima KS pružaju savjetodavnu podršku odgojno-obrazovnim ustanovama s ciljem razvoja inkluzivnih ustanova. Sarađivati s nadležnim ustanovama u planiranju rada i izvještavanju o provedenim aktivnostima najmanje dva puta godišn

3. AKTIVNOSTI ČLANOVA/ICA MOBILNOG STRUČNOG TIMA KANTONA SARAJEVO

Na osnovu struke kojoj pripadaju, uloga i opisa poslova članova/ica Mobilnog stručnog tima, izvedene su oblasti i aktivnosti koje su realizirali u toku radne sedmice. Oblasti i aktivnosti su, radi preglednosti, prikazani u sljedećoj tablici:

Oblast	Aktivnost
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja opserviranje dinamike u odjeljenju
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinos
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta

Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito
	redovno komuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učešće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2
	učešće u izradi IEP
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine
pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama	
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima

Članovi i članice MSTKS obavljaju radne zadatke u skladu sa Pedagoškim standardima i općim normativima za osnovni odgoj i obrazovanje i normativima radnog prostora, opreme, nastavnih sredstava i učila po predmetima za osnovnu školu (Službene novine KS, br. 5/22). U nastavku je naveden popis najčešćih poslova koje rade članovi i članice MSTKS:

- Kontaktiranje i obavješćavanje svih odgojno-obrazovnih ustanova, tj. direktora i pedagoga o početku rada subtima i dogovaranje individualnih susreta radi upoznavanja sa trenutnom situacijom u ustanovi i dobijanja osnovnih podataka o učenicima s kojima bi subtim trebao raditi.
- Prikupljanje podataka o djetetu/učeniku/učenici s teškoćama potrebnih za planiranje i osiguranje defektološke, logopedске i psihološke podrške učeniku (anamnestički podaci).
- Opservacija i procjena funkcionalnih sposobnosti djeteta/učenika/učenice s teškoćama i njegovih/njenih potreba kroz opserviranje dinamike u odjeljenju, razgovore sa roditeljima, nastavnicima i komunikaciju s učenicom/učenicom s teškoćama.

- Identifikacija potrebnog nivoa i vrste podrške djetetu/učeniku/učenici s teškoćama i praćenje napretka učeničkih sposobnosti, procjena govorno jezičkog statusa, komunikacije učenika/učenice, opservacija i procjena psihofizičkih sposobnosti učenika/učenice.
- Vježbe reedukacije psihomotorike, vježbe vida i vidne stimulacije; vježbe govorno jezičke stimulacije: planiranje, kreiranje i realizacija rehabilitacijskih logopedskih vježbi sa učenicima individualni/grupni tretmani sa učenicima, psihološka podrška i savjetodavni rad sa učenicima i učešće u procesu tranzicije razredna-predmetna nastava, osnovna-srednja škola.
- Priprema radionica za učenike.
- Vođenje evidencije o učeniku/učenici s teškoćama u skladu sa Pravilnikom o inkluzivnom obrazovanju.
- Izrada godišnjeg, mjesečnog i dnevnog programa rada subtima.
- Pisanje dnevnih priprema za rad i priprema materijala.
- Pisanje mjesečnih izvještaja i vođenje evidencije o broju individualnih/grupnih tretmana.
- Pisanje izvještaja o individualnom radu sa svakim djetetom na kraju polugodišta - Izrada i realizacija edukacijsko-rehabilitacijskog programa/tretmana.
- Učešće u kreiranju i realizaciji Individualno-edukacijskog i Individualno-prilagođenog programa IEP/IPP prema nivou podrške.
- Evaluacija IEP i IPP na kraju polugodišta i školske godine.
- Redovna komunikacija, savjetovanje, razmjena informacija i saradnja sa roditeljima učenika sa teškoćama.
- Redovna komunikacija, savjetovanje, razmjena informacija i saradnja sa stručnom službom škole, asistentima, nastavnicima kao i članovima MSTKS.
- Savjetovanje nastavnika o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja potrebama i interesima učenika.
- Realizacija obuka za nastavnike iz oblasti pružanja podrške i rada sa djecom s teškoćama.
- Učešće na sastancima školskih timova, odjeljenskih i nastavničkih vijeća, kao i sastancima subtimova na nivou općine, ali i sa supervizoricama procesa.
- Saradnja sa predstavnicima ustanova/organizacija iz zajednice.
- Redovno stručno usavršavanje.
- Poslovi po nalogu direktora/direktorice.

Što se tiče subtima koji je radio u predškolskom odgoju i obrazovanju, naglasak je bio na opservaciji djece u 38 vrtića. Realizirale su opservacije grupno i individualno sa djecom kod koje se pokazala mogućnost odstupanja u razvoju/ponašanju, uz pisanu saglasnost roditelja. Pojedina djeca nisu opservirana zbog odsustva iz zdravstvenih razloga. Razmijenile su informacije i zapažanja sa odgajateljima i asistentima, te im

pružile savjete za rad sa svakim pojedinim djetetom. Sudjelovale su na roditeljskom sastanku i govorile o temi „Uloga roditelja u ranom razvoju djeteta“. Također, povodom obilježavanja *Dana Down sindroma* u vrtiću *Ribica* su dale intervju za jednu televizijsku kuću o ulozi i važnosti mobilnog stručnog tima u predškolskim odgojno-obrazovnim ustanovama. Boravile su i u PPU *Skippy* zbog opservacije dvoje djece.

Prema strukturi nivoa podrške, u sljedećoj tabeli je dat pregled broja prilagođenih programa u školama u kojima se primjenjuju:

ŠKOLA	IEP	IPP1	IPP2	IPP3
JU OŠ "Edhem Mulabdić"	0	9	0	0
JU OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“	1	10	1	0
JU OŠ „Šejh Muhamed ef. Hadžijamaković“	1	6	0	0
JU OŠ "Vrhbosna"	0	3	0	0
JU OŠ "Saburina"	1	4	0	0
JU OŠ "Hamdija Kreševljaković"	0	4	1	0
JU OŠ „Safvet beg Bašagić“	5	9	0	0
JU OŠ "Isak Samokovlija"	1	5	0	0
JU OŠ "Nafija Sarajlić"	2	14	0	0
JU OŠ "Hasan Kaimija"	0	3	0	0
JU OŠ „Alija Nametak“	5	11	0	0
JU OŠ „Musa Ćazim Ćatić“	1	3	0	0
JU OŠ „Silvije Strahimir Kranjčević“	1	7	0	0
JU OŠ „Šip“	3	2	0	0
JU OŠ „Hasan Kikić“	8	11	0	0
JU OŠ „Vladislav Skarić“	2	5	0	0
JU OŠ „Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak“	2	5	0	0
KŠC „Sv. Josip“ – osnovna škola	9	7	0	0
JU OŠ „Malta“	3		14	
JU OŠ „Čengić Vila 1“	1		4	
JU OŠ „Hrasno“	0		8	
JU OŠ „Grbavica I“	4	14	0	0
JU OŠ "Grbavica 2"	2	8	0	0
JU OŠ "Pofalići"	0	15	1	0
JU OŠ „Isa beg Ishaković“	0	3	0	0
JU OŠ „Kovačići“	5	7	15	0
JU OŠ "Velešički heroji"	1	1	2	0
Francuska škola CIFS	0	1	0	0
JU OŠ „Aleksa Šantić“	3	41	4	0
JU OŠ „Umihana Čuvidina“	0	9	0	0
JU OŠ „Meša Selimović“	0	6	0	0
JU OŠ „Skender Kulenović“	6	18	8	0
JU OŠ „Ćamil Sijarić“	1	9	2	0
JU OŠ „Avdo Smajlović“	1	19	0	0
JU OŠ „Sokolje“	0	14	0	0
JU OŠ „Mustafa Busuladžić“	0	5	0	0
JU OŠ „Behaudin Selmanović“	0	4	0	0

JU OŠ „Fatima Gunić“	7	21	0	0
JU OŠ „Osman Nakaš“	4	13	0	0
JU OŠ „Aneks“	20	11	0	0
JU „Sedma osnovna škola“	0	3	0	0
JU „Deseta osnovna škola“	8	6	5	0
JU „Deveta osnovna škola“	1	0	4	0
JU OŠ „Mehmed Handžić“	0	3	0	0
JU „Peta osnovna škola“	6		12	
JU „Prva osnovna škola“	4		3	
JU „Treća osnovna škola“	1		2	
JU „Druga osnovna škola“			7	
JU Osma osnovna škola „Amer Čenanović“			4	
JU „Četvrta osnovna škola“			4	
JU „Šesta osnovna škola“			17	
JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“	0	5	10	0
JU OŠ „9. maj“	1	2	10	0
JU OŠ „Hadžići“	2	4	9	0
JU OŠ „6. mart“	0	0	3	0
JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“	4	5	1	0
JU OŠ „Porodice ef. Ramić“	2	3	0	0
JU OŠ „Srednje“	0	2	0	0
JU OŠ „Zahid Baručija“	0	8	1	0
JU OŠ „Zajko Delić“	1	8	1	0
JU OŠ „Izet Šabić“	0	4	1	0
JU OŠ „Stari Ilijaš“	1		8	
JU OŠ „Hašim Spahić“	2		5	
JU OŠ „Podlugovi“	3		6	
Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Ilidža	0	5	0	0
Srednjoškolski centar Hadžići	0	19	0	0
Srednjoškolski centar Vogošća	2	18	0	0
Srednjoškolski centar „Nedžad Ibrišimović“ Ilijaš	5	10	0	0
Gazi Husrev-begova medresa	1	2	0	0
Srednja muzička škola	1	2	0	0
Srednja škola poljoprivrede, prehrane, veterine i uslužnih djelatnosti	0	2	0	0
Srednja ugostiteljsko-turistička škola	1	5	0	0
Prva bošnjačka gimnazija	0	2	0	0
Gimnazija SSST	2	1	0	0
Srednja škola primijenjenih umjetnosti	1		4	
Srednja poslovno- komercijalna i trgovačka škola	2		3	
Srednja škola za okoliš i drveni dizajn	5		13	
Srednja medicinska škola-Jezero	0		4	
Katolički školski centar „Sv. Josip“ - gimnazija	1		1	
Srednja škola za saobraćaj i komunikacije	1		3	
Srednja građevinsko-geodetska škola	0		8	
Srednja škola metalskih zanimanja	0		9	

Srednja mašinska tehnička škola	0	2
Elektrotehnička škola za energetiku	0	1

Osim mjesečnih izvještaja za ukupne realizirane aktivnosti, članovi/ice MSTKS su izvještavali i o neposrednom individualnom i/ili grupnom radu s djecom/učenicima i roditeljima/starateljima (obrazac u *Prilogu 2*).

Broj djece sa kojima je realiziran individualni tretman i broj sati realiziranog neposrednog rada u osnovnim i srednjim školama na sedmičnom nivou, dajemo u sljedećoj tablici:

ŠKOLA	Broj djece na individualnim tretmanima sedmično	Broj sati individualnih tretmana sedmično
JU OŠ "Edhem Mulabdić"	26	26
JU OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“	15	15
JU OŠ „Šejh Muhamed ef. Hadžijamaković“	9	8
JU OŠ "Vrhbosna"	21	45
JU OŠ "Saburina"	5	14
JU OŠ "Hamdija Kreševljaković"	6	23
JU OŠ „Safvet beg Bašagić“	17	17
JU OŠ "Isak Samokovlija"	5	5
JU OŠ "Nafija Saražlić"	18	18
JU OŠ "Hasan Kaimija"	6	6
JU OŠ „Alija Nametak“	18	30
JU OŠ „Musa Čazim Čatić“	6	11
JU OŠ „Silvije Strahimir Kranjčević“	9	14
JU OŠ „Šip“	17	16
JU OŠ „Hasan Kikić“	15	11
JU OŠ „Vladislav Skarić“	8	6
JU OŠ „Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak“	5	4
KŠC „Sv. Josip“ – osnovna škola	17	13
JU OŠ „Malta“	17	17
JU OŠ „Čengić Vila 1“	5	5
JU OŠ „Hrasno“	10	10
JU OŠ „Grbavica I“	16	19
JU OŠ „Grbavica 2“	10	12
JU OŠ "Pofalići"	16	16
JU OŠ „Isa beg Ishaković“	6	6
JU OŠ „Kovačići“	26	22
JU OŠ "Velešički heroji"	5	5
Francuska škola CIFS	7	7
JU OŠ „Aleksa Šantić“	40	25
JU OŠ „Umihana Čuvidina“	12	5
JU OŠ „Meša Selimović“	3	3
JU OŠ „Skender Kulenović“	28	23
JU OŠ „Ćamil Sijarić“	10	5

JU OŠ „Avdo Smajlović“	24	16
JU OŠ „Sokolje“	20	8
JU OŠ „Mustafa Busuladžić“	13	8
JU OŠ „Behaudin Selmanović“	7	8
JU OŠ „Fatima Gunić“	21	21
JU OŠ „Osman Nakaš“	13	13
JU OŠ „Aneks“	10	10
JU „Sedma osnovna škola“	10	10
JU „Deseta osnovna škola“	5	5
JU „Deveta osnovna škola“	5	5
JU OŠ „Mehmed Handžić“	5	5
JU „Peta osnovna škola“	5 učenika 3 sata sedmično 16 učenika 1 sat sedmično	
JU „Prva osnovna škola“	2 učenika 3 sata sedmično 9 učenika 1 sat sedmično	
JU „Treća osnovna škola“	3 učenika 2 sata sedmično 6 učenika 1 sat sedmično	
Richmond park	9 učenika 1 sat sedmično	
JU „Druga osnovna škola“		
JU Osmo osnovna škola „Amer Čenanović“		
JU „Četvrta osnovna škola“		
JU „Šesta osnovna škola“		
JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“	32	34
JU OŠ „9. maj“	20	18
JU OŠ „Hadžići“	20	21
JU OŠ „6. mart“	9	15
JU OŠ „Zaim Kolar“	5	9
JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“	12	21
JU OŠ „Srednje“	3	6
JU OŠ „Zahid Baručija“	28	15
JU OŠ „Zajko Delić“	15	10
JU OŠ „Izet Šabić“	15	8
JU OŠ „Stari Ilijaš“	22	18
JU OŠ „Hašim Spahić“	17	8
JU OŠ „Podlugovi“	18	14
OŠ „Đulistan“	6	po potrebi
Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Ilidža	4	8
Srednjoškolski centar Hadžići	15	10
Srednjoškolski centar Vogošća	10	8
Srednjoškolski centar „Nedžad Ibrišimović“ Ilijaš	15	12
Srednja muzička škola	3	3
Srednja škola poljoprivrede, prehrane, veterine i uslužnih djelatnosti	2	2
Srednja ugostiteljsko-turistička škola	5	4
Prva bošnjačka gimnazija	2	2
Gimnazija SSST	2	2
Srednja škola primijenjenih umjetnosti	5	11

Srednja poslovno- komercijalna i trgovačka škola	5	11
Srednja škola za okoliš i drveni dizajn	6	11
Srednja medicinska škola-Jezero	4	10
Katolički školski centar „Sv. Josip“ - gimnazija	2	6
Srednja škola za saobraćaj i komunikacije	4	10
Srednja građevinsko-geodetska škola	5	11
Srednja škola metalnih zanimanja	5	11
Srednja mašinska tehnička škola	2	6
Elektrotehnička škola za energetiku	1	3

Broj djece sa kojima je realiziran individualni tretman i broj sati realiziranog neposrednog rada u osnovnim i srednjim školama na sedmičnom nivou u odnosu na člana/članicu subtima i struku, dajemo u sljedećoj tablici:

ŠKOLA	Broj djece i sati neposrednog rada na sedmičnom nivou					
	PSIHOLOG		LOGOPED		EDUKATOR-REHABILITATOR	
	Broj djece	Broj sati	Broj djece	Broj sati	Broj djece	Broj sati
JU OŠ "Edhem Mulabdić"	13	13	20	20	-	-
JU OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“	11	8	12	8	-	-
JU OŠ „Šejh Muhamed ef. Hadžijamaković“	6	6	7	7	-	-
JU OŠ "Vrhbosna"	13	15	11	15	11	15
JU OŠ "Saburina"	5	5	3	3	5	5
JU OŠ "Hamdija Kreševljaković"	6	6	12	10	7	7
JU OŠ „Safvet beg Bašagić“	13		12		14	
JU OŠ "Isak Samokovlija"	3		4		4	
JU OŠ "Nafija Sarajlić"	14		14		14	
JU OŠ "Hasan Kaimija"	5		5		5	
JU OŠ „Alija Nametak“	14	11	13	10	13	10
JU OŠ „Musa Ćazim Ćatić“	3	3	5	4	3	3
JU OŠ „Silvije Strahimir Kranjčević“	7	5	6	5	4	5
JU OŠ „Šip“	7	5	14	8	7	5
JU OŠ „Hasan Kikić“	10	8	11	8	12	9
JU OŠ „Vladislav Skarić“	4	4	6	5	6	5
JU OŠ „Mehmed-beg Kapetanović Ljubušak“	5	4	7	5	5	4
KŠC „Sv. Josip“ – osnovna škola	8	6	15	11	10	8
JU OŠ „Malta“	15	11	15	11	-	-
JU OŠ „Čengić Vila 1“	4	3	5	4	-	-
JU OŠ „Hrasno“	10	8	10	8	-	-
JU OŠ „Grbavica 1“	15	13	15	13	15	13
JU OŠ "Grbavica 2"	7	7	7	7	7	7

JU OŠ "Pofalići"	13	10	16	8	16	10
JU OŠ „Isa beg Ishaković“	4	4	4	4	4	4
JU OŠ „Kovačići“	25		25		24	
JU OŠ "Velešički heroji"	5		5		5	
Francuska škola CIFS	7		7		7	
JU OŠ „Aleksa Šantić“	5-18	12-14	15-20	12-15	19-23	15-17
JU OŠ „Umihana Čuvidina“	4-5	4	5	4-5	4-5	4-5
JU OŠ „Meša Selimović“	2	2	3	2	2	2
JU OŠ „Skender Kulenović“	26	23	26	23	26	23
JU OŠ „Čamil Sijarić“	10	5	10	5	10	5
JU OŠ „Avdo Smajlović“	12-16	12	14-16	12	14-16	12
JU OŠ „Sokolje“	15	8	19	8	19	8
JU OŠ „Mustafa Busuladžić“	13	8	13	8	13	8
JU OŠ „Behaudin Selmanović“	7	6	7	6	7	6
JU OŠ „Fatima Gunić“	15		15		15	
JU OŠ „Osman Nakaš“	5		7		7	
JU OŠ „Aneks“	6		7		8	
JU „Sedma osnovna škola“	10		10		10	
JU „Deseta osnovna škola“	5		5		5	
JU „Deveta osnovna škola“	5		5		5	
JU OŠ "Mehmed Handžić"	5		5		4	
JU „Peta osnovna škola“	5 učenika 1 sat sedmično 13 učenika 1 sat u dvije sedmice		25 učenika na sedmičnom nivou		5 učenika 1 sat sedmično 13 učenika 1sat u dvije sedmice	
JU „Prva osnovna škola“	2 učenika 1 sat sedmično 9 učenika 1 sat u dvije sedmice		25 učenika na sedmičnom nivou		2 učenika 1 sat sedmično 9 učenika 1 sat u dvije sedmice	
JU „Treća osnovna škola“	10 učenika 1 sat u dvije sedmice 1 učenik 1 sat u tri sedmice		25 učenika na sedmičnom nivou		10 učenika 1 sat u dvije sedmice	
Richmond park	5 učenika 1 sat sedmično		5 učenika 1 sat sedmično		5 učenika 1 sat sedmično	
JU „Druga osnovna škola“	6	5	10	8	7	6
JU Osma osnovna škola „Amer Čenanović“	5	4	6	5	5	5
JU „Četvrta osnovna škola“	5	4	6	5	5	5
JU „Šesta osnovna škola“	6	4	6	5	6	5
JU OŠ „Hilmi ef. Šarić“	10	10	12	10	12	12
JU OŠ „9. maj“	5	5	6	6	7	6
JU OŠ „Hadžići“	6	6	6	6	7	7
JU OŠ „6. mart“	5	5	5	5	5	5
JU OŠ „Zaim Kolar“	3	3	5	3	2	2
JU OŠ „Mirsad Prnjavorac“	10	10	11	11	-	-
JU OŠ „Srednje“	3	3	3	3	-	-
JU OŠ „Porodice ef. Ramić“	6	6	5	5	-	-
JU OŠ „Zahid Baručija“	10	18	27	17	11	19
JU OŠ „Zajko Delić“	9	13	14	18	9	13

JU OŠ „Izet Šabić“	7	7	15	11	6	6
JU OŠ „Stari Ilijaš“	18	18	20	18	16	18
JU OŠ "Hašim Spahić"	17	8	14	8	18	8
JU OŠ "Podlugovi"	22	14	19	14	18	14
OŠ „Đulistan“	1		5		5	
Srednja tehnička škola grafičkih tehnologija, dizajna i multimedije Ilidža	4	8	-	-	-	-
Srednjoškolski centar Hadžići	15	10	-	-	-	-
Srednjoškolski centar Vogošća	11		9		9	
Srednjoškolski centar „Nedžad Ibrišimović“ Ilijaš	14		13		13	
Srednja muzička škola	2		2		2	
Srednja škola poljoprivrede, prehrane, veterine i uslužnih djelatnosti	2		2		2	
Srednja ugostiteljsko-turistička škola	5		4		5	
Prva bošnjačka gimnazija	2		2		2	
Gimnazija SSST	2		2		2	
Srednja škola primijenjenih umjetnosti	5	5	5	5	5	5
Srednja poslovno- komercijalna i trgovačka škola	4	4	4	4	4	4
Srednja škola za okoliš i drvni dizajn	6	6	6	6	6	6
Srednja medicinska škola-Jezero	4	4	4	4	4	4
Katolički školski centar „Sv. Josip“ - gimnazija	2	2	2	2	2	2
Srednja škola za saobraćaj i komunikacije	4	4	4	4	4	4
Srednja građevinsko-geodetska škola	5	5	5	5	5	5
Srednja škola metalskih zanimanja	5	5	5	5	5	5
Srednja mašinska tehnička škola	2	2	2	2	2	2
Elektrotehnička škola za energetiku	1	1	1	1	1	1

Rad subtima u predškolskim ustanovama bio je iznimno izazovan budući da je bio sastavljen od samo dvije članice i raspoređen na 38 predškolski ustanova. Donosimo relevantne informacije o procesima i aktivnostima:

- Broj djece za koje je upućena preporuka za opservaciju/procjenu: 110 (za 22 vrtića); pojedina djeca nisu bila opservirana zbog odsustva
- Broj djece za koju je urađena opservacija/procjena: 41
- Broj djece za koju je potvrđeno da im treba dodatna podrška/individualizirani rad u odnosu na broj djece za koju je urađena opservacija/procjena: 41
- Broj djece sa kojima je realiziran direktni individualni rad (psiholog): Direktni inidivudalni rad nije bilo moguće realizirati zbog nedovoljnog broja stručnih osoba, tj. mobilnih stručnih subtimova.
- Broj djece sa kojima je realiziran direktni individualni rad (edukator-rehabilitator): Direktni inidivudalni rad nije bilo moguće realizirati zbog

nedovoljnog broja stručnih osoba, tj. mobilnih stručnih subtimova.

- Broj djece sa kojima je realiziran direktni individualni rad (logoped): Logoped nije prisutan iz zdravstvenih razloga.
- Broj sati realiziranog individualnog rada s djecom (psiholog): 0
- Broj sati realiziranog individualnog rada s djecom (edukator-rehabilitator): 0
- Broj sati realiziranog individualnog rada s djecom (logoped): 0
- Vrtići s najvećim brojem djece s teškoćama u razvoju: vrtić Kadifica, vrtić Kekec, vrtić Aprilski cvjetovi.
- Vrtići s najmanjim brojem djece s teškoćama u razvoju: vrtić Bajka i vrtić Makovi nemaju nijedno dijete sa teškoćama u razvoju. Isto tako i vrtić Žubor nema nijedno dijete sa teškoćama, problem u navedenom vrtiću jest nepoštivanje pravila kao i nepoštivanje autoriteta. Također i u vrtiću Zeko nije zabilježeno niti jedno dijete sa teškoćama u razvoju (važano je napomenuti da je dosta djece bilo odustno). U vrtiću Lužani i vrtiću Višnjik zabilježeno je po jedno dijete sa teškoćama u razvoju.

U procesu samoevaluacije rada, članovi i članice MST KS su imali priliku iznijeti svoja zapažanja o prednostima i nedostacima različitih segmenata njihovog rada, a sažetak odgovora dajemo u tablici ispod:

UVJETI ZA RAD	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
<p>Članovi i članice MSTKS izražavaju zadovoljstvo osiguranim prostorom za rad. Osim osiguranog prostora za rad, članovi i članice MSTKS navode da imaju osigurano: računar/e, printer (u boji), didaktički materijal (npr. didaktička kutija 1 i 2, didaktičko-metodička mapa 3, uklapalice, puzzle, slikovni materijal), kancelarijski materijal (registratori, košuljice, bojice, flomasteri, olovke, heftarica, spjalice, papir), kopir aparat, skener, metalni ormari, tabla, sveske za učenike i slično. Dobri higijenski uvjeti.</p> <p>U nekim školama je osiguran i digitalni logopedski set Behringer. Osim toga, u školama postoji i asistivna tehnologija,</p>	<p>Pojedini članovi i članice MSTKS i dalje izražavaju potrebu za osiguranjem adekvatnog prostora za rad. Taj nedostatak je posebno vidljiv u školama koje nisu matične. Posebno se ističe nedostatak odvojenog prostora za direktan rad s učenicima s teškoćama za sve članove/članice MSTKS. Prisutan je nedostatak standardiziranih mjernih instrumenata za procjenu znanja, vještina i sposobnosti učenika s teškoćama u razvoju, nedostatak opreme i aparature za rad (setova za govorno-jezičku rehabilitaciju, diley, vibrafon, suvag lingua, Behringer aparat). Postoje škole u kojima je MSTKS dat kabinet koji povremeno koriste nastavnici, tako da u</p>

kao što su: big point, štipaljice pričalice, interaktivni zid, komplet logopedskih sondi, tastatura Clevy u boji, SIT- Slušni integracijski trening za profesionalce komplet, ABC Maestro pro, originalna licenca za Boardmaker 7, vibrofon i slično. U nekim školama postoji i senzorna soba. Dostupna je stabilna internet konekcija. Pristup Office 365. Dostupna je i stručna literatura za iznajmljivanje.

U nekim školama, uprava je spremna raditi na osiguranju boljih uvjeta za rad članova i članica MSTKS.

tom periodu MSTKS treba napustiti kabinet. Nedostaje kancelarijski namještaj, računar, printer, asistivna tehnologija, te ponegdje osnovna sredstva za rad, kao što su papir, olovka, sveska i slično. Pojedini članovi i članice MSTKS su opremili prostor vlastitim sredstvima. Dešava se da članovi/članice MSTKS koriste lične računare (printere, skenere, papir i slično) u svrhu profesionalne svrhe, kao što su: izrada materijala, izvještaja, kontaktiranje putem emaila, itd. Nema internet konekcije. U nekim školama nema adekvatnog grijanja (članovi/članice MSTKS nekada radi u jaknama). Dešava se da MSTKS prelazi iz jedne prostorije u drugu tražeći slobodnu salu, što utiče na kvalitetu rada. U pojedinim (nematičnim) školama, MSTKS dijeli prostor sa stručnim saradnicima što ometa i jedne i druge u radu. Neke škole nude MSTKS rad u hodniku (ili školskoj čitaonici ili zbornici ili atriju ili prostoriji koja služi kao mesdžid), što utiče na učenikovu pažnju i koncentraciju. U pojedinim školama je veliki broj učenika za individualni rad tokom dana (npr. 15 učenika) što ugrožava kvalitetu rada. U nekim općinama su otežani uvjeti rada zbog udaljenosti škole 40 km. Otežavajući uvjeti su, također, odlazak u više škola tokom jednog dana. Izvještaji i drugi administrativni poslovi zahtjevaju dosta vremena što se odražava na individualni rad s učenicima i učenicama. Članovima i članicama MSTKS nekada stvara teškoće i neostvarivanje partnerskog odnosa između uprave, nastavnog osoblja i MSTKS. U polju radno-pravnih pitanja, postoji neusaglašenost pravnih propisa i

	<p>reguliranja troškova prevoza u druge općine (npr. općina Hadžići se nalazi izvan zone koja je pokrivena plaćenim troškovima prevoza na posao i sa posla). Subtim koji je radio u predškolskom odgoju i obrazovanju naglašava da je rad otežavalo: nedovoljan broj subtimova zbog čega se ne može učinkovito i kontinuirano pristupiti radu, neadekvatne prostorije, česta nedostupnost slobodnim prostorijama vrtića za individualan rad zbog obavljanja raznih dodatnih aktivnosti (vjeronauk, ples, engleski jezik...), nedovoljno adekvatnog materijala potrebnog pri opservaciji djece i provođenju tretmana i ograničeno vrijeme za rad sa djecom zbog spavanja i ukupnog dnevnog rasporeda djece tokom boravka u predškolskoj ustanovi.</p>
PODRŠKA I POMOĆ UČENICIMA	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
<p>Članovi i članice MSTKS ističu da je saradnja sa većinom učenika ostvarena, kvalitetna i kontinuirana. Učenici i učenice pozitivno reaguju na podršku i rado dolaze na individualne i grupne tretmane. Osim učenika i učenica koji rade po prilagođenom programu, na tretmane MSTKS uključeni su i učenici koji imaju određene prepreke u savladavanju gradiva, kao i socio-emocionalne, ponašajne i govorne teškoće. Važna je mogućnost opservacije/praćenja učenika/učenice u različitim bliskim okolnostima (npr. opserviranje dinamike u odjeljenju,</p>	<p>Neke od prepreka za potpunu podršku i pomoć djeci/učenicima se ogledaju u sljedećem: čest izostanak učenika iz škole, roditelji koji ne dozvoljava individualne tretmane uopće ili za vrijeme nastave, nedostatak tehničkih sredstava, kancelarijskog pribora i didaktičkih sredstava, veliki broj učenika za individualne tretmane što onemogućava kontinuitet u radu (npr. 41 učenik samo u jednoj školi), veliki broj odgojno-obrazovnih ustanova koje su u nadležnosti jednog subtima onemogućava svakodnevnu podršku i kontinuirani napredak djece/učenika, veliki broj djece sa kojima se nedovoljno</p>

individualni tretmani, slobodne aktivnosti i slično).

U procesu pružanja podrške i pomoći učenicima, MSTKS radi sljedeće: a) Identificiranje potrebnog nivoa/vrste podrške uz prethodno detaljno prikupljanje podataka od svih aktera odgojno obrazovnog procesa. b) Opservacija i procjena u već poznatom okruženju za učenika. c) Analiza individualnih odgojno-obrazovnih potreba učenika. d) Pružanje individualne i/ili grupne logopedске i psihološke podrške učeniku. e) Učenici s teškoćama se osjećaju prihvaćeno i jednako vrijedno. f) Podrška vršnjaka - krugovi prijateljstva. g) Uključivanje vršnjaka iz razreda u analizu različitih situacija. h) Smanjenje straha od škole, izloženosti stresu i anksioznost. i) Uče se novi oblici ponašanja. j) Uključivanje u vannastavne aktivnosti učenika. Ostvarena je saradnja sa svim učenicima koji trebaju podršku MSTKS. Učešće učenika s kojima radi MSTKS na školskim priredbama - djeca su imala zajedničke tačke sa drugarima, likovne radove na izložbi, njihovi literarni radovi bili su na panoima, nastupali su u horu sa vršnjacima, recitovali sa drugima. Primjetan je napredak djece u kognitivnom, socio-emocionalnom, motoričkom i obrazovnom području. Sva djeca s teškoćama u razvoju su uključena u tretman 1-3 puta sedmično.

U predškolskom odgoju i obrazovanju vidljive su mogućnosti uvida u djetetove sposobnosti i ograničenja, poticanje jakih strana i sposobnosti djeteta, mogućnosti rane intervencije, mogućnosti savjetovanja i usmjeravanja roditelja,

radi (odgojno i obrazovno zanemarena djeca), kao i djeca sa govornim teškoćama kojima je potrebna podrška i tretmani MSTKS, učenici koji nisu u mogućnosti dolaziti na tretmane prije ili poslije nastave, s obzirom da dolaze i vraćaju se organizovanim prevozom jer žive u ruralnim područjima do kojih nema redovne autobuske linije, kasnije uključivanje djece/učenika u potrebne tretmane (npr. pripadnici manjina, loši pedagoški uvjeti u kući i slično), konstantno prijavljivanje učenika od strane nastavnika/nastavnica za rad sa MSTKS tokom školske godine, nedovoljna podrška stručne službe u smislu rada s učenicima i pružanje tretmana, velika očekivanja nastavnika i roditelja prema MSTKS, nedovoljan broj angažiranih asistenata u nastavi, nedostatak asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće tokom odgojno-obrazovnog procesa, nedovoljno realizirana rana intervencija i prelazak djeteta iz predškolske ustanove u školu, nedostatak adekvatne literature i prilagođenih udžbenika za korištenje u nastavnom procesu, učenik zbog ponašajnih poteškoća treba prostoriju koja ima strunjače, obložene zidove kako bi se spriječilo samopovrijeđivanje tokom tretmana, škola ne posjeduje tako opremljenu prostoriju, a postojeći prostor nije adekvatan, učenici povremeno zaboravljaju ponijeti komunikacijske sveske na individualne tretmane i odgovarajući pribor za rad, neredovni dolasci učenika na zakazane termine, neuključenost centara u podršku učenicima sa teškoćama u

<p>moćnosti pružanja smjernica za rad kod kuće kao i ukazivanje na potrebe za uključivanjem djeteta u odgovarajući tretman, mogućnosti uklanjanja ili smanjena prisutnih teškoća i poticanje i rad na području na kojemu dijete ima teškoću (npr. govor).</p>	<p>razvoju i subtimovima u izradi IPP2 programa, nedostatak stručnih saradnika/članova MSTKS, npr. školskog psihologa, logopeda, edukatora-rehabilitatora, zbog specifičnosti dijagnoza (npr. spinalna mišićna atrofija), pojedini učenici odbijaju saradnju i ne prihvataju podršku i rad sa MSTKS, nedovoljan broj subtimova MSTKS u predškolskom odgoju i obrazovanju, ali i na pojedinim općinama.</p>
<p>SARADNJA NA NIVOU TIMA, UNUTAR ŠKOLE I OPĆINE</p>	
<p>pozitivno/prilika</p>	<p>negativno/prepreka</p>
<p>Svi subtimovi MSTKS su zadovoljni saradnjom na nivou (sub)tima, škole i općine. Na nivou tima unutar matične škole ostvarena odlična saradnja i timski rad sa svim članovima MSTKS. Subtimovi, uglavnom, imaju kontinuiranu komunikaciju, pokazuju spremnost da profesionalno rastu zajedno i individualno, dijele informacije, znanje i iskustvo, dodatno uočavaju, podržavaju se i iznalaze rješenja u brojnim izazovima, nalaze zajednički stav za druge, prave jasnu podjelu posla i preuzimaju odgovornost za urađeno. Unutar općine MSTKS se sastaje po potrebi. U nekim općinama susreti subtimova MSTKS organiziraju se na mjesečnom nivou. u okviru mjesečnih sastanaka, članovi i članice razmjenjuju iskustva, konsultiraju se u vezi sa izazovima u praksi i unapređuju rad. Subtimovi sarađuju sa centrima za mentalno zdravlje, centrima za socijalni rad, nevladinim organizacijama i slično. U</p>	<p>Članovi i članice MSTKS naglašavaju da ne postoje prepreke u međusobnom radu i komunikaciji subtima. Prepreke su sljedeće: postojanje jednog tima na nivou općine (npr. Općina Ilijaš koji u nadležnosti ima četiri centralne i pet područnih škola) što prevazilazi kapacitete i mogućnosti pružanja adekvatne podrške učenicima s teškoćama u razvoju, nedostatak vremena za razmjenu informacija na nivou subtima i općine, nepopunjenost svih subtimova, nepostojanje kontinuiteta u sastancima subtimova na nivou općine, slanje prigovora od strane roditelja bez argumentacije, izostanak saradnje subtimova koji rade na nivou srednjeg obrazovanja, nedovoljan broj asistenata u nastavi/grupi i nedovoljna obrazovanost odgajatelja i nastavnika za rad sa djecom s teškoćama u razvoju.</p>

<p>pojednim općinama održavaju se multisektorski sastanci.</p> <p>Subtim koji radi u predškolskom odgoju i obrazovanju saraduje sa koordinatorima iz JU Djeca Sarajeva koji ih usmjeravaju i informiraju o potrebama i prioritetima. Saraduju sa odgajateljima kako bi dobile detaljniju sliku o svakom djetetu. Pružaju podršku i informiraju asistente o radu sa pojedinim djetetom s teškoćama u razvoju. Rade na razvoju radionica, materijala za podršku odgajateljima i asistentima za rad sa djecom s teškoćama u razvoju. Priisutna je međusobna podrška i saradnja s ciljem učinkovitijeg napretka djeteta.</p>	
SARADNJA S NASTAVNICIMA, STRUČNIM SARADNICIMA I ASISTENTIMA U NASTAVI	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
<p>Članovi i članice MSTKS su, uglavnom, zadovoljni saradnjom sa nastavnicima, stručnim saradnicima (primarno pedagogima), asistentima u nastavi/grupi i upravom odgojno-obrazovne ustanove. U nekim školama se na mjesečnom nivou održavaju sastanci sa svim uključenim akterima, kako bi se unaprijedio rad i saradnja. Pojedini subtimovi naglašavaju da saradnja sa nastavnicima zavisi od senzibiliteta nastavnika. Ističu da je veliki broj nastavnika vrlo suradljiv, spreman da uči, poboljša svoj rad, radi svoj posao i sa učenicima s teškoćama, usavršava svoje kompetencije. Sa ovim nastavnicima je komunikacija izuzetno dobra i kvalitetna. Većina subtimova je saglasna da je</p>	<p>Što se tiče negativnih strana i prepreka u saradnji članova i članica MSTKS i nastavnika, stručnih saradnika i asistenata u nastavi, navodi se sljedeće: pojedini nastavnici i asistenti ne dostavljaju mjesečne izvještaje, nedostatak radnih sastanaka sa direktoricom i stručnom službom u vezi sa aktualnom problematikom, pored uputa i smjernica za rad s učenicima s teškoćama minimalno se vrše prilagodbe u vezi sa primjenom strategija i vidova prilagođavanja prema instrukcijama MSTKS, posebno kada je u pitanju IEP, prepreka u razvoju saradnje sa nastavnicima zbog česte izmjene, dovođenje u pitanje odluka MSTKS o nivou adekvatne podrške za učenika od strane nastavnika kada je u pitanju IEP, ne dostavljanje i/ili izostavljanje traženih informacija o učenicima u predviđenom roku, u nekim školama realizacija i</p>

<p>najkvalitetnija saradnja ostvarena sa asistentima u nastavi.</p> <p>Saradnja sa navedenim akterima uključuje: a) Kontinuirana komunikacija i spremnost na prilagodbu potrebne vrste. b) Preporuke i informacije date nastavom osoblju i stručnim službama o nastavku rada i potrebnim aktivnostima za svako dijete. c) Razmjena informacija i zajednički rad da se iznađe najbolje rješenje za dijete. d) Bolja prihvaćenost uloge i rada članova MSTKS. e) Dobra, funkcionalna saradnja i komunikacija sa asistentima i nastavnim osobljem. f) Pristupačnost, dostupnost i spremnost na saradnju, otvorenost za prijedloge i podrška realizaciji svih direktora škola.</p>	<p>evaluacija IPP-a u potpunosti prepuštena na odgovornost asistentu u nastavi iako su osigurana finansijska sredstva za rad nastavnika s učenicima s teškoćama u razvoju, negativni stavovi nastavnika/odgajatelja i pogrešna percepcija uloge MSTKS u procesu inkluzije, stav nastavnika da je IPP važniji od IEP-a, jer nisu plaćeni ni „feninga“ da rade IEP i da to nigdje ne piše da moraju da rade, ne primjenjuju nastavnici preporučene <i>Easy to Read</i> standarde u obrazovanju učenika s ciljem osiguranja boljeg razumijevanja i pristupačnosti informacija prema preporukama i uputama MSTKS, nedostatak provjere sprovođenja prilagođenih programa i uputa i smjernica za rad u školi od strane MSTK, nedovoljna angažovanost nastavnog kadra za sprovođenje programa podrške, ažurnost nastavnika da dobiju učenika koji radi po IPP-u radi ostvarivanja finansijske koristi ali ne i ažurnost i motiviranost za daljnji rad i pužanje adekvatne podrške tokom nastavnog procesa, nedovoljno jasna razlika u nadležnosti Stručnog tima ustanove, član 12. (2) i Mobilnog stručnog tima za podršku inkluzivnom obrazovanju, nedostatak obrazloženja Člana 13. (4) Pravilnika o inkluzivnom obrazovanju ko čini MST, pojedini nastavnici u školama otvoreno odbijaju prilagodbu, individualizaciju ili izradu programa (IEP) ako im nije plaćeno, nastavnici šalju nepotpune obrasce sa ciljevima koji nisu u skladu sa učenikovim mogućnostima i pune gramatičkih grešaka, u nekim školama MSTKS mora raditi cijeli IPP/IEP, jer nastavnici ne žele, budući da su IPP-ovi plaćeni nastavnicima, menadžment škole preporučuje da se odmah pravi IPP (a ne IEP), iako za tim nema potrebe, u nekim školama MSTKS nema autonomiju u radu, kao ni mogućnost uvida u medicinsku i pedagošku dokumentaciju</p>
--	---

učenika s teškoćama, negativni komentari i diskusije o procjenama MSTKS posebno u situacijama kada se procjena ne slaže sa onim što nastavnici smatraju da je tačno, praćenje rada i zapisivanje kretanja MSTKS od strane asistenta u nastavi prema nalogu nadređene osobe, donošenje odluka od strane stručnih saradnika (pedagoga) u vezi sa radom MSTKS bez konsultacija sa MSTKS, određen broj nastavnika ne uvažava preporuke za rad sa učenicima s teškoćama, ne priprema materijale za rad, te ne pokazuju entuzijizam za prilagođavanje programa za svoj predmet, pojedini nastavnici daju negativne ocjene djeci sa IEP/IPP-om, što opravdavaju željom da negativna ocjena motiviraju učenika/učenicu, ne pronalazeći adekvatan pristup i metode da učenik u skladu sa svojim sposobnostima, potrebama i interesima, ostvari postavljene ciljeve, nastavnici u pojedinim školama ne pokazuju prevelik interes za datnu podršku pri izradi IEP-a i IPP-a, određeni nastavnici očekuju od MSTKS da čuvaju djecu na odmorima, časovima i sl., te da za njih prave nastavne listiće, neki nastavnici čitaju opise poslova MSTKS na sjednicama Nastavničkom vijeća, dolaze u prostoriju koju MSTKS i tumače odgovornosti i poslove MSTKS, neki nastavnici odbijaju obučavati se o teškoćama u razvoju navodeći da to nije njihov posao, neki nastavnici navode da nisu inkluzivni nastavnici, te da nisu prošli adekvatne obuke za rad sa učenicima s teškoćama u razvoju, neki nastavnici pokazuju interesovanje za učenike tokom procesa opservacije istučući, uglavnom, njihove slabe strane, nemogućnosti i izričitu potrebu za IPP-om, pojedini nastavnici još uvijek otvoreno govore protiv inkluzije („Šta će nam autistično dijete, zna se gdje mu je mjesto.“ ili „Vaša djeca.“, itd.), neki nastavnici ne uvažavanje

	mišljenja MSTKS i vrše pritisak za kreiranje IPP-a i kod učenika/učenice gdje je evidentno da se radi o odgojno zanemarenom učeniku, a ne o učeniku s teškoćama u razvoju, povremeno nerazumijevanje u komunikaciji između članica MSTKS i uprave škole, nerealizacija sadržaja, neadekvatno vrednovanje i ocjenjivanje, nepripremanje materijala prema IPP-u i slično od strane nastavnika, neblagovremena izrada IPP-a od strane nastavnika.
SARADNJA S RODITELJIMA	
pozitivno/prilika	negativno/prepreka
Što se tiče saradnje članova i članica MSTKS sa roditeljima, evidentno je da je saradnja uspješna, blagovremena i kontinuirana. Prisutna je aktivna participacija roditelja/staratelja u planiranju i sprovođenju obrazovne podrške. Postavljeni zahtjevi su uspješno realizirani od strane roditelja. Postoji povjerenje od strane roditelja u rad i odluke od strane MSTKS. MSTKS pruža savjetovanje i osnaživanje roditelja o sposobnostima, potencijalima i mogućnostima djeteta. Primjetni su pozitivni stavovi roditelja prema procesu inkluzije. Sa roditeljima se održavaju individualni i/ili roditeljski sastanci, s naglaskom na početak i kraj školske godine. Komunikacija sa roditeljima se održava i drugim kanalima, kao što su telefonski pozivi, viber grupe, e-mail komunikacija, komunikacija putem teams-a, komunikacijske sveske i slično. Postoji spremnost roditelja da rade sa djetetom kod kuće. U pojedinim školama	Što se tiče prepreka u saradnji članova i članica MSTKS i roditelja, uočljivo je sljedeće: pojedini roditelji nemaju finansijske mogućnosti odvesti dijete na dodatnu procjenu (npr. u CMZ ili kod neuropedijatra), roditelji ne pružaju potrebnu podršku svojoj djeci i nedovoljno su (ili nikako) uključeni u odgojno-obrazovni proces svog djeteta (posebno je to uočljivo u srednjoj školi), izostaje rad kod kuće, pojedini roditelji nisu spremni prihvatiti pomoć i podršku MSTKS, neuvažavanje stručnosti i obima posla MSTKS, pojedini roditelji ne javljaju da dijete neće doći na termin ili pošalju poruku nekoliko minuta prije termina, pojedini roditelji povremeno pošalju bolesno dijete na termine, pojedini roditelji ne donose komunikacijske sveske redovno što utiče na kontinuiranost u radu sa djetetom kod kuće i na razmjenu informacija, pojedini roditelji pokušavaju da određuju raspored rada članova MSTKS putem

<p>roditelji iniciraju sudjelovanje u izradi IPP-a, te uvažavaju mišljenje i preporuke od strane MSTKS. Pojedini članovi/članice MSTKS su dali preporuke za rad sa djecom tokom raspusta, eventualne preglede i mišljenja.</p> <p>Roditelji izražavaju zahvalnost za pomoći i podršku koji MSTKS pruža njihovoj djeci.</p> <p>U predškolskom odgoju i obrazovanju je ostvarena saradnja sa roditeljima, ostvaruje se komunikacija radi razmjene međusobnih informacija i opažanja u svrhu dobivanja šire slike o djetetu, te savjetovanje roditelja, pružanje smjernica i prijedloga za rad kod kuće kao i ukazivanje na potrebu za uključivanje djeteta u odgovarajuće tretmane.</p>	<p>viših instanci, visoka očekivanja od članova i članica MSTKS, pojedini roditelji ne prihvataju teškoće koje dijete ima, pa odbijaju saradnju ili karakteriziraju postavljene ciljeve kao niske i da dijete može puno više nego što MSTKS procjenjuje, pojedini roditelji ne dolaze na dogovorene sastanke (u nekim školama taj procenat iznosi 40%), odgojna i obrazovna zanemarenost djeteta od strane roditelja, ne postoji sistem podrške i rasterećenja roditelja (grupne radionice, partnerska psihoterapija) koje bi osnažile roditelje u prihvatanju i nošenju sa svim izazovima roditeljstva, nekritičko uključivanje udruženja koje roditelje usmjeravaju pogrešno.</p> <p>U predškolskom odgoju i obrazovanju je, također, prisutna neosvještenost roditelja, neprihvatanje od strane roditelja da dijete ima teškoće u razvoju, te odbijanje razgovora i saradnje sa MSTKS.</p>
---	---

Instrumentarij koji koriste članovi/članice Mobilnog stručnog tima:

PSIHOLOG	LOGOPED	EDUKATOR-REHABILITATOR
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Obrazac za opservaciju djeteta u odgojno – obrazovnoj ustanovi Kantona Sarajevo</i> od strane Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo • Priručnik, psihološki materijal „Emocionalne ekspresije“ (Slađana Ivanišević, mr. psih.) 	<ul style="list-style-type: none"> • Test za procjenu artikulacije • Test za procjenu disleksije • Instrument jakosti mucanja za djecu i odrasle • Ekspresivna skala BHS jezika • Instrument za procjenu podrške • Test artikulacije (Junuzović- Žunić) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Obrazac za opservaciju djeteta u odgojno – obrazovnoj ustanovi Kantona Sarajevo</i> od strane Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo • Lista procjene ponašanja djece predškolske dobi (D. Levandovski, B. Teodorović)

<ul style="list-style-type: none"> • Vodič za procjenu i izradu individualnih razvojnih programa za djecu od 3. do 6. godine (dr.sci. Nirvana Pištoljević, mr.sci. Stanislava Majušević) • Test perceptivne organizacije (TPO) • Ravenove progresivne matrice u boji (CPM) • Standardne progresivne matrice (SPM) • Crtež ljudske figure • Test boje • Procjena samopouzdanja • Procjena samopoštovanja • Upitnik vještina asertivnosti • Skale emocionalnog stanja • Endlerova skala anksioznosti • Rosenbergova skala samopoštovanja • Indikatori zrelosti djece za polazak u školu (Ejub Čehić) • Lista procjene osobitosti školskog učenja (Bujanović, Ivančić, 2006.) • Protokol za procenu edukativnih potencijala dece sa smetnjama u razvoju (Fasper, 2014) • Senzorna čeklista (Biel & Peske, 2005) • Inicijalni upitnik za roditelje/ staratelje • Acadia Test razvoja sposobnosti M.N, Zagreb 1989. • Dyc Test, Cars, Kontrolna lista, Intervju i razgovori, PMZ test perceptivnih sposobnosti. • Test vizuelne percepcije Tomislav R.DJURIĆ 	<ul style="list-style-type: none"> • Test disleksije (Duranović) • Mjerni instrument jakosti mucanja (Riley) • Funkcionalni komunikacijski profil za osobe sa razvojnim i stečenim teškoćama Kleiman, L.I. (2003) (revidiran) • Test za ispitivanje oralne praksijske • Test za ispitivanje fonemske diskriminacije • Test za ispitivanje govorne razvijenosti • Test za ispitivanje verbalnog pamćenja • Semantički test • Test za ispitivanje gramatike • Test glasovne analize i sinteze • Test za procjenu pravilne upotrebe znakova interpunkcije • Test za procjenu pravilne upotrebe velikog i malog slova • Test za procjenu pisanja • Test za procjenu čitanja 	<ul style="list-style-type: none"> • Vodič za procjenu i izradu individualnih razvojnih programa za djecu od 3. Do 6.godine (dr.sci. Nirvana Pištoljević, mr.sci. Stanislava Majušević) • Izbor perceptivno-motoričkih zadataka za utvrđivanje sposobnosti za učenje (PMZ) • Procjena sposobnosti osoba sa motoričkim poremećajima • Acadia – test za procjenu akademskih vještina • Praktikum opšte defektološke dijagnostike • AAMD skala adaptivnog ponašanja • SIP- skala intenziteta podrške • Protokol za procjenu edukativnih potencijala djece sa teškoćama u razvoju • Praktikum za procjenu sposobnosti osoba sa motoričkim poremećajima • Priručnik perceptivno – motoričkih zadataka za utvrđivanje sposobnosti za učenje • Obrasci kreirani za potrebe procjene na osnovu razvojnih miljokaza • Ljestvica psihičkog razvoja male djece • Oseretsky test • DAB-3 • Dyc Test, Cars, Kontrolna lista, Intervju i razgovori, PMZ test perceptivnih sposobnosti • BRIEF skala
---	---	---

<ul style="list-style-type: none"> • Perdue test • Test nedovršenih rečenica • Skala za emocionalne poremećaje kod djece povezane sa anksioznosti i depresivnosti • Testovi koncentracije i pažnje • Test vizuelne percepcije 		<ul style="list-style-type: none"> • AAMR skala
--	--	--

4. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Realizirane aktivnosti, pomoć i podrška učenicima s teškoćama u razvoju, iskustvo koje su stekli tokom prethodnih školskih godina, te napora od strane Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo, prvenstveno ministrice Hota-Muminović, za školsku 2022/2023. godinu data je saglasnost školama i predškolskim ustanovama za prijem psihologa, rehabilitatora-edukatora/defektologa i logopeda u stalni radni odnos u okviru Mobilnog stručnog tima, te određeni broj psihologa i socijalnih radnika čime su dodatno ojačane i stručne službe odgojno-obrazovnih ustanova.

Kapacitiranost odgojno-obrazovnih ustanova će osigurati ostvarivanje najboljeg interesa djeteta i kvalitetnije provođenje inkluzivne prakse.

Članovi i članice MSTKS, na temelju (višegodišnjeg) iskustva, imaju prijedloge za unapređenje procesa i rada MSTKS. U nastavku su taksativno navedeni njihovi prijedlozi:

- Kvalitetno opremanje kabineta za rad MSTKS koji bi trebao da sadrži svu potrebnu kancelarijsku, didaktičku i tehničku opremu, kao i instrumentarij za procjenu i asistivnu tehnologiju.
- Promocija i upoznavanje kolektiva sa nadležnostima, odgovornostima i obavezama MSTKS.
- Uvrstiti MSTKS u Kolektivni ugovor o radu.
- Usklađivanje rada subtimova u cijelom Kantonu (poštujući jedinstvene potrebe svake odgojno-obrazovne ustanove).
- Kontinuirano stručno usavršavanje članova i članica MSTKS kroz praktični rad s naglaskom na primjenu dostupnog instrumentarija i tumačenje rezultata, primjenu obrazaca u ponuđenih u Pravilniku. Stručna usavršavanja po strukama (npr. samo grupa psihologa). Naglasak staviti na rad sa djecom s teškoćama u razvoju, te obavezno uključiti i srednjoškolski nivo obrazovanja.

- Kontinuirano stručno usavršavanje nastavnog osoblja, stručnih saradnika, asistenata i direktora o inkluzivnom obrazovanju s naglaskom na izradu IPP-ova, vrednovanje rada učenika.
- Kontinuirana senzibilizacija osoblja svih ustanova za sve aspekte inkluzivnog obrazovanja.
- Obaveza osnovnih škola da dostavljaju srednjim školama list profesionalne orijentacije sa predloženim zanimanjima koji su u najboljem interesu učenika sa teškoćama u razvoju.
- Izmjena Pedagoških standarda i normativa koji reguliraju rad psihologa, edukatora-rehabilitatora/defektologa i logopeda u sastavu MSTKS (poslovi u okviru 40-časovne radne sedmice psihologa, edukatora-rehabilitatora i logopeda u sastavu MSTKS). U Pedagoškim standardima odredi broj sati direktnog/neposrednog rada sa djecom s teškoćama u razvoju. Maksimalan broj sati individualnog/grupnog neposrednog rada sa učenicima na dnevnom nivou: 5 sati. Optimalan broj individualnog/grupnog neposrednog rada sa učenicima na sedmičnom nivou je 20, a maksimalno 25 sati.
- Izmjena i dopuna Pedagoških standarda i općih normativa za osnovni odgoj i obrazovanje i normative radnog prostora, opreme, nastavnih sredstava i učila po predmetima za osnovnu školu ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 30/18, 9/22, i 20/22), te Pedagoških standarda i normativa za srednje obrazovanje ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 23/04, 27/08, 45/20, 7/21, 20/22) u dijelu koji se odnosi na rad psihologa, edukatora-rehabilitatora/defektologa i logopeda u sastavu MSTKS (na osnovu dostavljenih prijedloga od strane MST-a KS).
- Izmjena Pravilnika o ocjenjivanju nastavnika i stručnih saradnika iz 2004. godine u koji će se tačno MSTKS u sastavu psiholog, edukator-rehabilitator i logoped kao stručni saradnici u ustanovama odgoja i obrazovanja.
- Izmjena Pravilnika o inkluzivnom obrazovanju ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 32/19) u skladu sa dosadašnjim iskustvima članova mobilnih stručnih timova u odgojno-obrazovnim ustanovama te na osnovu dostavljenih informacija subtimova o nejasnoćama vezanim za Pravilnik. Također, uključiti i djecu koja žive u socijalno nestimulativnoj sredini (socijalno, ekonomski, kulturno, jezički siromašnoj sredini ili dugotrajno borave u socijalnoj ustanovi), kao i nacionalne manjine, npr. učenike romske nacionalnosti koji su pod povećanim rizikom od napuštanja školovanja. Opservacijske listove prilagoditi učenicima I razreda.
- Kreiranje novih, jedinstvenih obrazaca (IPP1, IPP2, IPP3, evaluacija, zahtjev nastavnika) za sve odgojno-obrazovne ustanove na području Kantona Sarajevo (prijedlog da se formira tim od članova i članica MS KS koji će, uz saradnju sa supervizoricama procesa, raditi na ovom zadatku).
- Uspostavljanje institucionalne saradnje sa resursima iz zajednice (sa centrima, domovima zdravlja, centrima za mentalno zdravlje, Univerzitetsko kliničkim centrom Sarajevo, fakultetima i slično) posredstvom Ministarstva i/ili Instituta.

- Veća podrška stručne službe (pedagog, psiholog) u radu sa učenicima s teškoćama (tretmani, pomoć u radu).
- Povećati broj subtimova, posebno u općinama u kojima djeluje samo jedan subtim i na predškolskom nivou odgoja i obrazovanja.
- S obzirom da članovi MSTKS (psiholog, edukator-rehabilitator, logoped) opserviraju, procjenjuju i prate razvoj učenika s teškoćama, učestvuju u kreiranju, realizaciji i evaluaciji prilagođenih programa, pružaju kontinuiranu stručnu podršku učenicima, predlaže se da svi članovi i članice budu obavezni članovi Stručnog/inkluzivnog tima ustanove. Dakle, MSTKS u obavezne članove Stručnog tima ustanove u cilju verificiranja kreiranih IEP/IPP1/IPP2/IPP3 (izmjena člana 70. stav (3) Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju, "Službene novine Kantona Sarajevo", broj 23/17, izmjena tačke 8.8 u Pedagoškim standardima i općim normativima za osnovni odgoj i obrazovanje i normative radnog prostora, opreme, nastavnih sredstava i učila po predmetima za osnovnu školu ("Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 30/18, 9/22, i 20/22 i člana 12. Pravilnika o inkluzivnom obrazovanju, "Službene novine Kantona Sarajevo", broj: 32/19), izmjena Obrasca 4 IPP1/IEP i Obrasca 5 IPP2 u dijelu predviđenom za potpise.
- Ukidanje novčane naknade na platu nastavniku u razrednoj i predmetnoj nastavi koji imaju učenika prilagođenom programu (IPP1, IPP2, IPP3) - nije motivirajuće niti ima stimulativni efekat, nego dobivaju novac, a nema razlike u radu sa učenicima. Također insinuiraju se teškoće kod učenika radi ostvarivanja dodatka na platu.
- Osigurati nadzor nad radom nastavnika pri izradi i posebno realizaciji IPP/IEP koji bi bio upućen od strane Ministarstva za odgoj i obrazovanje KS.
- Nastaviti superviziju MST od strane supervizorica procesa prof.dr. Lejle Kafedžić i prof.dr. Sandre Bjelan.
- Uspostavljanje baze radnog materijala koji bi bio dostupan roditeljima, nastavnicima i asistentima u nastavi i postojanje određene platforme sa koje bi roditelji, nastavnici i asistenti u nastavi preuzimali ono što smatraju da je adekvatno za njihovo dijete/učenika koje bi olakšalo obrazovanje djece s teškoćama u razvoju.
- Osigurati adekvatnu naknadu za prevoz uzimajući u obzir sve općine koje pokriva MSTKS (kupon se isplaćuje u odnosu na matičnu školu, npr. A zona ne uključuju općinu Ilijaš).
- Obavezno uvrštavanje medicinske dokumentacije u Pravilnik o inkluzivnom obrazovanju kao glavni kriterij za kreiranje prilagođenih programa.
- Raspodjela odgojno-obrazovnih ustanova subtimovima približno proporcionalno broju djece sa IPP/IEP-om (da broj djece diktira broj škola koje subtim pokriva). Prijedlog je i da svaki subtim u nadležnost dobije najviše tri ustanove u zavisnosti od broja učenika kojima je potrebna stručna podrška.
- Planirati angažman subtima u istim školama koje su bile u nadležnosti subtima u prethodnoj školskoj godini budući da su već postavljeni dobri temelji za dalji rad.

- Jasno definirati ulogu MSTKS prilikom angažmana od strane Komisije za Procjenu zrelosti djeteta za upis u I razred.
- Razmotriti mogućnost naknade na plaću za otežane uslove rada prema Kolektivnom ugovoru (MST je u direktnom radu sa učenicima s teškoćama u razvoju različitog nivoa podrške, obuhvaćen je rad na više lokacija, u svakodnevnom kontaktu smo sa roditeljima veoma osjetljive populacije što zahtjeva dodatnu i veoma promišljenu komunikaciju, rad sa različitim stručnim službama i nastavnicima sa već razvijenim vlastitim stavovima kada su u pitanju djeca s teškoćama u razvoju).
- Osigurati da svaka škola ima logopeda, kako bi se pružila podrška i djeci koja imaju govorno-jezičke teškoće
- Osigurati saradnju između Ministarstva za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo i Ministarstva zdravstva kako bi djeca imala cjelokupnu podršku i kako bi se stvorio uvezan sistem pomoći i obezbijedila jednaka prava za svako dijete, kao i detaljna klinička procjena u skladu sa potrebom.
- Potrebna je periodična stručna supervizija u cilju konsultovanja.
- Izraditi jasne protokole postupanja u određenim situacijama (u školi prepoznato dijete, kad i kome se roditelji obraćaju, šta subtim radi u kojem koraku i kojem roku, koje dokumente smije dati školi a koje ne smije, kome može uputiti dijete bez standardne procedure itd).
- Omogućiti članovima i članicama MSTKS pristup e-Dnevniku.
- Osigurati kontinuitet rada istih asistenata radi koristi za dijete.
- Neophodno je osigurati roditeljima da dobiju IPP kopiju podciljeva/ciljeva jer se omogućava usklađeno djelovanje više stručnjaka uključenih u rad sa djetetom u različitim kontekstima.

PRILOZI

Školska 2022./2023. godina

**Individualni izvještaj o radu člana Mobilnog stručnog tima
za mjesec _____ 202__ godine**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Oblast	Aktivnost	Količina ²	Broj sati
Učešće u pedagoškoj opservaciji i procjeni sposobnosti, interesa i potreba učenika s teškoćama u razvoju	korištenje procedura i instrumenata za procjenu funkcionalnih sposobnosti djeteta izbjegavajući predrasude i etiketiranja		
	opserviranje dinamike u odjeljenju		
	razgovor/intervjuiranje roditelja/staratelja o interesima, potrebama i sposobnostima njihovog djeteta		
	razgovor/intervjuiranje nastavnika i asistenta o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	razgovor/intervjuiranje članova Stručne službe o interesima, potrebama i sposobnostima učenika		
	direktni rad s djetetom u funkciji opservacije		
Stručna podrška i pomoć djetetu	provedba inicijalne procjene djetetovih funkcionalnih sposobnosti i doprinosa		
	identificiranje potrebnog nivoa i vrste podrške		
	predlaganje adekvatne metode, tehnike i oblike rada neophodne za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	predlaganje potrebne asistivne tehnologije i pomagala neophodnih za aktivno učenje, učešće i postignuće svakog djeteta u odgojno - obrazovnom procesu		
	učešće u procesu tranzicije djeteta/učenika prilikom upisa u predškolsku odgojno - obrazovnu ustanovu, obavezni predškolski program, prelazak iz predškolske odgojno-obrazovne ustanove u osnovnu školu, upis u osnovnu školu, prelazak iz razredne u predmetnu nastavu i prelazak u srednju		

² Ako je primjenjivo, na primjer: broj sastanaka, broj kreiranih programa i sl.

	školu (učešće u izradu razvojnih mapa i tranzicijskih planova i programa)		
	planiranje i praćenje sedmičnih i mjesečnih programa rada s djecom		
	planiranje i realiziranje direktnog rada sa djetetom u skladu sa identificiranim potrebama i grupne aktivnosti s djecom		
	planiranje i realiziranje grupnih aktivnosti s djecom		
	redovno praćenje i izvještavanje o napretku djeteta		
Pružanje stručne pomoći i podrške roditeljima/starateljima učenika s teškoćama u razvoju	savjetovanje i osnaživanje roditelja/staratelja za prihvatanje teškoća djeteta podižući svijest o sposobnostima i potencijalima		
	upućivanje roditelja/staratelja na mogućnosti ostvarivanja prava i osiguranja podrške u roditeljstvu općenito		
	redovno kumuniciranje s roditeljima/starateljima i porodicama kako bi dijete dobilo što bolju podršku za razvoj, učenje, učešće i postignuće		
Pružanje stručne pomoći i podrške nastavnicima, stručnim saradnicima, asistentima i drugim relevantnim akterima odgojno-obrazovnog procesa	učešće u procesu kreiranja IPP1 i IPP2		
	učešće u izradi IEP		
	savjetovanje o strategijama postizanja ishoda učenja		
	savjetovanje o postupku prilagodbe sadržaja, metoda i okruženja sposobnostima, potrebama i interesima učenika		
	savjetovanje o primjeni metoda za razvoj socijalizacije kod djece, empatije i kohezije u grupi		
	savjetovanje o razvoju vršnjačke podrške u odjeljenju		
	asistiranje u planiranju priredbi, izleta i drugih vannastavnih i vanškolskih aktivnosti u cilju uključivanja učenika s teškoćama u razvoju u važne događaje tokom školske godine		
	pružanje podrške asistentima angažiranim u odgojno-obrazovnim ustanovama		
Aktivan odnos sa resursima iz zajednice uključujući nevladine organizacije	iniciranje međusektorsku saradnju i povezivanje s organizacijama civilnog društva i javnim ustanovama s ciljem ostvarivanja prava djece s teškoćama u razvoju		
Unapređenje vlastitog rada	praćenje trendova u odgoju i obrazovanju		
	pohađanje programa/aktivnosti stručnog i profesionalnog usavršavanja		
	redovna i kvalitetna komunikacija s članovima Mobilnog stručnog tima		

Realizirane aktivnosti koje nisu navedene u prethodnoj tabeli:

Aktivnost	Količina	Broj sati

**dodati broj redova prema potrebi*

Prepreke u realizaciji aktivnosti:

--

Napomena:

--

Sarajevo,

Potpis:

Školska 2022./2023. godina

**Evidencijski list o neposrednom³ individualnom/grupnom radu
člana Mobilnog stručnog tima za mjesec: _____ 202__.**

Ime i prezime	
Zanimanje	
Škola	
Općina	

Red. broj	Aktivnost	Datum	Broj sati

**dodati broj redova prema potrebi*

Potpis člana MST

Potpis direktora škole

MP

Sarajevo, _____

³ Neposredni rad se odnosi na direktni kontakt rad ili online rad s učenicom i/ili roditeljima individualno i/ili u grupi.

Školska 2022./2023. godina

**OBRAZAC ZA EVALUACIJU PROCESA RADA
U MOBILNOM STRUČNOM TIMU KANTONA SARAJEVO**

Današnji datum: _____

Matična škola	
Općina	
Ostale škole u nadležnosti subtima	
Imena i prezimena članova subtima	

oblast evaluacije: **UVJETI ZA RAD (navesti po školama)**

pozitivno/prilika	negativno/prepreka

oblast evaluacije: **PODRŠKA I POMOĆ UČENICIMA** (navesti po školama ukoliko ima nešto specifično)

pozitivno/prilika

negativno/prepreka

oblast evaluacije: **SARADNJA NA NIVOU TIMA UNUTAR ŠKOLE I OPĆINE**

pozitivno/prilika

negativno/prepreka

oblast evaluacije: **SARADNJA S NASTAVNICIMA, STRUČNIM SARADNICIMA I ASISTENTIMA U NASTAVI (navesti po školama ukoliko ima nešto specifično)**

pozitivno/prilika

negativno/prepreka

oblast evaluacije: **SARADNJA S RODITELJIMA (navesti po školama ukoliko ima nešto specifično)**

pozitivno/prilika

negativno/prepreka

NAVEDITE ZADATKE KOJE OBAVLJATE KAO ČLANOVI/ČLANICE MST

PROSTOR ZA VAŠE PRIJEDLOGE ZA UNAPREĐENJE PROCESA I RADA ČLANOVA MOBILNOG STRUČNOG TIMA

- Broj djece koja rade po IEP-u i IPP-u za svaku školu u nadležnosti subtima

Naziv škole u nadležnosti subtima				
Broj IEP-a				
Broj IPP-a 1				
Broj IPP-a 2				
Broj IPP-a 3				

- Ukupni broj djece i sati, za svaku školu u nadležnosti subtima, koji su na individualnim tretmanima (ukoliko dijete dolazi kod dva ili tri člana MST računa se kao jedno dijete)/za individualne tretmane sa djecom na sedmičnom nivou

Naziv škole u nadležnosti subtima				
Broj djece na sedmičnom nivou				
Broj sati na sedmičnom nivou				

- Ukupni broj djece i sati, za svaku školu u nadležnosti subtima, koji su na individualnim tretmanima u odnosu na struku člana/članice MST/ za individualne tretmane sa djecom na sedmičnom nivou

Struka	Naziv škole u nadležnosti subtima				
Broj djece i sati na sedmičnom nivou					
Psiholog					
Logoped					
Edukator-rehabilitator					

Hvala vam!